

1163
Συκεκομισθή ἐπὶ πενταετίᾳ.

157

ΙΣΤΟΡΙΑ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΣΟΥ

ΥΠΟ

156

Θ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Text in May 2 -

Διάλογος

W

μισθίη Ενεργειας

Από την παραγωγή μου ταχύ ποτί μερικώς για την

ταχύτητα στην απόσταση βαθύτερης

ενέργειας

ενέργειας

Ἐγκεκριμένη διὰ πέντε ἔτη.

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐγχριθεῖσα ώς ἡ ἀρίστη πασῶν ἐν τῷ διαγωνισμῷ τοῦ 1902

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Δ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΑΡΡΕΝΩΝ ΤΕ ΚΑΙ ΘΗΛΕΩΝ

ΥΠΟ

Δρος ΘΕΟΔΩΡΟΥ Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

Θεόδωρος Αποστολόπουλος

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τέποις Αποστολοπούλου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

13975/1/2013

ΕΡΓΑ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ

- Αλφαβητάριον, Τεῦχος Α', τοῖς ἐγκριθέντες ἐν διαγωνισμοῖς ως τὸ ἄριστον.
• Αλφαβητάριον, Τεῦχος Β', τοῖς ἐπίσης ἐγκριθέντες ἐν διαγωνισμοῖς.
• Ο καλός γαθητής, ἀναγν. τῆς Β' τάξεως, ἐγκριθέντες ὡς τὸ ἄριστον διὰ 5 ἔτη.
• Ο χροντόδες ἀνθρωπός, ἀναγν. τῆς Γ' τάξ. ἐγκριθέντες ἐπίσης ως τὸ ἄριστον διὰ 5 ἔτη.
• Ο "Ελλην πολίτης, ἀναγν. τῆς Δ' τάξ. ἐγκριθέντες ἐπίσης ως τὸ ἄριστον διὰ 5 ἔτη.
• Ήρόδοτος, ἀναγν. τῆς Δ' ἐπίσης τάξεως, ἐγκριθέντες ἐν τοισὶ διαγωνισμοῖς.

- Γεωγραφία ἐγκριθεῖσα «ἀσμένως ως ή ἀριστη πασῶν» διὰ 5 ἔτη.
• Ιδεογία τῆς νεωτέρας Ελλάδος, ἐγκριθεῖσα μετ' ἐπαίνων διὰ 5 ἔτη.
• Ιδεογία τῆς Αρχαϊας Ελλάδος, δμοίως διὰ 5 ἔτη ἐγκεκριμένη.
• Αριθμητικαὶ ἀδκήδεις Β' τάξ. ἐγκριθεῖσαι διὰ 5 ἔτη.
• Αριθμητικαὶ ἀδκήδεις καὶ προβλήματα γ' τάξ. ἐγκριθεῖσαι διὰ 5 ἔτη.
• Αριθμητικὰ προβλήματα Δ' τάξεως, ἐγκριθέντα διὰ 5 ἔτη.

- Παλαιὰ Διαθήκη, μετ' εἰκόνων, ἐγκεκριμένη διὰ 5 ἔτη.
Καινὴ Διαθήκη, μετ' εἰκόνων, ἐγκεκριμένη δις δι' ἄλλα 5 ἔτη.
Χριστιανικὴ Κατήχησις, ἐγκεκριμένη δις δι' ἄλλα πέντε ἔτη.
Εὐαγγελικαὶ περικοπαὶ μετὰ σχολίων, δις ἐγκριθεῖσαι δι' ἄλλα 5 ἔτη.

- Χάρτης τῆς Ελλάδος μέγας, ἐγκεκριμένος διὰ πέντε ἔτη.
Χάρτης τῆς Ελληνικῆς Χερδονήδου ἄριστος, ἐγκεκριμένος διὰ 5 ἔτη.
Χάρτης τῆς Παλαιότινης ὁ μόνος ἐπίσης ἐγκεκριμένος διὰ 5 ἔτη.
Χάρτης τῆς Εύρωπης, ὁ μόνος ἐπίσης διὰ 5 ἔτη ἐγκεκριμένος.
Χάρτης τῆς Ασίας, ὁ μόνος ἐγκριθεὶς ἐπίσης διὰ 5 ἔτη.
Χάρτης τῆς Αμερικῆς, ὁ μόνος ἐπίσης ἐγκριθεὶς διὰ 5 ἔτη.
Χάρτης τοῦ Ανατολ. Ημιδιαιρίου, ἐπίσης ὁ μόνος ἐγκριθεὶς διὰ 5 ἔτη.
Χάρτης τοῦ Δυτ. Ημιδιαιρίου, ἐπίσης ὁ μόνος ἐγκριθεὶς διὰ 5 ἔτη.

- Καλλιγραφία νέα μεγάλη, δημοτ. σχολείων, ἐγκεκριμένη διὰ 5 ἔτη.
• Ιχνογραφία νέα μεγάλη, δημ. σχολείων, τεύχη τοία, ἐγκεκρ. διὰ 5 ἔτη.
Καλλιγραφία νέα τῶν Ελλην. σχολείων, ἐγκεκριμένη διὰ πέντε ἔτη.
• Ιχνογραφία μεγάλη εἰς τεύχη τοία τῶν ἐλλ. σχολ., ἐγκεκριμένη διὰ 5 ἔτη.

Χάρτας Ἐλλάδος, Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, Παλαιότερης, Εύρωπης καὶ Ἀδίας, Ἐλληνικῶν Σχολείων, πάντες ἐγκεκριμένοι διὰ 5 ἑτη.

Ἐγνογραφία μικρὰ δῆμοι. σχολ. εἰς τεύχη 4, φέροντα ἐγκριθέντας **Ὑπουργεῖον.**

Χάρτης τῆς Ἐλλάδος **μικρός**, ποώην ἐγκεκριμένος (μετὰ τῆς Γεωγραφίας).

Αἱ Προσεγγίαι τῶν παιδῶν, αἱ μόναι φέροντας ἐγκριθέντας **Ὑπουργεῖον.**

Ἀριθμητικὴ πλήρως, Τεῦχος Β', μετὰ προβλημάτων, ἐγκεκριμένη.

Ἀριθμητικὴ μικρὰ μετ' εἰκόνων, Τεῦχος Α', διὰ τὴν Α' τάξιν.

Ἀναγνωστάτων, περιέχον ἐλληνικὰ παραμύθια καὶ δημήματα.

Οἱ Απόδοσιν, συίλογη ποιημάτων ἐγκεκριμένη.

Γραμματικὴ τῆς Ἐλλ. γράφους, ἐπαινεθεῖσα ἐν τῷ διαγωνισμῷ τοῦ 1902.

Πατριδογραφία, βιβλίον νέον, ποώην φοράν ἐλθὸν εἰς φᾶς.

Ἀνθεωποδογία μετὰ πλείστων εἰκόνων.

Γεωγραφία τῆς Εύρωπης καὶ τῶν λοιπῶν ἡπείρων, ἀλλοτε ἐγκριθεῖσα.

Ἡ Παλαιγνεδία τῆς Ἐλλάδος, σύντομος ἴστορία τοῦ 1821 μετ' εἰκόνων.

Σκηνογραφίαι ἐκ τῆς Ἐλληνικῆς Ἐπαναστάσεως μετ' εἰκόνων.

Ἀλφαριτάτων μικρῶν. — **Προσεγγιτάτων μικρῶν.** — **Προπαιδεία.**

Ἐθνικὸς διαγωγῆς καὶ πρόσδοτον. — **Μισθοδοτικὰ καταστάσεις** κλπ. κλπ.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ

Οδηγὸς τῶν Δημοδιαδκάλων μετὰ ὑποδειγμάτων διδασκαλίας κλπ.

Τὸ Δίκαιον τῆς πνευματικῆς ιδιοκτησίας, πραγματεία νομική.

Στιχουργικὴ τῆς συγχρόνου ποιήσεως, πρακτικὴ καὶ θεωρητικὴ.

Τυπόμυνημα πρὸς τὴν Κυβέρνησιν περὶ διδασκῶν βιβλίων. Σελίδες 100.

Μελέτη περὶ σταθιδευποδίας, ὅρθευσις ἐν τῷ Α' Σταθιδυκῷ Συνεδρ. Πατρῶν.

Διάφοροι δημοδιεύδεις ἐν ἐφημερίσι, περιοδικοῖς καὶ ιδιαιτέροις φυλλαδίοις.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ

Κινητὴν ἀλφάριτος. — **Κινητοὶ ἀριθμοί.** — **Κινηταὶ εἰκόνες.**

Ἀναγνωστήρια. — **Ἀριθμητήρια.** — **Πίνακες Ἀναγνώσεως.**

Μαθητολόγιον. — **Γενικὸς ἔθνεγχος.** — **Μηνιαῖος καὶ καθημερ. ἔλεγχος.**

Εἰκόνες Π. καὶ Κ. Διαθήκης. — **Πίνακες Ζωολογίας καὶ Βοτανικῆς.**

Πίνακες ἀνατομικῆς τοῦ ἀνθρώπου εἰς φυσικὸν μέγεθος. Εἰκόνες 4.

Τύδογγειοι διφάνειαι ἐλληνιστὶ εἰς τοία διάφορα μεγέθη.

Πίνακες Οὐρανογραφίας. — **Πίνακες Φυσικῆς.**

Σχήματα Στερεομετρίας. — **Βιομηχανικὸν μουσεῖον.**

ΕΓΚΡΙΣΙΣ

ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

χπο

ΤΗΣ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

«Ἡ ταξινόμησις τῆς ὅλης κατὰ περιεκτικὰ καὶ εὐσύνοπτα κεφάλαια, ἡ ὁμαλότης τῆς γλώσσης, τὸ εὐληπτον καὶ ἡ ἐν πᾶσι φιλοκαλία διακρίνουσι τὸ βιβλίον τοῦτο»... .

Τὸ βιβλίον ἔγκρινεται.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 9 Μαΐου 1902.

Ο Πρόεδρος

ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Καθηγήτης τῆς Φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.

Τὰ υέων

Βασίλειος Ἰατρίδης, Ἐπιθεωρ. σχολείου Ἡλείας
Ἀναστάσιος Σακελλάριος, Διευθ. Λιδουσαλείου
Νικόλαος Βοῦλτος, Ἐπιθεωρ. σχολείου Εὐρωπαίας
Ἀημήτριος Κουβελᾶς, Ἐπιθεωρ. σχολείων Λασίης

A — ε — 02 — εκ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Υπὸ τοῦ Ὑπουργείου γίμτεῖται ἐν τῷ προκηρύξει «Ιστορία τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος», ἐκ τυπογραφικῶν φύλλων τεσσάρων περίπον, διὰ τὴν τετάρτην τάξιν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ἐξιστορούσα διεξοδικώτερον τὰ κατὰ τὴν Ἑλληνικήν Ἐπεινάστασιν βιογραφικῶς ἢ ἐρ συνεχείᾳ. Διὰ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου βιβλίου σκοπός τῶν συγγραφέων ἔστω νά γνωρίσωσι τοῖς παιδίοις τὰ ἔνδοξα τῶν προγόνων ἔργα, τὰ παθήματα τοῦ Ἐθνους, τοὺς εὔγενεις τῶν διαπρεπῶν ἀνδρῶν χαρακτήρας, τοὺς πόθους καὶ τὰς ἐλπίδας τοῦ Γένους· ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὅχι μόνον γνώσεις νά μεταδώσωσιν, ἄλλα καὶ συναισθήματα νά διεγείρωσιν ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀναγνωστῶν καὶ νά φρονηματίσωσιν αὐτούς. Ἐστισαν, δὲ τῇ Πολιτικῇ Ιστορίᾳ συνυφασμένα ἐπιτηδείως καὶ ὅσα ἐκ τῆς Ἑπεινάστασις Ἰστορίας, ἀπτόμενα τῆς Ἐθνικῆς, συντελοῦσιν εἰς ἐπίτευξιν τῶν ἀνωτέρω δημιουργίαν.

Αὕτη είναι ἡ τοῦ Ὑπουργείου περὶ Ιστορίας προκήρυξις, πρὸς ἣν συνεμφορφώθην ἐπιφελῶς ἐν τῇ συγγραφῇ τοῦ βιβλιαρίου τούτου, οὐ τὴν ὅλην ἵντλιτσα ἐκ τῶν ἐμῶν Σκηνογραφιῶν τοῦ Τεροῦ Ἀγωνοῦ, ἃς είχον ἐκτενεῖς πρὸ δωδεκαετίας συγγράψει ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Ιστοριῶν Μενδελσάνος Βαρθόλδου, Σπυρ. Τρικούπη, Κ. Παπαρρήγοπούλου καὶ Ρουμενίας (Histoire de la Régénération de la Grèce. Paris).

Τὸ βιβλιάριον τοῦτο είναι τὸ τελευταῖον ὁ συνέγραψα. Δι' αὐτοῦ ἴχθιν, μετὰ πολυετῆ ἐργασίαν, εἰς τὸν εὐάρε-

στον λιμένα τῆς συμπληρώσεως τοῦ παιδευτικοῦ συστήματός μου, οὗ ἔχουσι μὲν μέχρι τοῦδε ἑγκριθῆ ὑπὸ τῶν Σῶν Κων Κριτῶν καὶ τῆς Πολιτείας περὶ τὰ δώδεκα διδακτικά βιβλία (πλὴν τῶν Χαρτῶν, Ἰχνογραφιῶν καὶ Καλλιγραφίας), ὑποβάλλονται δὲ σύμμερον πρὸς ἑγκρισιν ἔτερα δκτῶ ἐν κευρογράφῳ. Διὰ τὴν συγγραφὴν τούτων τῶν τελευταίων ἐμόχθησα ἐπὶ χρόνον μακρόν, ἐμελέτησα πολύ, καὶ ἔλαθον ὑπ’ ὄψι τὰς τελευταίας προόδους τῶν παιδευτικῶν συστημάτων ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀμερικῇ. Οὕτω δὲ κατήρτισα ἀρτιον τὸ ἐμὸν σύστημα. Δὲν ἀμφιβάλλω δ’ ὅτι οἱ κ. Κριταὶ θέλουσιν ἑκτιμήσει καὶ ἑγκρίνει τοὺς πολυετεῖς μόχθους μου ὑπέρ τῆς δημοτικῆς ἑκπαιδεύσεως, ὑπέρ ἡς ἀφιέρωσα τὸν βίον μου πάντα, καὶ με ἐνθαρρύνει ἐν τῷ ἔργῳ μου τούτῳ, παρορῶντες ἢ διορθοῦντες ἢ ὑποδεικνύοντές μοι πρὸς διόρθωσιν εἴ πού τι ἔχει με διαλάθει ἐν τῷ πελάγει τῆς τοσαύτης συγγραφικῆς ἔργασίας, ἢ εἴ πού τι κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν παρεισέδυ τὸ πλημμελές, ὃ δὲ ἐμὸς ὄφθαλμὸς δὲν διέκρινε. Πέποιθα ὅμως, ὅτι οἱ κ. Κριταί, ὡς ἀνδρες λίαν εὐμαθεῖς καὶ ἐμπειροι τῶν παιδευτικῶν συστημάτων, θέλουσι κυρίως ἀποβλέψει εἰς τὸ διορθωτικόν τοῦ συστήματος καὶ κρίνει ἂν αὐτὸν εἶναι ύγιες καὶ φέλικρον καὶ εὐσυνείδητον ἢ οὐ.

Είναι ἀληθὲς ὅτι ἐν τῇ ἔργασίᾳ μου δὲν ἐβάδισα τυρλᾶς τὴν τετριμένην καὶ πεπατιμένην, ἀλλ’ ἐσεβάσθην μὲν αὐτίνην, προέβην δέ, τεριάν ἐν πολλοῖς καὶ νέαν ὁδόν. Τὴν πορείαν ταύτην ἥκολούθησα λελογισμένως ἀείποτε ἀπὸ εἰκοσαετίας ἐν τῇ ἀτομικῇ μου δράσει καὶ σταδιοδρομίᾳ, καὶ παρετήρησα ὅτι μέχρι τοῦδε δὲν ἀπέτυχον. Διὰ τοῦτο καὶ νῦν ἐλπίζω νὰ μὴ κριθῶ ὡς ἀποτυχών. *Αν ὅμως συμβῇ τὸ ἐναντίον, θέλει μείνει εἰς ἐρέ τὸ πικρὸν ἄλγος ὅτι μάτιγ κατηνάλωσα μακρόν τοῦ βίου μου χρόνον

εἰς τὴν μελέτην καὶ πολλαπλῆν θεραπείαν τῶν παιδευτικῶν συστημάτων παρ' ἡμῖν, ως οὐκ ἄγνωστον.

Συγγνώμην, ὅτι ἡ καρδία μου παρατρέπει ἵσως κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τὴν γραφίδα μου γράφουσαν οἷα ἀνωθεὶ ἔγραψε. Διὰ τοῦτο ἐπανέρχομαι ἐπὶ τὸν πρότερον λόγον.

Τὴν Ἰστορίαν ταύτην τῆς Νεωτ. Ἐλλάδος, ὑποθληθεῖσαν πέρυσιν εἰς τὸν διαγωνισμόν, ἀπέρριψαν οἱ κ. Κριταί. Καὶ πάνυ δικαίως. Διότι ἐπήνεσαν μὲν τὸ πρώτον αὐτὴν ως πάνυ καλῶς ἔχουσαν ἀπὸ τῆς σελίδος I μέχρι τῆς I 50 τοῦ τότε χειρογράφου, κατέκριναν δὲ ως ἀνωμάλως ἔχουσαν ἀπὸ τῆς σελίδος I 51 μέχρι τῆς I 70. Καὶ ἀληθῶς αἱ τελευταῖαι ἐκεῖναι σελίδες εἶχον ταξινομηθῆ ἀτάκτως διὰ χειρός τινος ἀδεξίου, ἐμοῦ τότε ἀπελθόντος εἰς Εὐρώπην. Ἐφέτος ὥμως ἐξετέλεσα ιδίᾳ χειρὶ τὴν ἐργασίαν ταύτην, συγγράψας αὐθις τὸ ὄλον τοῦ βιβλίου ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους λίαν ἐπιμελας, ως θέλουσι παρατηρήσει οἱ Σοὶ Κοι Κριταί.

Παρατηρητέον προσέτι ὅτι ἐν τῇ ἐμῇ ταύτῃ συγγραφῇ οὐδὲν οὐδαμοῦ ὑπάρχει χάσμα, ως ἐν συγγραφαῖς ὄροισις ἄλλων, ἀλλ' ὁ ἴστορικὸς δεσμὸς καὶ ἡ συνάφεια καὶ ἡ ἄλληλουχία τῶν γεγονότων διῆκει ἀρρήκτως δι' ὅλου τοῦ βιβλίου. Ἔτι δὲ αἱ διηγήσεις πᾶσαι ἔχουσιν ἐκστρογγυλωθῆ, οὕτως εἰπεῖν, καὶ οἱ κρίκοι αὐτῶν ἔχουσι περιβληθῆ αὐτοτέλειάν τινα, ἀπηλλαγμέναι μὲν φόρτων περιττῶν, περιλαμβάνουσαι δὲ ὄλην τὴν ἀμέσως τὴν καρδίαν θίγουσαν καὶ ἐθνικῶς τὸν παῖδα μορφοῦσαν. Οὕτω δὲ τηρεῖται συμμετρία ὅλης καὶ γεγονότων ἐν τε τοῖς ἐπὶ μέρους κεφαλαίοις καὶ ἐν τῷ συνόλῳ τῆς συγγραφῆς. Τὸ μέτρον τοῦτο παρετήρησα ὅτι ἄλλοι συγγραφεῖς παραβαίνουσι λίαν καταφανέστατα, διατρέχοντες ἐν ὀλιγίσταις

σελίσι τὴν Ἰστορίαν τοῦ Τεροῦ Ἀγῶνος, ἀντικειμένως καὶ αὐτῇ τῇ προκηρύξει τοῦ Ὑπουργείου, κατακτείνοντες δ' οὕτω τὴν ἀρμονίαν τὴν ἀπαραίτητον ἐν τῷ είρμῳ παντὸς διδακτικοῦ βιβλίου. Τοῦτο ποιοῦσι, φαίνεται, δι' οἰκονομίαν τυπογραφικοῦ χώρου. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη δικαιολογία δὲν εἶναι ἐπαρκῆς οὐδὲ πείθουσα, διότι ἡ φονική των μάχαιρα ἐγχθρεῖ τῇ Ἰστορίᾳ λίαν θανασίμως, μάλιστα ἐν διδακτικῷ βιβλίῳ.

Ἡμεῖς τούναντίον, τιμήσαντες, ως εἰπορευ ἄνωθι, αὐστηρὰν ἀρμονίαν καὶ συμμετρίαν **τοῦ ὄλου**, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ βιβλιαρίου τούτου, ὅσον ἡ ἔκτασις αὐτοῦ ἐπέτρεπε, παρέχομεν τοῖς μαθηταῖς βοήθημα πληρες, ἄρτιον, ἀνευ ἀσυνδεσιῶν, χασμάτων καὶ ἀπορημάτων, προσπαθήσαντες πανταχοῦ νά περιλάβωμεν τὸ πολὺ ἐν τῷ εὖ.

Τοιαύτην οὖσαν τὴν Ἰστορίαν ταύτην ὑποβάλλομεν ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην κρίσιν τῶν κ. Κριτῶν, ών ἀπεκδεχόμεθα εὐγνωμόνως πᾶσαν παρατήρησιν, ὑπισχνούμενοι τὴν διόρθωσιν πάσις πλημμελείας, ἢν οὗτοι ἥθελον εὐφεστηθῆναν ὑποδειζωσιν ἡμῖν πρὸς μείζονα ὠφέλειαν τῆς μαθητευούσης νεότητος ἐκ τοῦ ὄλου ἡμῶν παιδευτικοῦ συστήματος.

Ἐν Παλαιῷ Φαλήρῳ, τῇ 25 Νοεμβρίου 1901.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

Τυτερογραφον.— Εὐτυχώς οἱ κ. Κριταὶ μετὰ προσοχῆς καὶ εὔσυνειδησίας κρίναντες ΠΑΣΑΝ τὴν ἐργασίαν μου ἐνέκριναν ΟΛΟΚΛΗΡΟΝ τὸ σύστημά μου, ὅπερ εἶναι σύμμερον τὸ μόνον πλῆρες καὶ ἄρτιον ἐν Ἑλλάδι, ἐπαινέσαντες αὐτὸν ἐν τῇ ἐπισήμῳ πρὸς τὸ Ὑπουργείον Ἐκθέσει των, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀνταγωνιστάς, δι' οὓς ἥσθανθημεν λύπην ὅτι ὑπέστησαν οἱ πλεῖστοι πανωλεθρίαν.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 21 Μαΐου 1902.

ΘΕΟΔ. Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

1. Η Ελλάς.

1. Η Ελλάς είναι ή μεγάλη και ἔνδοξος πατρίς ἡμῶν. Οι κατοικοῦντες δὲ τὴν Ἑλλάδα καλούμεθα "Ελλήνες καὶ εἶμεθα γνήσιοι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Οἱ πρόγονοι ἡμῶν, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς τῶν, ἀπετέλουν τὸ μέγιστον καὶ ἴσχυρότατον βασίλειον τοῦ τότε κόσμου· ἡ δὲ ιστορία καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν θαυμάζονται τοσοῦτον, ὥστε οἱ ἀρχαῖοι "Ελλῆνες ὄνομάζονται διδάσκαλοι δῆλης τῆς ἀνθρωπότητος.

2. Οὐχὶ δὲ μόνον κατὰ τὴν σοφίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν ὑπερτέρουν πάντας τοὺς ἄλλους λαούς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν φιλελευθερίαν καὶ τὴν φιλοπατρίαν, διὰ τὴν ὅποιαν θαυμάζονται μέχρι σήμερον ὑπὸ παντὸς τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. "Αν καὶ ἡσαν δὲ δλίγοι κατὰ τὸν πληθυσμόν, κατώρθωσαν δύμας νὰ νικήσωσι τοὺς Πέρσας ἐν Μαραθῶνι, Σαλαμῖνι, Πλαταιᾶς, Μυκάλῃ, Βραδύτερον δὲ νὰ διαδώσωσι διὰ τοῦ κατακτητοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου τὸν ἐλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ τὰ φῶτα εἰς τὰς κατακτηθείσας γύρας, μέχρι τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀσίας.

3. Άλλα δυστυχώς δύον μεγάλη και ἔνδοξος και ἀνύπηρος ή 'Ελλάς ἐν τῇ ἀρχαιότητι, δὲν ἡδυνήθη νὰ διατηρήσῃ ἐπ' ἄπειρον τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς. Διότι ἀπὸ του ἑπους 250 πρὸ Χριστοῦ ἤρχισε νὰ παρακμάζῃ βαθμηδόν, ἔνεκα ἐμφυλίων πολέμων τῶν διαφόρων πόλεων αὐτῆς, ἔως οὐ τέλος ὑπεδουλώθη κατὰ τὴν πρώτην φορὰν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων (τῷ 146 πρὸ Χριστοῦ), οἱ δποῖοι κατέστησαν τὴν 'Ελλάδα 'Ρωμαϊκὴν Ἐπαρχίαν διοικάσαντες αὐτὴν **Ἀχαΐαν**.

4. Η 'Ελλάς ὑποταχθεῖσα εἰς τοὺς Ρωμαίους, ἀπώλεσε μὲν τὴν ἐλευθερίαν και τὴν πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν της, δὲν ἀπώλεσεν δύμας και τὸν ἐθνισμόν της, οὐδὲ δτε ἐγένετο ὑπόδουλος εἰς τοὺς Ρωμαίους, οὐδὲ μετὰ ταῦτα, δτε ὑπεδουλωσαν αὐτὴν ἄλλοι κατακτηταί. Οφείλεται δὲ η δύναμις τῆς δικτηρήσεως του ἐθνισμοῦ, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, εἰς τὴν μεγάλην ὑπεροχὴν περὶ τὰ γράμματα, τὰς τέχνας και τὰς ἐπιστήμας· διότι ιδίως αἱ 'Αθηναὶ δὲν εἶχον παύσει νὰ εἰναι ἑστία φώτων· συνέρρεον δὲ εἰς αὐτὴν τὰ τέχνα τῶν πλουσιωτέρων και εὔγενεστέρων τῆς Ρώμης οἰκογενειῶν, ἵνα τελειοποιήσωσι τὴν ἑαυτῶν μόρφωσιν.

5. Εξήκοντα περίπου ἔτη, μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ελλάδος ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ὁ **Μιθριδάτης**, βασιλεὺς του Πόντου ἐν 'Ασίᾳ (πρὸς τὸν Εὐξεινον), παρεκίνησε και ἐβοήθησε τοὺς 'Ελληνας νὰ ἐπαναστατήσωσι κατὰ τῶν Ρωμαίων. 'Αλλ' ὁ στρατηγὸς **Σύλλας**, ἐλθὼν εἰς 'Ελλάδα, κατέπνιξε τὴν ἐπανάστασιν και ἐπιμώρησε τοὺς ἐπαναστατήσαντας, καταστρέψας μὲν παντελῶς τὸν Πειραιᾶ,

σφάξας δὲ πλειστους Ἀθηναίους, ἄλλους δὲ πωλήσας ὡς ἀνδράποδα.

6. Πολλοὶ ἔχ τῶν μετὰ ταῦτα αὐτοκρατόρων τῆς Ρώμης ἡγάπησαν καὶ εὐηργέτησαν τὴν Ἑλλάδα, ἐθεώρουν δὲ τιμὴν νὰ λάβωσι τὸ ἀξιωμα τοῦ ἐπιστρόμου ἀρχοντος τῶν Ἀθηνῶν καὶ νὰ καλῶνται **Φιλέλληνες**. Ἐκ τῶν φιλελλήνων αὐτοκρατόρων ἐπισημότατοι ήσαν ὁ Τραϊανός, ὁ Ἀδριανός, ὁ Ἀντωνῖνος Πīος, ὁ Μάρκος Αὐρήλιος καὶ ἄλλοι πολλοί.

7. Κατὰ τοὺς χρόνους ἔκείνους ἦζη ἐν Ἀθήναις ὁ πλουσιώτατος καὶ εύπαιδευτος λόγιος καὶ διάσημος ῥήτωρ **Ἡρώδης ὁ Ἀττικός**, γεννηθεὶς ἐν Μαραθώνῃ τῷ 103 μετὰ Χριστόν· τῷ 143 δὲ διωρίσθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ὅπατος (ἀρχων) ἐν Ἀθήναις. Οὗτος δὲ ἴδιας του διαπάνης ἔκτισεν ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, ἐπὶ τῆς νοτίου πλευρᾶς αὐτῆς, τὸ **Ωδεῖον**, τὸ διοῖον ἐκλήθη πρὸς τιμὴν του **Θεατρον** **Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ**, σφύζεται δὲ μέχρι σήμερον ἡρεπωμένον. Πλὴν τούτου ἔκτισε διάφορα ἄλλα δημόσια οἰκοδομήματα, κατεσκεύασεν ὑδραγωγείον καὶ ἄλλα ἔργα, συνετέλεσε δὲ εἰς τὴν ἀνόρθωσιν πολλῶν πόλεων, αἵτινες εἶγον ὑποστῆ καταστροφάς.

2. Ο Χριστιανισμός.

1. Κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὑποταγῆς τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς Ρωμαίους καὶ ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ **Οὐταβιανοῦ Αὐγούστου**, ἐγεννήθη ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ιουδαίας ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὁ Κύριος ἡμῶν **Ιησοῦς Χριστός**,

ὅστις ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους τὸν ἄντα καὶ μένον ἀληθινὸν Θεόν.

2. Οἱ Ἑλλῆνες γραπτοῖς σήμαντο τὴν ἀληθινὴν θρησκείαν τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὅποιαν ἔκτισαν ὁ μὲν Ἀπόστολος Παῦλος κατὰ πρῶτον ἐν Ἀθήναις καὶ Κορίνθῳ, ὑστερὸν δὲ ἐν Μακεδονίᾳ, Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Κύπρῳ. Οἱ δὲ Ἀπόστολος Ἀρδέας ἔκτισαν ἐν Ἀγαίᾳ καὶ Θράκῃ. Οἱ δὲ Ἑλλῆνες διέδωκαν εἰς τοὺς ἄλλους λαοὺς διὰ τῆς ὥραιοτάτης Ἐθνικῆς γλωσσῆς, τῆς εἰχε τότε διαδοθῆ καθ' ἀπαντα τὸν γνωστὸν κόσμον καὶ ἐν τῇ ὅποιᾳ συνεγράψησαν τὰ Εὐαγγέλια καὶ λοιπὰ ιερὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης. Οἱ πρῶτοι δὲ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἦσαν Ἑλλῆνες· διὰ τοῦτο δὲ ὁ Ἑλληνισμὸς συνεδέθη στεγάστατα μὲ τὸν Χριστιανισμὸν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς.

3. Η νέα τοῦ Χριστοῦ πίστις, παλαιόυσα κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας, ὑπέστη διωγμοὺς φονεροὺς ἐκ μέρους τῶν διαδῶν ταύτης. Οἱ φονερώτατοι δὲ τῶν διωγμῶν ἐξετελέσθησαν ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Διοκλητιανοῦ καὶ Νέρωνος, ὅτε οἱ Χριστιανοὶ ὑπέστησαν ὡρικωδέστατα μαρτύρια, ὡς διδάσκει ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ιστορία.

3. Ο Μέγας Κωνσταντίνος

1. Οἱ διωγμοὶ κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἔπει τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ὅστις ἔγεινεν αὐτοκράτωρ τῷ 306 μετὰ Χριστού. Πατήρ αὐτοῦ ἦτο Κωνστάντιος ὁ Χλωρός, καὶ μήτηρ ἡ εὐσεβεστάτη Ἐλένη.

2. Μετὰ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου συνεβασίλευον ἐν τῷ ἀπεράντῳ Ρωμαϊκῷ Κράτει καὶ δύο ἄλλοι Ρωμαῖοι αὐτο-

χράτορες, ὁ **Λικίνιος** ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἔχων πρωτεύουσαν τὸ *Bυζάντιον*, καὶ ὁ **Μαξέντιος** ἐν τῇ Δύσει ἔχων πρωτεύουσαν τὴν *Ῥώμην*.

Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας.

3. Ὁ Κωνσταντῖνος παραγγειλθεὶς τὸ πρῶτον, καὶ διορισθεὶς «δεύτερος Καῖσαρ», ἡγανάκτησε καὶ ἀπεράπτισε νῦν συγχειτρώσῃ εἰς ἑκατὸν πᾶσαν τὴν αὐριαρχίαν τῆς ἀπεράν-

του Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας. Ἐκήρυξε λοιπὸν πόλεμον πρῶτον μὲν κατὰ τοῦ Μαξεντίου, ὅστις εἶχε πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου τοῦ τὴν Ρώμην. Ἐκστρατεύσας δέ, εἰδεν ἐν τῷ οὐρανῷ ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ μέγα φωτεινὸν σημεῖον, ἔχον τὸ σχῆμα τοῦ Σταυροῦ καὶ γράμματα λέγοντα «ἐν τούτῳ νίκα».

4. Κοιμηθεὶς δὲ τὴν νύκτα, εἶδε καθ' ὑπνον τὸν Χριστὸν χρατοῦντα τὸν Σταυρὸν καὶ λέγοντα: «Κωνσταντῖνε, πάντοτε θὰ νικᾶς τοὺς πολεμίους, ἔχων ὡς δύπλον ἀγήτητον τὸν Σταυρόν». Τὴν πρωΐαν ἐγερθεὶς ὁ Κωνσταντῖνος, κατεσκεύασεν εἶδος σημαίας ἴδιας διὰ τὸν στρατόν, ἔχοντας τὸ σχῆμα τοῦ Σταυροῦ, φερούστης δὲ ὅθενην κρεμαμένην καὶ ἐπ' αὐτῆς τὰ στοιχεῖα Χ. Ρ., ἦτοι **Χριστός**, καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου· ἐκλήθη δὲ Λά-
βαδον ἡ σημαία ἐκείνη.

5. Ἡγουμένου λοιπὸν τοῦ λαβάρου, ὁ Κωνσταντῖνος, πλήρης ἐνθουσιασμοῦ, ἐπελθὼν κατὰ τοῦ Μαξεντίου νικᾷ αὐτὸν κατὰ κράτος, πλησίον τῆς Ρώμης. Καὶ ὁ μὲν Μα-
ξέντιος ἐπνίγη εἰς τὸν ποταμὸν Τίβεριν, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ρώμην νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος.

6. Κατόπιν δὲ ὁ Κωνσταντῖνος ἐπῆλθε κατὰ τοῦ Λιχι-
νοῦ καὶ νικήσας καὶ αὐτὸν κατέστη μόνος κυρίαρχος τοῦ
ἔλου Ρωμαϊκοῦ Κράτους τῷ 323 μετὰ Χριστόν, ἀνεγνώ-
ρισε δὲ ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν τὴν **Χριστιανικήν**.

7. Τῷ 325 ἔτει ὁ Κωνσταντῖνος, θέλων νὰ καταπαύσῃ
τὰς διαφόρους θρησκευτικὰς αἱρέσεις, αἴτινες ἐτάρασσον
τότε τὴν Ἑκκλησίαν, συνεχάλεσεν ἐν **Νικαίᾳ** τῆς Μικρᾶς
Ασίας τὴν πρώτην **Οἰκουμενικὴν Σύνοδον**, εἰς τὴν ὥποιαν

Ἐλαθον μέρος. **318** Θεοφόροι Πατέρες, συγτάξαντες τὰ ἑπτὰ πρῶτα ἀρθρα του Συμβόλου τῆς Πίστεως μέχρι του «οὐκ ἔσται τέλος. Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ "Ἄγιον».

8. Πρὸς τούτοις ὁ Κωνσταντῖνος, βλέπων ὅτι ἡ πρωτεύουσα Ῥώμη ἥτο πόλις εἰδωλολατρική, κατέστησε κατὰ Μάϊον του **330** ἀντ' αὐτῆς πρωτεύουσαν του Κράτους τὸ *Buζάντιον*, τὸ διποίον ἔως τότε δὲν ἥτο μεγάλη πόλις, μετονομάσας αὐτὸν **Νέαν Ρώμην**. ὁ λαὸς δ' ἐκάλεσε **Κωνσταντινούπολιν** ἐκ του ὀνόματος του Αὐτοκράτορος. Τὴν πόλιν ταύτην, κειμένην ἐν τῇ εἰσόδῳ του Θρακικοῦ Βοσπόρου, ἔξωράίσε καὶ ἐκαλλώπισε μεγάλως ὁ Κωνσταντῖνος, ὠχύρωσε δὲ δι' ισχυρῶν τειχῶν. Προσέπι δὲ φοδόμησε τῷ **325** τὸν ναὸν τῆς του **Θεοῦ δοφίας**, δστις, καὶς βραδύτερον, ἀγωκοδομήθη τῷ 537 υπὸ του αὐτοκράτορος *Τουστινιανοῦ* πολὺ μεγαλοπρεπέστατος, σώζεται δὲ μέχρι τῆς σήμερον.

9. Ἡ δὲ μήτηρ του Κωνσταντίνου **Ελένη** ἀγεῦρε τὸν τίμιον *Σταυρὸν* του *Ιησοῦ Χριστοῦ* ἐν Ιερουσαλήμοις ἐπὶ του θείου δὲ τούτου χώρου ἀνήγειρε τὸν καὶ μέχρι τῆς σήμερον σωζόμενον ναὸν τῆς **Αναστάσεως**. Προέτρεψε δὲ πολὺ τὸν αὐτοκράτορα υἱόν της νὰ βαπτισθῇ *Χριστιανός*, δπερ καὶ ἐπράξεν οὗτος περὶ τὰ τέλη του βίου του ἀπέθανε δ' ὁ Κωνσταντῖνος τὴν 21 Μαΐου του **337** εἰς ἥλικιαν **63** ἑτῶν. Κατὰ τὴν ἡμέραν δὲ ταύτην ἐορτάζει τὴν μνήμην αὐτοῦ ἡ *Ἐκκλησία* ἡμῶν, ὡς καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ *Ἐλένης*, ἀνακηρύξασα αὐτούς, ἔνεκα εὐγνωμοσύνης, *Ἄγιους* καὶ *Ισαποστόλους*. Ἡ ιστορία, διὰ τὰ κατορθώματα αὐτοῦ, ἐπεκάλεσε τὸν Κωνσταντῖνον **Μέγαν**.

4. Διαίρεσις τοῦ Τρωμαϊκοῦ Κράτους.

1. Μετὰ τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον κατεδιώγθη πάλιν ὁ Χριστιανισμὸς ὑπὸ τοῦ αὐτοκρατορὸς Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου, ἐπονομασθέντος οὕτω, ἐπειδὴ ἀπηργήθη τὸν Χριστιανισμόν, εἰς τὸν ὥποιον εἶχε βαπτισθῆ.

2. Ὁ Ἰουλιανὸς ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ Μεγ. Κωνσταντίνου, ἡθέλησε δὲ ν' ἀνορθώσῃ τὴν ἀρχαίαν εἰδωλολατρικὴν θρησκείαν, ἀλλ' εἰς μάτην ἐκοπίσασε· διότι ὁ Χριστιανισμός, ἔνεκα τῆς θείας που καταγωγῆς, εἶχεν ἐπεκτείνει πλέον τὰς ῥίζας του καὶ καὶ ἐκάστην ἐξηγπλοῦστο καὶ ἐθριάμβευε.

3. Τὸ δὲ ἀπέραντον Βυζαντινῶν Κράτος διηρέθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορὸς Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου (πῷ 395 μ. Χρ.) εἰς Ἀνατολικὸν καὶ Δυτικόν.

4. Καὶ τὸ μὲν Ἀνατολικὸν εἶχε πλέον τελείως ἐξελληνισθῆ καὶ ἐκχριστιανισθῆ, ἐπωνομάσθη δὲ **Βυζαντικὸν Κράτος** ἀπὸ τῆς πρωτεύσης αὐτοῦ *Βυζαντίου*, καὶ **Ἐλληνικὴν Αὐτοκρατορία**.

5. Τὸ δὲ Δυτικὸν Κράτος διετηρήθη μόνον ἐπὶ 80 περίου ἔτη, κατελύθη δὲ ὑπὸ τῶν εἰς αὐτὸν εἰσῆλοντων διαφόρων Γερμανικῶν λαῶν (476 μετὰ Χρ.)

5. Ὁ Ἰουστινιανός.

1. Μεταξὺ τῶν πρώτων Αὐτοκρατόρων τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, ἀξιολογώτατος εἶναι Ὁ **Ιουστινιανὸς ὁ Λ**, διστις διεδέχθη ἐν τῷ θρόνῳ τὸν θεῖον αὐτοῦ Ἰουστῖνον (πῷ 527 μ. Χρ.).

2. Ὁ Ἰουστινιανὸς κατέβαλε τοὺς πολεμίους τοῦ Κρά-

τους Πέρσας, ἔπειτα δὲ τοὺς Βαρδήλους ἐν Ἀφρικῇ, ἀνέκτησε δὲ καὶ τὴν Ἰταλίαν ἀπὸ τῶν Γότθων.

3. Άλλὰ τὸ λαμπρότατον ἔργον αὐτοῦ, τὸ ὅποῖον κατέστησεν αὐτὸν ἀβάνατον, εἶναι τὸ **νομοθετικὸν δύστημα**, ἥτοι πλήρης συλλογὴ καὶ τακτοποίησις πάντων τῶν Ῥωμαϊκῶν Νόμων καὶ Διαταγμάτων, τὴν ὅποιαν κατήρτισαν σοφοὶ νομοδιδάσκαλοι κατὰ δικταγῆν αὐτοῦ, καὶ ἡ ὅποια ὠνομάσθη **Άδτικὸν Δίκαιον** Ἰουστινιάνειον. Τὸ ἔργον τοῦτο ἀποτελεῖ καὶ σήμερον ἔτι τὴν βάσιν τῆς Νομικῆς Ἐπιστήμης εἰς πάντα σχεδὸν τὰ πεπολιτισμένα Κράτη τοῦ κόσμου.

4. Πλὴν τούτου, ἔτερον μέγα ἔργον τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἶναι ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ ἀποτεφρωθέντος ναοῦ τῆς τοῦ **Θεοῦ δοφίας** ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τὸν ναὸν τοῦτον εἶχε τὸ πρῶτον ἀνεγείρει ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος (τῷ 325). νῦν δὲ (532—537) ἀνωκοδόμησεν αὐτὸν μέγιστον καὶ μεγαλοπρεπέστατον ὁ Ἰουστινιανός, ἔργαζομένων δεκακισχιλίων ἀνδρῶν ἐπὶ πέντε ἔτη καὶ διπανηθέντων 324 ἑκατομμυρίων δραχμῶν. Οἱ θαυμαστὸς οὗτος ναός, ὀνομαζόμενος κοινῶς «**Αγιὰ Σοφιὰ**» σώζεται ἀκέραιος μέχρι τῆς σήμερον, ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ κατακτηταὶ Τούρκοι ἔχουσι μεταβάλει αὐτὸν εἰς Τζαμίον (τουρκικὴν Ἐκκλησίαν).

5. Πλὴν τούτων ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπροστάτευσε καὶ διέδωκε τὴν μεταξοσκωληκοτροφίαν καὶ μεταξονοργίαν, ἥτις ἐπὶ τῶν νήμερῶν αὐτοῦ ἐγένετο γνωστὴ ἐν Εὐρώπῃ διὰ δύο μοναχῶν· οὗτοι ἔφεραν κρυψίως ἐκ τῆς Κίνας σπόρους μεταξοσκωλήκων, κρύψαντες αὐτοὺς ἐντὸς τοῦ κοίλου τῶν καλαμίνων βακτηριῶν των, ἵνα μὴ φανερωθῶσι καὶ συλλιποταταί τοις οὐρανοῖς.

ληφθώσιν, ἐπειδὴ ἀπηγορεύετο αὐστηρῶς ή ἔξαγωγὴ τοῦ σπόρου τῶν μεταξοσκωληκῶν ἔξω τῆς Κίνας· πρῶτοι δὲ ἐδίσαξαν καὶ τὴν μεταξοσκωληκοτροφίαν, ιδόντες καὶ ἐκμαθόντες αὐτὴν ἐν τῇ Σινικῇ (Κίνᾳ). Πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ή μέταξα ἐνομίζετο προὶὸν δένδρου!

6. Πρὸς τούτοις ὁ Ἰουστινιανὸς ἐκαλλώπισε μεγάλως τὴν πολιν ἀνεγείρας μεγαλοπρεπῆ σικοδομήματα, ναούς, νοσοκομεῖα, γερύρας, φρούρια, ύδραγωγεῖα· ἀπέθανε δὲ κατὰ τὸ ἔτος 563 μετὰ Χριστού.

6. Ὁ Ἡράκλειος.

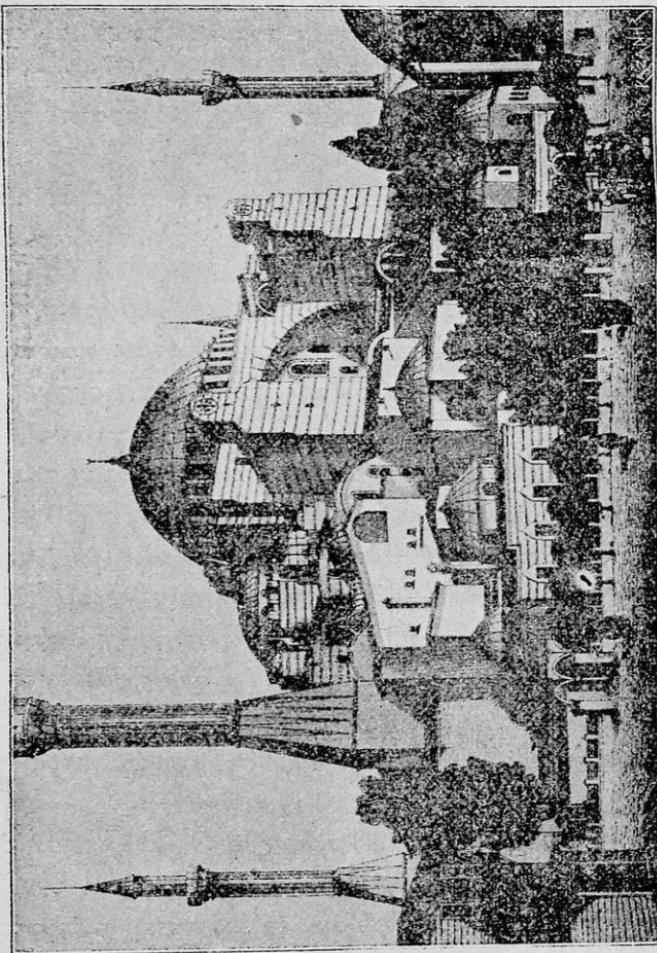
1. Τὸν Ἰουστινιανὸν διεδέχθησαν αὐτοκράτορες ἀσημοε καὶ ἀνίκανοι. Ἐνεκα τούτου δὲ οἱ Πέρσαι, οἱ Ἀβαρεῖς* καὶ οἱ Σλαῦοι ἐπῆλθον κανὰ τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἐκυρίευσαν πολλὰς γχώρας αὐτῆς. Οἱ Πέρσαι δὲ μάλιστα ἐκυρίευσαν καὶ τὴν Παλαιστίνην καὶ ἥρπασαν ἐξ Ἱεροσλύμων τὸν Τίμιον Σταυρόν.

2. Κατὰ τὸ ἔτος 610 μ. Χ. ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου ὁ Ἡράκλειος. Οὗτος ἦτο λίαν φιλόθρησκος καὶ ἐμπειρότατος στρατηγός. Γενόμενος αὐτοκράτωρ, εὗρε τὸ Κράτος ἐν σικενομικῇ παραλυσίᾳ, ἡπειλεῖτο δὲ μεγάλως ὑπὸ τῶν Περσῶν, οἵτινες ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Χοσρόην τὸν B' ἐπολιόρκησαν τὴν Κωνσταντινούπολιν.

3. Τότε ὁ Ἡράκλειος, λαβὼν τοὺς θησαυροὺς τῆς Ἀγίας

* Οἱ Ἀβαρεῖς ή Ἀάραιοι ἦσαν πολεμικὸς λαὸς Ταταρικῆς καταγωγῆς, οἵτινες ἐκ τῶν δυτικῶν τῆς Σιβηρίας εισήλασαν εἰς Εὐρώπην τὸν ἔκτον αἰώνα μ. Χ. καὶ κατεχέρωσαν μέγιστον μέρος αὐτῆς. Τῷ 797 μ. Χ. δύνας ἡττηθέντες, ἔξαφανίζονται ὀλοτελῶς ἀπὸ τῆς Ιστορίας μετὰ τὸ 827.

Σοφίας, ἐξοικονόμησε δι' αὐτῶν τὰς δεινὰς ἀνάγκας τοῦ Κράτους. Πρὶν δ' ἐκστρατεύσῃ, μετέβη εἰς τὸν Ναόν, φο-

Ο Ναὸς τῆς τοῦ Θεοῦ δοδίας (κονῷς 'Αγιᾶ Σοφία')

ρῶν τὰ μαῦρα πέδιλα τοῦ μαγητοῦ καὶ προστινγήθη ἐνώπιον τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ.

4. Ἔπειτα δὲ πεζὸς καὶ ἀκολουθούμενος ὑφ' ὅλου τοῦ πλήθους τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἥλθε καὶ ἐπεβίβασθη μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς τὰ πλοῖα. Ἐξέπλευσε δὲ πρὸς τὴν Περσίαν, ἀπεβίβασεν ἔκεī τὸν στρατὸν του καὶ προεχώρησεν εἰς τὰ ἐνδότερα αὐτῆς. Τοῦτο ἡγάγκασε τὸν Χοσρόην νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ νὰ σπεύσῃ εἰς τὸ βασίλειόν του. Κατόπιν δὲ ὁ Ἡράκλειος συνωμολόγησεν εἰρήνην μὲ τοὺς Πέρσας, διασώσας δὲ τὰς γώρας τῆς Ἐλληνικῆς Αὐτοκρατορίας.

5. Κατόπιν ὅμως, ὡγδοήκοντα χιλιάδες Ἀβάρων, συμμαχήσαντες μετὰ τῶν Περσῶν, ἐπολιέρχησαν καὶ πάλιν τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἀλλ' ὁ λαός, ἐπικαλεσθεὶς τὴν βοήθειαν τῆς Θεοτόκου διὰ τοῦ Πατριάρχου **Σεργίου**, ἐπέπεσε κατὰ τῶν πολεμίων καὶ ἔσωσε καὶ τὴν φορὰν ταύτην τὴν Κωνσταντινούπολιν. Διὰ τὴν βοήθειαν δὲ τῆς Θεοτόκου καθιερώθη ἔκτοτε ἡ ιερὰ ἀκολουθία τοῦ ὡραίου **Ἀκαθίστου** "Γυνου,"* δστις ψάλλεται ἐν τοῖς ιεροῖς ναοῖς ἡμῶν. Τὸ τροπάριον «Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια» καὶ πολλὰ ἄλλα, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ φόδαι, αἱ ἔχουσαι ἐπωδὸν τῷ «Χαῖρε, Νύμφη ἀνύμφευτε», ἀνήκουσιν εἰς τὴν θείαν ἀκολουθίαν τοῦ Ἀκαθίστου "Γυνου" πρὸς τὴν Θεοτόκον.

6. Ὁ Ἡράκλειος τῷ 628 ἡδυνήθη ν' ἀνακτήσῃ ἀπὸ τῶν Περσῶν τρικοσίας Χριστιανικὰς σημαίας καὶ τὸν *Tímuon* Σταυρόν, τὸν ὅποιον ὕψωσεν ἐν τῷ τόπῳ τῆς σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ, ἦτοι ἐν τῷ Γολγοθᾷ (Κρανίου τόπῳ)

* Ἀκάθιστος ἔκλήθη, ἐπειδὴ ἵστάθησαν πάντες ὅρθιοι: καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἔκείνην.

τὴν **14 Σεπτεμβρίου 628.** "Ἐκτοτε δὲ ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἔορτάζει τὸ γεγονός τουτο. Ἐπονελθὼν δ' ὁ Ἡράκλειος ἐκ τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἀπέθυνε τῷ **641 μ. Χρ.**

7. Λέων ὁ Ἰδαυρος.

Εἰονίνη - Θεοδώρα. — Βούλγαροι - Σλαύοι.

1. Βραδύτερον, ἐπὶ τῆς βασιλείας **Λέοντος τοῦ Ιδαύρου** (717 μ. Χ.), οἱ "Αραβες ἐκυρίευσαν πολλὰς ἐπαρχίας του Βυζαντιακοῦ Κράτους. Οἱ Βυζαντῖνοι ὅμως κατέκαυσαν τὸν στόλον τῶν Ἀράβων διὰ τοῦ λεγομένου «ὑγροῦ ἢ ἑλληνικοῦ πυρός», τὸ ὅποιον εἶγεν ἐφεύρει ὁ Ἐλλην Καλλίνικος καὶ τὸ ὅποιον μένει ἄγνωστον πῶς ἐπενήργει. — Οἱ Λέων δὲ ἀπηγόρευσε τὴν λατρείαν τῶν Ἀγίων Εἰκόνων· τοῦτο δὲ προεκάλεσε ταραχῆς εἰς τὸ Κράτος καὶ διωγμούς.

2. Μετὰ τὸν Λέοντα ὑπῆρξαν **Εἰκονομάχοι** καὶ ἄλλοι αὐτοκράτορες. Ἡ αὐτοκράτειρα ὅμως **Εἰονίνη**, συγκαλέσασα Οἰκουμενικὴν Σύνοδον τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἀποκατέστησε πάλιν τὴν προσκύνησιν τῶν Εἰκόνων.

3. Ἡ αὐτοκράτειρα δὲ **Θεοδώρα** κατώρθωσε νὰ καταπάύσῃ ἐντελῶς τὴν αἴρεσιν ταύτην τῶν Εἰκονομάχων.

4. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην νέοι λαοί, οἱ **Βούλγαροι** καὶ οἱ **Σλαύοι**, εἰσέβαλον εἰς τὸ Βυζαντιακὸν Κράτος. Καὶ οἱ μὲν Βούλγαροι κατέλαβον τὸ βορειότερον μέρος τῆς Θράκης, τὸ ὅποιον ἀπ' αὐτῶν ὠνομάσθη **Βούλγαρια**.

5. Οἱ δὲ Σλαύοι προεγώρησαν εἰς τὸ κέντρον τῆς Ἐλ-

λάδος μέχρι Πελοποννήσου, σπου καὶ ἐγκατεστάθησαν πολλοί, συγχωνευθέντες βαθμηδὸν μὲ τοὺς λοιποὺς Ἐλληνας καὶ ἀρομοιωθέντες πρὸς αὐτούς.

8. Βασίλειος ὁ Β' ὁ Βουλγαροκτόνος.

1. Εἰς ἑκ τῶν ἀρίστων αὐτοκρατόρων τῆς Βυζαντιακῆς ἡ Ἐλληνικῆς Αὐτοκρατορίας ὑπῆρξε **Βασίλειος ὁ Β'** (976 μ. Χ.). Πρώτος ὁ καλὸς οὗτος αὐτοκράτωρ διέταξεν, ἵνα πάντα τὰ δημόσια ἔγγραφα γράφωνται εἰς τὴν Ἐλληνικὴν γλώσσαν, ἐνῷ ἔως τότε ἐγράφοντο εἰς τὴν Λατινικήν, ώς καὶ οἱ νόμοι καὶ τὰ διατάγματα ἐπροστάτευσε δὲ προσέτι σπουδαίως τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας.

2. Ο **Βασίλειος** ἀνέβη τὸν θρόνον εἰκοσαετὴς τὴν ἡλικίαν. Ἐν πρώτοις κατέβαλε τὸν δεινὸν ἐπαναστάτην στρατηγὸν αὐτοῦ **Βάρδαν**, κατόπιν δὲ ἐπῆλθε κατὰ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες ἐπὶ τινα μὲν χρόνον εἶχον προσαρτηθῆνεις τὸ Βυζαντικὸν Κράτος, ἀποστατήσαντες ὅμως κατέλαβον τὴν Μακεδονίαν, τὴν "Ηπειρὸν καὶ τὴν Θεσσαλίαν, ἐπωφελούμενοι τῶν ἐσωτερικῶν ἐρίδων τῶν Βυζαντίνων.

3. Η ἐπίθεσις τοῦ Βασιλείου κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐν πρώτοις μὲν ἀπέτυχε. Μετά τινα ὅμως ἔτη, εἰσβαλόντων τῶν Βουλγάρων εἰς τὴν κυρίως Ἐλλάδα, ἀπέστειλε κατ' αὐτῶν ὁ Βασίλειος τὸν στρατηγὸν του **Νικηφόρον Οὐρανόν**, ὃς τις κατέσφαξεν αὐτοὺς ἐν δεινῇ μάχῃ παρὰ τὸν Σπερχεῖον ποταμόν.

4. Μετὰ μαχρούς δὲ καὶ αἰματηρούς ἀγῶνας κατώρθωσεν ἐπὶ τέλους ὁ **Βασίλειος** νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Βουλγάρους,

καταστήσας αύτοὺς φόρου ὑποτελεῖς εἰς τὸ Βυζαντιακὸν
κράτος (τῷ 1018 μ. Χ.).

Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος.

5. Πλὴν τῶν Βουλγάρων ὁ Βασίλειος ὑπέταξε καὶ τοὺς
Σέρβους.

6. Κατ' ἑκεῖνον δὲ τὸν γρόνον ὁ Ἡγεμὼν τῆς Ρωσίας ἐζήτησε καὶ ἔλαβε σύζυγον τὴν ἀδελφὴν τοῦ Βασιλείου **Ανναν**. Ἐκτοτε δὲ ἤρχισε σχέσις στενὴ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ρώσων, εἰσήγετο δὲ βαθμηδὸν ὁ ἐλληνικὸς πολιτισμὸς καὶ εἰς Ρωσίαν.

7. Τότε ὁ Βασίλειος κατῆλθεν εἰς Ἀθήνας ἐκ τῶν πεδίων τῶν μαγών κατὰ Βουλγάρων καὶ Σέρβων, ἀνῆλθε δὲ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἔγων λαμπρῶς παρατεταγμένον τὸν στρατὸν του. Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὸν Παρθενῶνα, ὅστις εἶχε μετατραπῆ εἰς ναὸν τῆς Θεοτόκου, τῆς ἐπονομαζομένης **Ἀθηναιωτίσσης**, εὐχαρίστησε τὸν Θέον καὶ ἀνέθηκε διάφορα ἀφειρώματα διὰ τὰς νίκας του κατὰ τῶν Ἕγερῶν.

8. Ἐπειτα δὲ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως κατῆλθεν ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἔνθα εἶχε συγκεντρώσει τὸν στόλον του, καὶ ἐκεῖθεν ἀπέπλευσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἰς τὴν ὥποιαν εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς, ἐπονομασθεὶς τότε ὑπὸ τοῦ πλήθους *Bouλγαροκτόνος* διὰ τὰς νίκας κατὰ Βουλγάρων. Απέθανε δὲ τῷ **1023** μ. Χ. ἐξ αἰρνιδίου θανάτου, ἄγων τὸ 70 ἔτος τῆς ἡλικίας του.

9. Τὸ **Ἐκκλησιαστικὸν σχίσμα**.

1. Ὁτε Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἦτο ὁ σοφὸς **Φώτιος**, ἤρχισε διχόνοια καὶ σχίσμα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Πάπα τῆς Ρώμης· διότι οὗτος ἐνόθευσε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου, μετέβαλε δὲ καὶ αὐτὸν τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως, ἀξιῶν νὰ ἀναγνωρίσωσιν αὐτὸν πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι ἀντιπρόσωπον του Ἰησοῦ Χριστοῦ.

2. Ὁ Φώτιος ἀπέκρουσε τὰς ἀξιώσεις ταύτας τοῦ Πάπα·

κατόπιν δὲ ὁ Πατριάρχης *Μιχαὴλ* ὁ *Κηρουνιάριος* ἀφώρισε τὸν Πάπιν καὶ τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν (τῷ 1038) ως **δχισματικούς**. Καὶ οὕτω ἐπῆλθεν ὅριστικῶς τὸ **δχισμα** μεταξὺ **Ανατολικῆς** **Ορθοδόξου** **Ἐκκλησίας** καὶ **Δυτικῆς**.

10. Λἱ Σταυροφορίαι.

1. Καπὲ ἔκεινους τοὺς γρόνους πολυκριθμότατοι Χριστιανοὶ μετέβαινον ἐτησίως ἐκ πολλῶν τόπων εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ἵνα προσκυνήσωσι τὸν "Αγιον Τάφον τοῦ Σωτῆρος.

2. Ἀλλοι ὅμως βάρβαρος λαός, ὁ **Τουρκικός**, προελθὼν ἐκ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀσίας, κατέκτησε τοὺς Ἅγιους Τόπους. Οἱ προσκυνηταὶ δὲ Χριστιανοὶ ὑπέφερον τότε ἐκ τῶν Τούρκων τὰ πάνδεινα.

3. Τότε ὁ Πάπας τῆς Ῥώμης **Οὐρθανὸς** ὁ **Β'** συνεκάλεσε μεγάλην **Σύνοδον**, ἐν τῇ ὑποίᾳ παρευρέθησαν καὶ οἱ Πρέσβεις πάντων τῶν Χριστιανικῶν Κρατῶν τῆς Εὐρώπης· ἀπεφασίσθη δὲ γὰρ ἐκστρατεύσωσι πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἅγιων Τόπων ἀπὸ τῆς δεσποτείας τῶν ἀπίστων Τούρκων. Οἱ μετασχόντες δὲ τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἔφερον τὸν σταυρὸν ἐπὶ τοῦ στήθους, καὶ διὰ τοῦτο ὡνομάσθησαν **Σταυροφόροι**, αἱ δὲ ἐκστρατεῖαι τῶν **Σταυροφορίαι**.

4. Οἱ ἐκστρατεύσαντες σύμμαχοι ἦσαν Ἐνετοί, Γάλλοι καὶ ἄλλοι λαοὶ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, τοὺς ἑποίους οἱ Βυζαντῖνοι ὡνόμαζον **Λατίνους** ή **Φράγκους**.

5. Οἱ Σταυροφόροι, μεταβαίνοντες εἰς Παλαιστίνην, διήρχοντο διὰ τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ διέπρωτον

ἐν αὐτῇ πολλὰς καταστροφάς. Τέλος δέ, ἐπωφελούμενοι ἐκ τῶν ἐμφυλίων ἔριδων τοῦ Βυζαντιακοῦ Κράτους καὶ προφασιζόμενοι ὅτι ἥθελον ν' ἀναβιβάσωσιν εἰς τὸν θρόνον τὸν νεαρὸν Ἀλέξιον τὸν Κουμηνόν, κατέλαβον τὴν Κωνσταντινούπολιν τῷ 1204 μ. Χ. ἀνεκήρυξαν δὲ αὐτοκράτορα τὸν Γάλλον Βαλδουῆνον.

6. Οἱ Φράγκοι, καταλαβόντες τὴν πόλιν, ἐλεηλάτησαν τὰς οἰκίας καὶ τὰ ἀνάκτορα καὶ τοὺς ναούς· συνέτριψαν δὲ καὶ τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἵνα ἀρπάσωσι τὰ βαρύτιμα μέταλλα, ἐκ τῶν ὅποιων ἥτο κατεσκευασμένη. Τοιουτοτρόπως ὑπεδουλώθη ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ σὺν αὐτῇ τὸ μέγιστον μέρος τοῦ Κράτους. "Ἐμειναν δὲ ἐλεύθερα βασίλεια μόνον ἡ" **Ηπειρος** ἔχουσα ἡγεμόνα τὸν Μιχαὴλ Κομνηρόν, ἡ **Τραπεζοῦς** ἔχουσα ἡγεμόνα τὸν Ἀλέξιον Κομνηρόν καὶ ἡ **Νίκαια** τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔχουσα ἡγεμόνα τὸν Θεόδωρον Λάσκαριν. Οὕτος ὁ Λάσκαρις ἥτο ἀνήρ ἔξοχος, καὶ λίαν πεπαιδευμένος, τὸ δὲ βασίλειον αὐτοῦ ἥτο ἐπισημότερον τῶν ἄλλων.

7. Οἱ Φράγκοι ὀλίγον χρόνον ἔμειναν κύριοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως· διότι ὁ **Μιχαὴλ Παλαιολόγος**, γενόμενος βασιλεὺς τοῦ ἐν Νικαίᾳ Ἑλληνικοῦ Κράτους, ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν ἐν Κωνσταντινούπολει Φράγκων, ἐξεδίωξεν αὐτοὺς καὶ κατέλαβε τὴν πόλιν (τῷ 1261 μ. Χ.)

8. Ἀλλὰ ἡ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία δὲν ἦδυνήθη νὰ ἀπελευθερωθῇ ὀλόκληρος ἀπὸ τῶν Φράγκων· διότι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Πελοπονήσου, ἔτι δὲ αἱ Ἀθῆναι, αἱ Θῆραι ἡ Εὔβοια καὶ πολλαὶ νῆσοι ἔμειναν εἰς τὴν ἔξουσίαν τῶν Ἐγετῶν καὶ μικρῶν τιγιών ἡγεμόνων Φράγκων.

11. "Αλωσίς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος.

1. Οἱ Τούρκοι κατάγονται ἐκ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀσίας (τοῦ Τουρκεστάν)· δνομάζονται δὲ καὶ Ὁσμανίδαι ἢ Ὁθωμανοὶ ἐκ τοῦ Ὁσμάνη Ὁθωμάν, ἐστις ἡτο ὁ πρώτος Σουλτᾶνος αὐτῶν, ἔχων τὴν ἔδραν του ἐν Προύσῃ τῆς Βιθυνίας, τὴν ὅποιαν ἐκυρίευσε.

2. Τοῦ Ὁσμάν διάδοχος ὑπῆρξεν ὁ Ὁρχάν, ὃστις κατέκτησε τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον καὶ προύχώρησεν εἰς τὸ Ἑσωτερικὸν τῆς Θράκης. Ὁ Ὁρχάν οὗτος εἶναι ὁ ιδρύσας καὶ τὸ *Tάγμα τῶν Γιανιτάρων*.

3. Κατόπιν ὁ Σουλτᾶνος *Μουράτ* ὁ *A'* ἐκυρίευσε τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ κατέστησεν αὐτὴν πρωτεύουσαν τοῦ Κράτους (τῷ 1361 μ. Χ.). Τοιουτοτέροις δὲ ἡ Αύτοκρατορία τοῦ Βυζαντίου περιωρίσθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ διλήγιστα μέρη τῆς Θράκης.

4. **Μωάμεθ ὁ κατακτητής.** — Κατὰ τὸ ἔτος 1451 μ. Χ. ἀνῆλθεν εἰς τὸν Τουρκικὸν θρόνον **Μωάμεθ** ὁ **B'.** Οὗτος ἐπεύμησε νὰ καταλάβῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ

Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος.

νὰ καταστήσῃ αὐτὴν πρωτεύουσαν τοῦ Κράτους του.

5. **Κωνσταντίνος ὁ Παλαιολόγος.** — Του Βυζαντίου αὐτοχράτωρ ἦτο τότε (ἀπὸ του 1449 μ. Χ). Κωνσταντίνος δ' IA' δ' Παλαιολόγος, δύστις ἐπεκαλεῖτο καὶ Δραγασῆς, ἦτο δὲ πρότυπον ἀληθιοῦς γενναιότητος καὶ φιλοπατρίας. ~~X~~

6. Ο Μωάμεθ ἀπὸ πολλοῦ προπαρεσκευάζετο διὰ τὸν μέλλοντα ἀγῶνα, κτίσας καὶ φρούριον ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς του Βοσπόρου καὶ δύγυρώσας αὐτὸν διὰ πολλῶν τηλεβόλων. Προπαρεσκευασθεὶς δὲ καλῶς ἔξεστράτευσεν ἐξ Ἀδριανούπολεως κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν Ἀπρίλιον του 1453, ἔχων στρατὸν ὑπὲρ τὰς 160 χιλιάδας καὶ 145 πλοῖα· ἥργισε δὲ ἀμέσως ἀπὸ τῆς διαβολῆς την κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν πολιορκίαν αὐτῆς.

7. Ο Κωνσταντίνος μόλις ἡδύνατο νὰ παρατάξῃ 8 χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ 26 πλοῖα· ἐκ τῶν ἀνδρῶν δὲ τούτων αἱ 3 χιλιάδες ἦσαν Ἰταλοὶ μισθοφόροι· πρὸς τούτοις δὲ ὑπεστηρίζετο καὶ ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Γενουατῶν ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Ιουστινιάνην. Οἱ ἄλλοι· Χριστιανικοὶ ἡγεμόνες δὲν παρέσχουν βοήθειαν, πλὴν διηγίστων.

8. Η πολιορκία διήρκεσεν ἐπὶ ἑπτὰ ἑβδομάδας, κατὰ τὰς ὅποιας ὁ Μωάμεθ δὲν ἔπαισε κανονισθόλων καὶ κρημνίζων τὰ τείχη τῆς πόλεως, τὰ ὅποια οἱ πολιορκούμενοι πάλιν ἐπεσκεύαζον, ώς ἡδύναντο, ιδίως τὴν γύντα. Ο Κωνσταντίνος δέ, τρέχων εἰς πάντα τὰ ἐπικίνδυνα μέρη, ἐνέθάρρυνε τὸν στρατὸν πρὸς γενναιίαν ἀντίστασιν.

9. Ο Μωάμεθ, προεικάζων τὴν ἔκβασιν τῆς πολιορκίας, προέτεινεν εἰς τὸν Κωνσταντίνον νὰ τῷ παραδώσῃ οὕτος τὴν

πόλιν καὶ νὰ ἀπέλθῃ μετὰ τῶν θησαυρῶν του καὶ τῶν οἰκείων του καὶ τῶν μεγιστάνων του ἀνενόγχλητος εἰς τὴν Πελοπόννησον, τῆς ὅποιας τὴν ἡγεμονίαν παρεχεῖται εἰς αὐτὸν, ἢ ὅπου ἀλλοχοῦ ἔθελεν. Ὁ γενναῖος ὅμως Αὐτοκράτωρ Κωνσταντίνος ἀπέριψε μετ' ἀποστροφῆς τὰς Σουλτανικὰς προτάσεις, εἰπών· «*Mὲ ἀλλοπίστους δὲν συνθηκολογῶ.*» Προετίμησε δὲ νὰ ἀποθάνῃ μαχόμενος γενναίως ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος. X

10. Ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης ὥργισθη ὁ Μωάμεθ καὶ ἀπεράσισε γενικὴν ἔφοδον ἀπό τε ἔγραψε καὶ ἀπὸ θαλάσσης ὑπεσχέθη δὲ εἰς τοὺς στρατιώτας του τριήμερον λαζαριγωγίαν τῆς πόλεως, ἐὰν ἔθελον κυριεύσει αὐτήν.

11. Ὁ Κωνσταντίνος δέ, μαθὼν ταῦτα, συνεκάλεσε τοὺς στρατηγοὺς καὶ ἐνεθάρρυνεν αὐτοὺς νὰ δειγμῶσι γενναῖοι· αὐτὸς δέ, μεταβάς εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας μετέλαβε τῶν ἀγράντων μυστηρίων· ἐκεῖθεν δὲ πανηλθεν εἰς τὰ ἀνάκτορά του, ἵνα ἀποχαιρετίσῃ αὐτὰ διὰ τελευταίαν φοράν, ἐδάκρυσεν, ἐζήτησε συγγέρησιν παρὰ τῶν θεραπόντων του καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς τὰ τείγη.

12. Κατὰ τὴν ἑσπέραν δὲ τῆς 28 Μαΐου (τοῦ 1453) τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον μεγάλην ἡγε γαρὰν διὰ φωτογυσιῶν· Δερβίσαι δὲ ἐκήρυττον ὅτι ὅσοι φονευθῶσι κατὰ τὴν γενικὴν ἔφοδον θὰ συγγευματίσωσι μετὰ τοῦ προσφέτου **Μωάμεθ** ἐν τῷ Παραδείσῳ.

13. Οἱ ἐντὸς τῶν τειγῶν Χριστιανοὶ ἤγρυπνουν καὶ προστρύγοντο. Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ὥραν τῆς πρωίας τῆς 29 Μαΐου, ἀπας ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἐπεγείρησε τὴν γενικὴν

ἔφοδον ἐν μέσῳ κανονιοθολισμῶν καὶ φονερῶν κρότων σκληρίγγων καὶ τυμπάνων καὶ ἀγρίων ἀλαλαγμῶν. Οἱ Ὀσμανίδαι ἐξώρμων λυσσωδῶς κατὰ τῶν φρουρίων προσπαθοῦντες ν' ἀναβῶσιν αὐτὰ διὰ κλιμάκων.

14. Οἱ Ἑλληνες ἀντέστησαν γενναίως εἰς τρεῖς λυσσαλέας ἑρόδους τῶν ἐχθρῶν, ἀποκρούσαντες καὶ αὐτὸν τοῦτον Μωάμεθ, ἐφορμήσαντα μετὰ τῶν Γιανιτσάρων του· περὶ τὰ ἔξημερά ματα ὅμως οἱ Τούρκοι, εύρόντες μικράν τινα πύλην, λησμονηθεῖσαν ἀρρούρητον, εἰσῆλθον δι' αὐτῆς ὅλιγοι καὶ ἔπειτα πολλοί, ἄλλοι δὲ ἀνέβησαν διὰ κλιμάκων ἐπὶ τοῦ τείχους καὶ τοιουτοπρόπως ἄπας ὁ Τουρκικὸς στρατὸς εἰσορμήσας εἰσῆλθεν ἐν τῇ πόλει.

15. Οἱ Ἑλληνες τότε περιῆλθον εἰς δεινὴν θέσιν, ἡμένοντο δὲ ἡρωικῶς. Ὁ Κωνσταντῖνος, ιδὼν αἰχνης νὰ περικυκλωθῇ ύπὸ τῶν εἰσθαλόντων Τούρκων, ἐφώρμησε κατὰ τοῦ πυκνοτέρου σώματος αὐτῶν καὶ ἐμάχετο ἡρωικῶς μετὰ τῶν ὑπασπιστῶν του. Ἐφονεύθησαν δὲ πάντες οἱ περὶ αὐτὸν οἰκεῖοι, αὐτὸς δὲ μείνας μόνος καὶ μαγόμενος κατὰ τοῦ ἐγγίζοντος θανάτου, ἐφώνησε· «Δὲν εὑρίσκεται καρένας χειστιανὸς νά μου πάρῃ τό κεφάλι!»; Τότε οἱ ἐχθροὶ τραυματίζουσιν αὐτὸν εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ εἰς τὰ νῶτα καὶ τὸν βίπτουσι κατὰ γῆς νεκρόν. Τοιούτο τέλος ἔσχεν ὁ γενναῖος ἀλλ' ἀτυχῆς Αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος δὲ Παλαιολόγος, τελευτήσας ἐν ἡλικίᾳ 49 ἔτων.

16. Οἱ Τούρκοι, γενόμενοι κύριοι τῆς πόλεως, ἐτράπησαν πρὸς τὸν ναὸν τῆς Ἅγιας Σοφίας, διαρρήξαντες δὲ τὰς πύλας αὐτοῦ εἰσῆλθον ἐν αὐτῷ, καὶ εύρόντες πολλοὺς χριστιανούς, καταργύντας ἐχεῖ πρὸς σωτηρίαν, κατέσφαξαν τοὺς

πλείστους· τοὺς λοιποὺς δὲ αἰγαλωτίσαντες ἐπώλησαν
μετὰ ταῦτα ώς ἀνδράποδα.

17. Ἐπεδόθη δὲ ὁ στρατὸς εἰς τριήμερον λεηλασίαν τῆς
πόλεως καὶ σφαγὴν τῶν κατοίκων. Τεσσαράκοντα χιλιάδες
Ἐλλήνων κατεσφάγησαν, ἔξηκοντα δὲ χιλιάδες γῆγμαλω-
τίσθησαν!

18. Ὁ Μωάμεθ μετὰ τῆς ἀκολουθίας του μετέβη εἰς
τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὅπου Τούρκος ιερεὺς προσηγ-
χθη μεγαλοφύνως· ἀπὸ τῆς στιγμῆς δὲ ἐκείνης, ὁ μεγα-
λοπρεπέστατος οὗτος χριστιανικὸς γαὸς μετεβλήθη εἰς Τουρ-
κικὸν τέμενος (τζαμίον).

19. Τὸ πτῶμα τοῦ Κωνσταντίνου ἀνευρεθέν, κατὰ δια-
ταγὴν τοῦ Μωάμεθ, ἀπεκεφαλίσθη. Καὶ ή μὲν κεφαλὴ αὐ-
τοῦ προστηλώθη ἐπὶ τῆς στηλῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐν τῇ
πλατείᾳ, ἡτις καλεῖται Αὐγούσταῖον, τὸ δὲ σῶμα ἀπεδόθη
τοῖς Χριστιανοῖς καὶ ἐτάφη ἐν πομπῇ· σφύζεται δὲ ἀκόμη ὁ
τάφος αὐτοῦ εὐτελής, φέρων λίθον ἀνευ ἐπιγραφῆς· κατὰ
πᾶσαν δὲ ἐσπέραν ἀνάπτεται ἐπὶ αὐτοῦ λυχνία, τῆς ἀποίας
τὸ ἔλαιον παρέχει ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις!

20. Τοιουτοτρόπως ἐκυριεύθη ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Κατακτη-
τοῦ ἡ Κωνσταντινούπολις τὴν 29 Μαΐου 1453 μ.Χ. ἥμέραν
ἀποφράδα (ἀπαισίαν) **Τρίτην**, γενομένη ἔκτοτε πρωτεύ-
ουσα τοῦ ἐν **Εύρωπῃ** ιδρυθέντος **Τουρκικοῦ Κράτους**.
Βαθμηδὸν δὲ κατόπιν ἐκυριεύθησαν καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι γω-
ραι· αἱ κατεχόμεναι ὑπὸ Ἐνετῶν ἡ Ἐλλήνων, κατελύθη δὲ
ἡ Ἑλληνικὴ Αύτοκρατορία, ἡτις διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ
395 μ. Χ. μέχρι τοῦ 1453, ἦτοι ἐπὶ 1058 ἔτη.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΥΠΟ ΤΗΝ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΝ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

1. Τουρκοκρατία.—Σχολεῖα.

1. Η Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος ξρήγεται από τον ἔτους 1453, στει οι Τούρκοι ἐκυρίευσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐκτότε οι κατακτηταὶ οὗτοι ἐβασάνιζον σκληρῶς τοὺς ὑπόδουλωθέντας Ἔλληνας, οἵτινες οὔτε ζωήν, οὔτε τιμὴν οὔτε περιουσίαν ὥριζον πλέον. Τοὺς Ναοὺς αὐτῶν μετέβαλον εἰς τουρκικὰ τεμένη (τζαμία), διήρπασαν δὲ τὰ καλὰ κτήματα κατών. Ξρησαν δὲ μόνον τὰ ὄρεινά καὶ πετρώδη εἰς τοὺς χριστιανούς, ἵνα καλλιεργῶσιν αὐτὰ καὶ πληρώνωσι τοὺς βαρεῖς φόρους.

2. Προσέτι δὲ δὲν ἐπετρέπετο εἰς τοὺς Ἔλληνας νὰ ἐνδύωνται εὐπρεπῶς, ἢ νὰ ἴππεύωσιν ἵππον, εἰ μὴ μόνον ἡμίονον ἢ ὄνον. Δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἰδρύωσι σχολεῖα, καὶ διὰ τοῦτο ἡ παιδεία περιωρίζετο ὥσπειτοπλεῖστον εἰς τὰ Μοναστήρια· δῆθεν καὶ οἱ πλεῖστοι πεπαιδευμένοι ἦσαν κληρικοί, ὡφελήσαντες πολὺ τὸ ὑπόδουλον ἔθνος. Ἀπὸ δὲ τῶν ἀρχῶν κυρίως τοῦ 18 αἰώνος, ἥτοι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1700 καὶ ἐφεζῆς, ἥρχισαν νὰ ἰδρύωνται σχολεῖα Ἑλληνικά, ὡς ἐν "Αθώ, ἐνθα ἐδίδαξε τὴν φιλοσοφίαν ὁ μέγας διδάσκαλος τοῦ Ἐλληνικοῦ Γένους Εὐγένιος Βούλγαρις" ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν "Αθήναις, Ἰωαννίνοις, Σμύρνῃ, Κερκύρᾳ, ἐν Πε-

λοποννήσῳ, Στερεῷ Ἐλλάδι, Θεσσαλίᾳ, Μακεδονίᾳ, Χίῳ καὶ ἀλλοχοῦ. Τοιουτοτρόπως δὲ εἰς τὰ Σχολεῖα ἐξ ἑνὸς καὶ εἰς τὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν ἐξ ἑτέρου εὑρισκον τὴν μόνην παρηγορίαν καὶ ἀνακούφισιν οἱ ὑποδουλωθέντες Ἐλληνες.

3. Ἐκ τῶν σχολείων δὲ ὑπερεῖχον τὰ τῶν Ἰωαννίνων, διότι φιλογενεῖς Ἐλληνες παροικοῦντες ἐν Ρωσίᾳ, ιδίᾳ δὲ οἱ Ζωσιμάδαι καὶ οἱ Καπλάναι, ηὗησαν τὸν ἀριθμὸν τῶν σχολείων τῆς Ιδιαιτέρας πατρίδος των, δηλαδὴ τῶν Ἰωαννίνων, καὶ δι' ἀριθμόνων διωρεῶν ἐξησφόλισκαν αὐτά.

4. Διδάσκαλοι δὲ ὄνομαστοὶ ἀνεδείχθησαν τότε καθ' ὅλην τὴν Ἐλληνικὴν Ἀνατολὴν ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις, ὁ Νικηφόρος Θεοτόκης, ὁ Ἀθανάσιος Ψαλίδας, ὁ Δωρόθεος Πρώιος, ὁ Λάζαρος Φωτιάδης, ὁ Κωνσταντίνος Κούμας, ὁ Κωνσταντίνος Οικονόμος, ὁ Βάμβας, ὁ Γεώργιος Γεννάδιος καὶ πολλοὶ ἔλλοι.

2. Τὸ παιδομάζωμα.

1. Ἡ φοβερωτάτη τῶν συμφορῶν τῶν ὑποδουλωθέντων Ἐλλήνων ἦτο τὸ **παιδομάζωμα**, δηλαδὴ ἡ στρατολογία τῶν καλλίστων καὶ εὐρωστοτάτων Ἐλληνοπατίδων, τοὺς δποίους ἀπὸ τῆς ἐξαετοῦς καὶ ἀνω ἡλικίας ἥρπαζον οἱ Τούρκοι ἀπὸ τοὺς γονεῖς των, ἐνέκλειον εἰς στρατῶνας, ἐξετούρχιζον καὶ ἐξεγύμναζον στρατιωτικῶς.

2. Τὰ τάγματα ταῦτα τῶν στρατιωτῶν ἐκαλοῦντο **Γενιτσαροί**, δπερ εἰς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν σημαίνει νέος σιρατός (γεννι σερί). Οἱ νέοι δὲ οὗτοι στρατιώται ἐξεγυμνάζοντο τόσον ἐπιτηδείως ὑπὸ τῶν Τούρκων, ώστε ἀπέβαινον φοβεροί διώκται καὶ αὐτῶν τῶν χριστιανῶν.

3. Ἡ φοβερὰ αὕτη στρατολογία ἥρχισεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὁρχάν (τῷ 1329 μ. Χ.) κατελύθησαν δὲ διὰ βίας καὶ

σφαγῆς τὰ τάγματα τῶν Πειτεσχρών τῷ 1826, διότι ἀπέθησαν ἐπίφοβα καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς Σουλτάνους.

3. Ὁ κεφαλικὸς φόρος.

1. Οἱ Τοῦρκοι μετεχειρίζονται τοὺς "Ἐλληνας ως ἀνδράποδα, ὄνομάζοντες αὐτοὺς ὁραιάδες, διπερ εἰς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν σημαίνειν ὑπηκόους βαρέως δεδουλωμένους. Ἐρώνευσαν δὲ ἀτεμαρτητὶ τοὺς Χριστιανούς, διότι τὸ Κοράνιον (τουρκικὸν Εὔχγελιον) ἐκήρυττε θάνατον κατὰ τῶν γκιαούρηδων, δηλαδὴ τῶν ἀπίστων χριστιανῶν!"

2. Πλὴν δὲ τῶν βιρέων φόρων, τοὺς ὄποιους ἐπλήρωνον διὰ τὰ κτήματά των, ὑπεγρεοῦντο ἀπὸ τοῦ 12 ἔτους τῆς ἡλικίας των νὰ πληρώνωσιν ἐτησίως φόρον ἵδιον διὰ τὰς ἴδιας ἔχυτῶν κεφαλάς. Ὁ φόρος οὗτος ἐκκλεῖτο **χαράτσι**, ἥτοι κεφαλικὸς φόρος, ὁ δὲ εἰσπράξτωρ ἐκκλεῖτο **χαρατσήμπασης** (τουρκιστί).

3. Ὁ χαρατσήμπασης ἔξεδιδεν ἀποδεικτικὸν λέγον· «"Οστις φέρει τὸ παρὸν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ φέρῃ ἐπὶ ἐν ἐτος τὴν κεφαλήν του ἐπάνω εἰς τοὺς ὄμοιους του!"

4. Ὁ βιρὺς καὶ ἀτιμωτικὸς κεφαλικὸς φόρος, τὸ παιδομάζωμα καὶ ἄλλαι βάσανοι τῶν Ἐλλήνων ἀνηπτῶν σφοδρὸν τὸ πῦρ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἐν ταῖς ἔχυτῶν καρδίαις, καὶ ἔλεγον·

Καλλίτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωή,

Παρὰ σαράντα χρόνων οκλαβιὰ καὶ φυλακή.

4. Ἐκκλησιαστικὰ προνόμια τῶν Ἐλλήνων.

1. Ὁ κατακτητὴς Μωάμεθ ἐχορήγησεν εὐτυχῶς εἰς τοὺς "Ἐλληνας καὶ τινα προιόμια, τῶν ὄποιων σπουδαιότατον ἦτο τὸ νὰ τελῶσιν ἐλευθέρως τὰ τῆς θρησκείας τῶν ἀνεγνώρισε δὲ καὶ τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ

τοῦ Ὀρθοδόξου Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινούπολως, διορίσας εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον τὸν πεπαιδευμένον καὶ ικανώτατον **Γεώργιον Σχολάριον** (περὶ τὰς ἀργάς τοῦ 1434), δοτις μετωνομάσθη **Γεννάδιος ὁ Β'**.

2. Ὁ Πατριάρχης εἶχε τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν Μοναστηρίων. Ἅδηντο γὰρ διορίζῃ καὶ γὰρ καθηιρῆ Ἐπιοκόπους καὶ Ἀρχιεπισκόπους. Ἐτι δὲ γὰρ λύη πάσσας τὰς δικαστικὰς διαφορὰς τῶν κληρικῶν καὶ πολλὰς τῶν λαϊκῶν Χριστιανῶν. Ἐμενε δὲ προσέτι ἀφορολόγητος ὁ Πατριάρχης καὶ ὁ κληρος ἀπας.

3. Τοιουτοτρόπως δὲ ὁ Πατριάρχης ἀπέβη οὐ μόνον Ἀνώτατος Ἐκκλησιαστικὸς Ἀρχων, ἀλλὰ καὶ Ἐθνάρχης, δηλαδὴ ἀρχηγὸς τοῦ ὑποδουλωθέντος Ἐλληνικοῦ Ἐθνους, τοῦ ὅποιου ἦτο τὸ στήριγμα καὶ ἡ παρηγορία.

5. Πολιτικὰ προνόμια τῶν Ἐλλήνων.

1. Οἱ Τοῦρκοι πρὸς εὐκολωτέραν εἴσπραξιν τῶν φόρων, ἀνεγνώρισκαν αὐτοδιοίκησίν τινας εἰς τοὺς Ἐλληνας. Δηλαδὴ ἐπέτρεψεν αὐτὸς ὁ Μωάμεθ, ἵνα πᾶσα πόλις πᾶσα κώμη, πᾶν χωρίον ἔχῃ ἴδιους ἄρχοιτας, τοὺς ὄποιους συνήθως μὲν ἔξελεγεν ἡ Κοινότης τῶν Χριστιανῶν, ἐνίστε δὲ διώριζεν ὁ Τοῦρκος ἄρχων. Ἀνεγγώρισε λοιπὸν ὁ Μωάμεθ **Κοινότητας Ἐλληνικάς**.

2. Οἱ ἄρχοντες οὗτοι τῶν Κοινοτήτων ὡνομάζοντο δημογέροντες, ἀλλὰ καὶ προεστοί, γέροντες, ἐπίτροποι, ἄρχοντες, τουρκιστὶ δὲ κοτζαμπάσογδες.

3. Οὗτοι ἐφρόντιζον περὶ εἰσπράξεως τῶν φόρων τῆς Κοινότητος ἐναλόγως τῆς περιουσίας ἐνάστου Ἐλληνος, διεγειρίζοντο τὰς κοινοτικὰς περιουσίας, ἐπροστάτευον πάντα καταδιωκόμενον Χριστιανόν· τέλος δέ, εἴτε αὐτοπροσώπως εἴτε δι'

ἀντιπροσώπου, ἐλάχιστον μέρος εἰς τὴν διοίκησιν πάσσης τῆς Ἐπαρχίας ως σύμβοντοι ἡ πάρεδροι τοῦ Τούρκου Διοικητοῦ, δεστις ἐκαλεῖτο βοεβόδας.

4. Ἡ τοιαύτη μικρὰ αὐτοδιοίκησις τῶν χριστιανικῶν πόλεων, καθαυτῶν ἡ γωρίων ὑπῆρξε πολὺ ὠφέλιμος εἰς τὸν ἔλληνισμόν, διότι ἐπέτρεψεν εἰδός τι ἀνεξαρτησίας καὶ αὐθυπαρξίας.

6. Δημόσια ἀξιώματα.

1. Πλὴν τῆς θρησκείας, τῆς γλώσσης, τῶν σχολείων καὶ τῆς αὐτοδιοικήσεως διὸ τῶν Κοινοτήτων ἔσωσε τὸν ἔλληνισμὸν καὶ ἡ ἀπαιδενόια τῶν Τούρκων.

2. Ο Τουρκικὸς λαὸς ἦτο βάρβαρος καὶ ἀπαίδευτος. Ἐνεκκινούσθη τούτου ἡ Υψηλὴ Πύλη εύρισκετο ἡναγκασμένη τὰς διαφόρους δημοσίας θέσεις καὶ πολλὰ ἄλλα ὑψηλὰ ἀξιώματα νὰ ἐμπιστεύηται εἰς Ἑλληνας, οἵτινες ἦσαν ἀσυγκρίτως περισσότερον πεπαιδευμένοι τῶν Τούρκων καὶ νοημονέστεροι ἐκείνων.

3. Διὰ ταῦτα τὸ ἀξιώματα τοῦ γραμματέως, τοῦ διερμηνέως, τοῦ στρατηγοῦ, τοῦ ἡγεμόνος καὶ διαρρόων ἀνωτάτων ὑπηρεσιῶν τοῦ Κράτους συγγάγεις ἐδίδετο εἰς Ἑλληνας, οἵτινες οὐδέποτε ἐληησμόνουν, διτὶ ἦσαν Ἑλληνες καὶ διτὶ εἶχαν καθήκοντα πρὸς τὴν δεδουλωμένην Πατρίδα τῶν.

4. Ἀλλοι: δὲ πάλιν ἐκ τῶν Ἑλλήνων, μὴ δυνάμενοι νὰ τασσούνται ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν, ἀπήργοντο εἰς τὴν γείτονα Μακριλίκην, διπου μετέδιδον τὰ ἔλληνικὰ γράμματα καὶ ἐπιστήμην καὶ ἐρώτιζον τοὺς Εὐρωπαίκους λαούς.

7. Κλέφται.

1. Πολλοὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων, ὀλίγον μετά τὴν ἀλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μὴ δυνάμενοι νὰ ζῶσιν ὑπὸ τὸν Βεργύριον Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ζυγὸν τῆς τυραννίας, ἐλάχιστον τὰ δπλα των καὶ ἀνέβαντον εἰς τὰ βουνά, οὐαὶ ζήσωσιν ἔκει ὡς **Κλέφται**, ἔχοντες ἡμερία, δηλαδὴ κατοικίαν, τὰ σπήλαια καὶ τὰ δάση καὶ τοὺς βράχους.

2. **Κλέφτης** ἐσήμανε παλληκάρι, ἔχθρὸν φοβερὸν τοῦ Τούρκου.

Τά παλληκάρια.

Τὸ Κλεφτόπουλο ἔλεγε :

«Μάννα, σοῦ λέω, δὲν ὑποδῶ, τοὺς Τούρκους νὰ δονλεύω.
»Δὲν ἥμποδῶ, δὲν δύναμαι ἐμάλλιασθη ἡ καρδιά μου.
»Θὰ πάρω τὸ τουφέκι μου νὰ πάρω τὰ γείνω κλέφτης.
»Νὰ κατοικήσω τὰ βουνά καὶ ταῖς ψηλαῖς ὁρούσαις,
»Νάχω τοὺς λόγγους συντροφιά, μὲ τὰ θεριὰ κουρέντα,
»Νάχω τὸν οὐρανὸν σκεπή, τοὺς βράχους γιὰ πρεβάνι,
»Νάχω μὲ τὰ κλεφτόπουλα καθημεριὸν ἡλιμέρι.
»Θὰ φύγω, μάννα, καὶ μὴν ολαῖς, μόνος δός μου τὴν εὐχή σου,
»δὲν εὐχήσου με, μαντούλα μου, Τούρκους πολλοὺς νὰ σφάξω.

3. Ο **Κλέφτης** εἶγεν ἀδιάκοπον πολεμον κατὰ τῶν Τούρ-

καν. 'Οσάκις δὲ ὁ Πασᾶς η̄ ὁ Βεζύρης προσεκάλουν τινὰ νὰ προσκυνήσῃ, ἐκεῖνος ἀπήντα·

«Πασᾶ μου ἔχω τὸ σπαθί, Βεζύρη τὸ τουφέκι,
»Κάλλιο νὰ ζῶ μὲ τὰ θεριά, παρὰ νὰ ζῶ μὲ Τούρκους».

4. Οἱ Κλέφται κατ' ἀνάγκην ἔζων ἀπὸ τῆς ληστείας. Συνήθως ἐπέπιπτον κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἡρπαζόν τὰ εἰς τὰ ὅρη βόσκοντα ποίμνια τοῦ πκοσᾶ η̄ εἰσέβικλλον εἰς τὰ κτήματά των (τσιφλίκια) καὶ πολλάκις ἡγυαλώτιζον καὶ αὐτοὺς τοὺς μπένδες καὶ τοὺς ἀγάδες, τοὺς ὅποιους τότε μόνον ἀπέλυον, δικαίη ἐλέχμονον ἴκκνὴ λύτρω. Πολλάκις δὲ ἐμάχοντο κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρας καὶ νύκτας ἕπτηνος καὶ νήστεις· προετίμων δὲ πάντοτε νὰ φονευθῶσιν, οὐδέποτε διμως νὰ παραδοθῶσιν εἰς χεῖρας τοῦ Τούρκου.

5. Οἱ Κλέφται κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως ἐγυμνάζοντο εἰς ποικίλας ἀσκήσεις. Ἀσκούμενοι εἰς τὴν σκοποβολήν, ἔρριπτον εἰς τὸ σημάδι μὲ ἀκρίβειαν πολλάκις θυμαστήν. Ἐγυμνάζοντο εἰς τὴν δισκοβολίαν (ἔρριπτον τὸ λιθόρι), εἰς τὸ ἄλμα (πήδημα) καὶ εἰς τὸν δρόμον (τρεχάλχα).

6. Περὶ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Νικοτσάρα, καταγομένου ἐκ Θεσσαλίας, λέγεται ὅτι ἡδύνατο εἰς τὸν δρόμον νὰ φθάσῃ ἵππον, καὶ ὅτι δι' ἑνὸς ἄλματος ἡδύνατο νὰ πηδήσῃ ἐπτὰ ἵππους παρατεταγμένους στοιχηδόν. Όμοιώσει περὶ τοῦ Ἀγδρούτσου, ὅτι ἡδύνατο εἰς τὸν δρόμον νὰ περάσῃ ἵππον. Ωσκύτως περὶ τοῦ Ζαχαρίου, ὅτι αἱ πτερύγια του ἦγγιζον τὰ ὄτα, ὁσάκις ἔτρεχε.

7. Προσφιλῆς δὲ καὶ συνήθης τροφὴ τῶν Κλεφτῶν ἡτο ὁ ὄθελίκς ἀμνὸς (ἀρνίον τῆς σούσθλας). ἐν τῷ σκκνιδίῳ τῶν δ' ἔφερον ἐλαίας, τυρὸν καὶ ἔηρὸν ἄρτον, ἐν δὲ τῇ πλώσκᾳ ἡ τσότρα φίνον. Ἀφοῦ δ' ἔτρωγον, ἥρχιζον νὰ ἔδωσι τὰ περιπαθῆ ἐκεῖνα τῆς ἐλευθερίας ἔσματα, τὰ γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τραγούδια

κλέφτικα ἢ δημώδη ἄσματα. Εἶχον δὲ συνήθως καὶ ίδιαν σημαίαν, καλούντες αὐτὴν φλάμπουρον, φέρουσαν συνήθως ἐν μέσῳ τὸν Σταυρὸν ἢ τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας ἢ τὴν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ἢ ἄλλου τινὸς Ἅγιου.

8. Μία δὲ τῶν συγηθεστέρων εὔχῶν, τὰς ὁποίας ἐν τοῖς συμποσίοις των ηγούντο πρὸς ἀλλήλους, ἦτο καὶ μολύβι, δηλαδὴ γλυκὺς θάνατος διὰ σφίρας ὅπλου. Ἐθεώρουν δὲ κακὸν ἐν ταῖς μετὰ τῶν Τούρκων συμπλοκαῖς νὰ κόψωσιν οὗτοι τὴν κεφαλὴν φονευομένου τινὸς Κλέφτου· διὰ τοῦτο δὲ ὁ Κλέφτης παρεκάλει τοὺς οἰκείους νὰ κόψωσι τὴν κεφαλὴν του. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κωνσταντίνος Παλαιολόγος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ίδιων δτι οὐδεμίᾳ πλέον ἐλπίς σωτηρίας ὑπελείπετο, ἐρώναξε· «Δὲν εὑρίσκεται κανένας ἔχριστιανὸς νὰ μου πάρῃ τὸ κεφάλι; !»

8. Ἀρματωλοί.

1. Οἱ Ἀρματωλοὶ ἦσαν ἐπίσης Ἑλληνες γενναῖοι, ἐχθροὶ τῶν Τούρκων καὶ σύντροφοι· τῶν Κλεφτῶν. Διέρερον δμῶς οἱ μὲν τῶν δὲ κατὰ τὸ ἀξιωμα. Δηλαδὴ οἱ Τούρκοι, ζημιούμενοι καθ' ἡμέραν δεινῶς ὑπὸ τῶν Κλεφτῶν, περιήρχοντο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ συνθηκολογήσωσι· πρὸς αὐτούς, ἐπιτρέποντες εἰς αὐτοὺς τὴν τήρησιν τῆς δημοσίας τάξεως καὶ τὴν καταδίωξιν τῆς ληστείας, ἐπὶ τῷ δρόῳ νὰ μένωσιν οὗτοι ἀκαταδίωκτοι ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Καὶ σοὶ ἐκ τῶν Κλεφτῶν ἐδέχοντο τὴν συμφωνίαν ταύτην μετωνομάζοντο Ἀρματωλοί, Ὡστε οἱ Ἀρματωλοὶ οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ Κλέφται συνθηκολογήσαντες πρὸς τοὺς Τούρκους. Ἀναφαίνονται δὲ οἱ Ἀρματωλοὶ ἐδόμηκοντα περίπου ἔτη μετὰ τὴν ἀλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

2. Τὸ σῶμα τῶν Ἀρματωλῶν ἐκαλεῖτο ἀρματωλίκι. Ἐκστου ἀρματωλικίου προίστατο ἀρχηγὸς καλούμενος καπετάνος.

Ο καπετάνος εἶχε βοηθὸν ἡ ὑπασπιστὴν, διστις ἐκκλεῖτο πρωταπαλῆκαρον, οἱ δὲ στρατιῶται ἐκκλοῦντο παλληκάρια ἢ ἀρματωλοί. Καὶ οἱ **Κλέφται** εἶχον ὁμοίως τὸν καπετάνον, τὸ πρωτοπαλῆκαρον καὶ τὴν προσωνυμίαν τοῦ παλληκρίου.

3. Τὸ ἔργον τοῦ καπετάνου ἀρματωλοῦ δὲν ἦτο εὔκολον, διότι ἐπρεπε νὰ εὐχαριστῇ Χριστιανοὺς ἀμφὶ καὶ Τούρκους· τὰ δὲ συμφέροντα τούτων πλειστάκις δὲν συνεβιβάζοντο.

4. Οἱ Ἀρματωλοί, ως ἦτο φυσικόν, δὲν παρέμενον πιστοὶ εἰς τὴν ὄσμανικὴν Κυβέρνησιν, ἀλλ' ὑπεστήριζον, χαθὼς ἡδύναντο, ταὺς ὁμοφύλους καὶ τοὺς Κλέφτας· πολλάκις δὲ καὶ ἐπανίσταντο. Τότε ἡ Τουρκία ἀπεκήρυττε καὶ κατεδίωκεν αὐτούς. Οὗτο δὲ οἱ Ἀρματωλοὶ ἐγίνοντο πάλιν Κλέφται, δπως οἱ Κλέφται εἶχον γείνει Ἀρματωλοί. Τόσον δὲ συχνὰ συνέβαινε τοῦτο, ώστε κατήντησεν Ἀρματωλὸς καὶ Κλέφτης νὰ σημαίνῃ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· ἀμφότεροι δὲ ἐπράττον διπλαὶ ἀπήτει ἡ ἐλευθερία καὶ τὸ συμφέρον τῆς Πατρίδος. Όνομαστοί δὲ Ἀρματωλοὶ ἦσαν ὁ Χρῆστος Μηλιώνης ἢξ Ἀκαρνανίας, ὁ Ἰωάννης Μπουκουράλας ἢξ Ἀγράφων, ὁ πρώην ἴερεὺς Εὐθύμιος Βλαχάβας ἐκ Θεσσαλίας, ὁ Νίκος Τσάρας ἢξ Ὁλύμπου καὶ πλειστοὶ ἄλλοι.

5. Λοιπὸν ἐξ ἐνὸς μὲν αἱ φοβεραὶ καταπιέσεις τῶν Χριστιανῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἦτοι ἡ βεβήλωσις τῶν Ναῶν καὶ τῶν τάφων τῶν προγόνων, τὸ παιδομάζωμα, ὁ κερχλικὸς φόρος, ὁ ἐξευτελησμὸς τῶν ἀτόμων, ἐξ ἑτέρου δὲ ἡ Ἀγία μας Θρησκεία, ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, τὰ σχολεῖα, τὰ Ἐκκλησιαστικὰ προνόμια τοῦ Πατριαρχείου, ἡ αὐτοδιόκησις τῶν Κοινοτήτων, τὰ εἰς Ἑλληνας ἀνατιθέμενα δημόσια ἀξιώματα ὡς ἐκ τῆς ἀπαίδευσίας τῶν Τούρκων, οἱ Κλέφται καὶ οἱ Ἀρματωλοὶ συνεκράτησαν ἀκμαῖον τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἔκρηξιν τῆς μεγάλης Ἐπαναστάσεως τοῦ **1821** καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Πατρίδος ἡμῶν ἀπὸ τῆς Τουρκικῆς τυραννίας.

9. Η ἐπανάστασις τοῦ 1770.

1. Οὐδέποτε οἱ "Ελληνες ἡσύχασκεν κατὰ τὸ διάστημα τῆς δουλείας τῶν καὶ οὐδέποτε ἀρησκεν τοὺς Τούρκους νὰ ἡσυχῶσιν. Ἐπαναστάσεις ἐπὶ ἐπαναστάσεσι καὶ σφαγῇ ἐπὶ σφαγαῖς συχνάκις ἐπανελαμβάνοντο, ὅσκαις παρουσιάζετο εὐκχιρία τις εἰς τοὺς Ἑλληνας.

2. Τοιαύτη εὐκαιρία παρουσιάσθη τῷ 1770, διε η Ρωσία, ἔχουσα πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, ὑπεκίνησεν εἰς ἐπανάστασιν τὴν Πελοπόννησον, ἵνα φέρη ἀντιπερισπασμὸν εἰς τοὺς Τούρκους.

3. Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1770 ἡγκυροβόλησεν εἰς Οἴτυλον τῆς Πελοποννήσου ἡ πρώτη μοῖρα τοῦ ῥωσικοῦ στόλου, ἀποτελουμένη ἐξ ἑξ πολεμικῶν πλοίων ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Ὁρλάφ, δστις διὰ πολλῶν ὑποσχέσεων διήγειρε τοὺς Πελοποννησίους εἰς ἐπανάστασιν. Οὗτος δ' ἐποιείρκησε τὴν Κορώνην, ἀλλὰ δὲν ἡδύνατο νὰ κυριεύσῃ αὐτήν.

4. Ο ἐν Καλέμπαις μεγάλως ισχύων Μπενάκης ὥρκισθη πίστιν εἰς τὴν Μεγάλην Αἰκατερίναν τὴν τότε Αὐτοκράτειραν τῆς Ρωσίας. Οἱ Καλαματιανοὶ ἐπανεστάτησαν. Ἐπανεστάτησε δὲ καὶ ἡ Στερεά Ἑλλάς.

5. Κατέφθασε δὲ καὶ ἡ δευτέρα μοῖρα τοῦ ῥωσικοῦ στόλου ἐξ ἐννέα πλοίων ὑπὸ τὸν Ἀλέξιον Ὁρλάφ. Οὗτος, εἰπὼν νὰ διαλυθῇ ἡ πολιορκία τῆς Κορώνης, ἐκυρίευσε τὴν Ηὔλον, ἐπεχείρησε δὲ τὴν πολιορκίαν τῆς Μεθώνης, καὶ διέταξε τὸν Ψαρόν, δστις εἶχε κυριεύσει τὴν Σπάρτην, νὰ μεταβῇ ἐκεῖθεν πρὸς πολιορκίαν τῆς Τριπολιτσᾶς, ἡτις ἦτο ἡ πρωτεύουσα τῶν Τούρκων ἐν Πελοποννήσῳ. Άλλ' ἡ πολιορκία αὐτῆς ἀπέτυχεν οἰκτρῶς, οἱ δὲ περὶ τὸν Ψαρὸν ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Τότε οἱ Τούρκοι, ἐκδικούμενοι, ἔσφαξαν τρισχιλίους Ἑλληνας τῆς Τριπόλεως,

τὸν Ἐπίσκοπον καὶ πέντε κληρικούς. Καὶ εἰς ἄλλας δὲ πόλεις ἐσφάγγησαν Ἑλληνες πλειστοι πρὸς ἑκδίκησιν.

6. Ὁ σμανικὸς δὲ στρατός, ἐξ ὀκτακισχιλίων ἀνδρῶν, ἔκυρευσε τὰς Πάτρας, αἵτινες εἶχον ἐπαναστατήσει, καὶ τὸ Μεσολόγγιον, διέλυσε δὲ τὴν πολιορκίαν τῆς Μεθώνης ὑπὸ Ἀλεξίου Ὁρλώφ, διτις δὲν ἀντεστάθη, ἀλλὰ περιχλεών τὸν Μπενάκην καὶ ἐκτοντάδας τινὰς Ἑλλήνων ἀπέπλευσεν εἰς Χίον.

7. Ἀπέναντι τῆς Χίου εἶναι ὁ ἀνώγυρος λιμὴν τοῦ Τσεσμὲ ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐκεῖ εἶχε προσορμισθῆ ὁ σμανικὸς στόλος, τὸν ὅποιον ὄλοκληρον κατώρθωσε νὴ πυρπολήσῃ ὁ Θεόδωρος Ὁρλώφ, πλὴν ἐνδει πλοίου, συλληφθέντος ἐν θριάμβῳ ὑπὸ τῶν νικητῶν.

8. Ἄλλ' ὅμως γενικῶς τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τῶν Ἑλλήνων ἀπέτυχεν. Ἡ δὲ Ρωσία, ἔχουσα καὶ ἄλλους περισπασμούς, ἥρχισεν ἀπὸ τοῦ 1772 διαπραγματεύεις περὶ εἰρήνης μὲ τὴν Τουρκίαν· τῷ δὲ 1774 συνωμολογήθη τοιαύτη.

9. Ἡ δὲ Ἑλλὰς μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐπαθεὶ συμφορὰς δεινής. Ἐξήκοντα χιλιάδες Ἀλβενῶν, σταλεῖσαι ὑπὸ τῆς Τουρκίας, κατέστρεψαν πόλεις καὶ χώρας, ἴδιας ἐν Πελοποννήσῳ. Τὸ Ἐλληνικὸν ὅμως Ἐθνος δὲν ἀπεγοντεύετο, ἀλλ' ἵτο πάντοτε ἔτοιμον γὰρ δράξῃ πάλιν τὰ δυλαὶ καὶ γὰρ ἐπαναλαβῇ τὸν προκιώνιον ἀγῶνα.

10. Τοιουτορόπως ἐτελείωσε κακῶς ἡ ἐπανάστασις αὖτη τοῦ 1770, ἡ ὑποχιενθείση διὰ προτροπῆς καὶ συμπράξεως τῆς Ρωσίας.

10. Τὸ ναυτικὸν τῶν Ἑλλήνων.

1. Ὅχι μόνον κατὰ ξηρὰν οἱ Ἑλληνες ἡγωνίζοντο κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ καὶ κατὰ θάλασσαν. Ὅπως ἦσαν γενναῖοι

κλέφται καὶ ἀρματωλοί, τοιουτοτρόπως ήσαν καὶ ἀτρόμητοι
θαλασσούχοι.

2. Ὅλαι αἱ ἐκτεταμέναι· Ἑλληνική παραλίαι καὶ νῆσοι

Πειρατής.

ἥσαν ἐπιδεδομέναι εἰς τὸν γαυτικὸν βίον. Οἱ γαυταὶ δὲ τούτων διεγήργουν κυρίως τὸ μέγα σιτεμπόριον τῆς Μεσογείου, διεξῆ-γον δὲ καὶ δεινοὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν ἀπειραχίθμων πειρατικῶν

πλοίων τῶν βιαρόδερων κατοίκων τῆς Ἀλγερίας.⁷ Ενεκκ δὲ τούτου ἡσαν ἐμπειρότατοι περὶ τὰ υκυτικά.

3. Ναυτικώτεροι δὲ πάντων καὶ κυριώτερα ἐργαστήρια τοῦ θαυματουργήσαντος γνωτικοῦ τῶν Ἐλλήνων ὑπῆρξαν αἱ τρεῖς μικραὶ νῆσοι ⁸ "Υδρα, Σπέτσαι καὶ Ψαρά. Τὰ πλοῖα τῶν νησιωτῶν τούτων μετεβλήθησαν ἀπὸ ἐμπορικῶν εἰς πολεμικὰ κατὰ τὴν μεγάλην Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, καὶ, ἐνωθέντα, ἀπετέλεσαν τὸν Ἐλληνικὸν στόλον, δστις διέπραξεν ἀνδραγαθήματα τοιαῦτα, δμοια τῶν ὄποιων ὀλίγιστα ἀναγράψει ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος.

4. Πλεῖστοι δὲ Ἐλληνες διαπρεπεῖς εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς διαφόρους εὔρωπαίκας πόλεις, ως εἰς τὸ Λιβύρον, τὴν Ἐνετίαν, τὴν Τεργέστην, τὴν Βιέννην, τὴν Μασσαλίαν, τὴν Ὀδησσὸν καὶ Σλλας, ἐμπορευόμενοι οἱ περισσότεροι. Οὗτοι εὑρίσκοντο πάντοτε εἰς στενὴν καὶ συγχὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν μητέρα των Ἐλλάδας, ἔνεκκ τῶν συγγενῶν, τῶν οἰκείων καὶ τοῦ ἐμπορίου των πάντοτε δὲ συνέπασχον, καὶ πάντοτε ἐπόθουν τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς.

4. Δάμπρος Κατσώνης. (1752—1804)

1⁹ Ο Δάμπρος Κατσώνης ἐγεννήθη ἐν Λευκαδείᾳ τῆς Βοιωτίας κατὰ τὸ 1752. Οὗτος, γεώτατος ὄν, ἔλαχε μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770. Μετὰ τὸ κίνημα δὲ τοῦτο ἀπῆλθεν εἰς Ρώσιαν, δους κατετάχθη ως ἀξιωματικὸς εἰς τὸ αὐτόθι ἰδρυθὲν τότε Ἐλληνικὸν Τάγμα, διέπρεψε δὲ εἰς τὸν κατὰ τῆς Ηερσίας πόλεμον τῶν Ρώσων.

2. Τὸν Ιανουάριον τοῦ 1788 ὁ Κατσώνης κατῆλθεν εἰς Τεργέστην καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐξοπλισθέντος Ἐλληνικοῦ στολίσκου, δστις ἀπετελεῖτο ἐν ἀρχῇ ἐκ

τριῶν πλοίων. Τό ἐν ἔκ τῶν πλοίων τούτων εἶχεν 26 πυροβόλα καὶ ὡγομάσθη ὑπὸ τοῦ Λάμπρου «**Αθηνᾶ τῆς Ἀρκτού**».

3. Μετ' ὀλίγον ὁ Λάμπρος ἐκυρίευσε δώδεκα τουρκικὰ πλοῖα, τὰ ὅποια ἐξώπλισε καὶ ηὔξησε δι' αὐτῶν τὸν στολίσκον του. Μὲ τὴν δύναμιν δὲ ταύτην ὁ Λάμπρος κατὰ τὸν δέκατον τέτην **1788** καὶ **1789** οὐ μόνον ἡράνεισε τὸ ναυτικὸν ἐμπόριον τοῦ ὄσμανικοῦ Κρήτους, ἀλλὰ καὶ ἐπανειλημμένως κατεναυμάχησεν αὐτὸν τὸν ὄσμανικὸν στόλον.

4. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος **1790** ὁ ἀνδρειότατος ἥρως Λάμπρος Κατσώνης συνεκρότησε τὴν πεισματωδεστάτην τῶν ναυμαχιῶν του μεταξὺ Καφηρέως καὶ «Ανδρου». Τὴν 6 Ἀπριλίου ἐπεφάνη μεταξὺ «Ανδρου» καὶ Εύθοίας ὁ ὄσμανικὸς στόλος, συγκείμενος ἐκ 15 πλοίων μεγάλων. Ὁ Λάμπρος, ναυλοχῶν ἐν Κέχη, ἐξώρυγνε μὲ ἐννέα μόνον πλοῖα, διέτι τὰ ἄλλα εἶχε πέμψει εἰς καταδρομικὰ ἔργα κατὰ τῶν ἐχθρῶν.

5. «**Ηργίσεν** ἡ ναυμαχία τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Τὴν δὲ ἐπομένην ἔφθασσεν **Λάμπρος Κατσώνης**, καὶ ἄλλα τουρκικά, ἐπέπεσον δὲ πάντα ὄμοιο κατὰ τῶν ἑλληνικῶν καὶ περιεκύλωσαν αὐτά. Δεινότατος τότε συνήρθη ἀγῶν παρὰ τὸν Καφηρέα. Πρώτη ἡ τουρκικὴ ναυαρχίας (φέρουσα 74 τηλεβόλα) καὶ πέντε ἄλλα πλοῖα ἐπέπλευσαν κατὰ τῆς «*Μαγιας*» τοῦ Πασχάλην Κασίμην εἰσπηδήσαντες δὲ εἰς αὐτὴν οἱ ἐγχροὶ ἐφόνευσαν 147 Ἐλληνας, ἐτραυμάτισαν τὸν κυβερνήτην Πασχάλην καὶ 13 ναύτας, καὶ ἐκυρίευσαν τὴν «*Μαγιας*».

6. «**Αλλο** ἐγχρικὸν πλοίον, φέρον 36 πυροβόλα, προσεκαλλή-

Θη εἰς τὴν «Αθηνᾶν τῆς Ἀρκτού», τῆς ὁποίας τὸ κατέστρωμα πάραντα ἐπληρώθη πολεμίων. Ο Λάζαρος κατέβαλε τοὺς εἰσπηδήσαντας, καὶ ἀπὸ ἔξκοσίων ἐχθρῶν ἐσώθησαν μόνον 36. Ἐκ δὲ τοῦ πλήρωματος τῆς «Αθηνᾶς», τὸ ὅποιον συνέκειτο ἐκ 293 ἀγδρῶν, ἐσώθησαν ὁ Λάζαρος, φέρων τραῦμα εἰς τὴν κεφαλήν, 5 ἀξιωματικοὶ καὶ 53 ναῦται, ἐξ ὧν οἱ πλεῖστοι τραυματίσθησαν. Οὗτοι, πυρπολήσαντες τὴν διάτρητον ὑπὸ τῶν σφιχτῶν καὶ διαρρέουσαν «Αθηνᾶν», ἐσώθησαν ἐπὶ λέμβων, καταφυγόντες εἰς τὴν νῆσον Μῆλον.

7. Κατὰ τὴν φοιτερὰν ταύτην ναυμαχίαν ὁ Λάζαρος ἀπώλεσε πέντε πλοῖα καὶ 630 ἄνδρας. Ἐκ δὲ τῶν ἐχθρῶν ἐργεύθησαν τρισκίδιοι, πλεῖστοι δ' ἐτραυματίσθησαν. Τότε ἡ Αιγατερίνα τῆς Ρωσίας ἐτίμησε μεγάλως τὸν Λάζαρον, προβεβήσασα αὐτὸν εἰς τὸ ὑψηλὸν ἀξιωματοῦ χιλιάρχου καὶ τιμήσασα διὰ τοῦ παρασήμου τοῦ «Ἀγίου Γεωργίου».

8. Γενομένης δὲ κατόπιν συνθήκης περὶ εἰρήνης μεταξὺ Τούρκων καὶ Ρωσίας, ὁ Λάζαρος ἔλαβε δικταγήν νὰ παύσῃ τὰς ἐχθροπραξίας. Τότε εἶπε μετ' ἀγκυρακτήσεως: «Ἐὰν ἡ Αιγατερίνα συνωμολόγησε τὴν εἰρήνην αὐτῆς, δ Κατοώνης δὲν ὑπέγραψεν ἀκόμη τὴν ἰδικήν του». Καὶ ἐξηκολούθησε τοὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν Τούρκων, ὡς οὐ τέλος ἐπέστρεψεν εἰς Ρωσίαν, ἔζητησε μετ' ὀλίγον τὴν στρατιωτικήν του σφεσιν, καὶ βραδύτερον κατὰ τὸ 1804 ἀσθενήσας ἀπεθανεῖ στὸν Κριμαϊκό, ἔνθα κατώκει.

12. Ρήγας Φεραίος.
(1753—1798).

1. Εν τῇ ωραίᾳ μεσογείῳ κωμαπόλει Βελεστίνῳ τῆς Θεσσαλίας, οὐχὶ πολὺ μακράν τοῦ Βόλου, ἐγεννήθη τῷ 1753 ὁ μέγας Ἑλλην Κωνσταντίνος Ρήγας, ὁ ἐπονομασθεὶς

Φεραίος, ἐπειδὴ τὸ Βελεστίνον ἐκαλεῖτο **Φεραὶ** κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους.

2. 'Ο 'Ρήγας τὰ πρῶτα μαθήματα διήκουσεν εἰς τὰ ἐν Ζαγορᾷ σχολεῖα, κατόπιν δ' ἐγένετο διδάσκαλος ἐν Κισσῷ τοῦ Πηλίου· τῷ δὲ 1780 μετέβη εἰς Βουκουρέστιον, διόπου συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ· ἐλάχει δὲ καὶ ἔγραψε πολλὰς ξένας γλώσσας. Συνέγραψε δὲ διέξοδοις ὡραίαις βιβλίοις καὶ πατριωτικά ποιήματα, ὡς τὸ θούριον «ὅς πότε παλληκάρια» καὶ ὄλλα, τὰ ὅποια ἀδόμενα ὑπὸ τῶν 'Ελλήνων ἐνεθουσίων αὐτοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας

3. 'Ο 'Ρήγας, θέλων νὰ ἐκτυπώῃ διάφορα συγγράμματα αὐτοῦ καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς συνενόησιν μὲ δικρότους ισχυροὺς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μετέβη εἰς Βιέννην τῆς Αὐστρίας. 'Εκεῖ δὲ διαμένων κατώρθωσε νὰ ἔλθῃ εἰς ἀλληλογραφίαν μὲ τὸν Μέγαν Ναπολέοντα, στοις ἐθριάμβευε τότε κατὰ τῶν Ιταλῶν, τῷ 1796 καὶ 1797.

4. 'Ο Ναπολέων προσεκάλεσε τὸν 'Ρήγαν εἰς προσωπικὴν συνέντευξιν ἐν Ἐρετίᾳ. Καὶ ὁ 'Ρήγας κατέβη ἐκ τῆς Βιέννης εἰς τὴν Τεργέστην, ἵνα ἐκείθεν διαπεριιωθῇ εἰς τὴν ἥρθείσαν πόλιν 'Ενετίαν.

5. Εἰς τὴν Τεργέστην εἶχεν ὁ 'Ρήγας προκποστεῖλει τὰ γειρόγραφα καὶ ὄλλα ἔντυπα συγγράμματά του ἐντὸς δώδεκα κιβωτίων, ὡς καὶ τὸν φάκελλον τῆς ἀλληλογραφίας του μὲ τὸν

Ρήγας Φεραίος

Ναπολέοντα. Ταῦτα πάντα κατέσχεν ἡ αὐστριακὴ Κυβέρνησις. Μετ' ὄλιγον δέ, μόλις ἐλθόντα, συνέλαβε καὶ τὸν 'Ρήγαν μετὰ ἐξ συντρόφων του, παρέδωκε δὲ πάντας (τῷ 1798) εἰς τὸν πασᾶν τοῦ Βελιγραδίου, ὅστις διέταξε νὰ θανατωθῶσιν 'Η Αὐστρία τότε διέκειτο φιλικώτατα πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἐμίσει δὲ τοὺς Ἑλληνας.

6. Ματαίως πολλοὶ ἐμεσολάθησαν τότε νὰ σώσωσι τὸν 'Ρήγαν. 'Ο πασᾶς ἔμενεν ἀκαμπτος.' Οθεν τὸν Μάρτιον τοῦ 1798 διέταξε τὰ πνίξωσι τὸν 'Ρήγαν καὶ τοὺς συντρόφους του εἰς τὸν Δούναβην ποταμόν. Καὶ τοὺς μὲν ςλλους ἐπνιξαν· ὁ δὲ 'Ρήγας ἀντεστάθη, καὶ διὰ τῆς ρωμαλέας πυγμῆς του κατέβαλε τὸν Τούρκον, ὅστις εἶχε διαταχθῆ νὰ ὀδηγήσῃ αὐτὸν εἰς τὸν τόπον τοῦ θανάτου. Τότε δὲ ἐφόνευσαν αὐτὸν διὰ πυροβόλων ὅπλων, ἀγοντα τὸ 43 ἔτος τῆς ἡλικίας του.

7. 'Αποθηγήσκων δὲ ὁ Ρήγας εἰπε τοὺς ἔξι τοῦς ἀξιομνημονεύτους λόγους: «Ἐτοι πεθαίνουν τὰ παλληκάρια! Ἀρκετὸν σπόρου ἐσκόρπισα.» Ερχεται ἡ ὥρα νὰ ουράξῃ τὸ «Ἐθνος μου τὸν γλυκὺν καρπόν».

8. 'Η Ἐλλὰς δέ, εὐγνωμονοῦσα πρὸς τὸν διαπρεπέστατον τοῦτον ἐθνογάρτυρον, ἀνήγειρε μαρμάρινον ἀνδριάντα αὐτοῦ ἐν Ἀθήναις περὰ τὰ προπύλαια τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου.

13. Ἀλῆ-Πασᾶς καὶ Σουλιῶται.

(1741—1822)

1. 'Ο διαβόητος διὰ τὴν θηριωδίαν του καὶ αἰμοθόρος Ἀλῆ-Πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων, γεννηθεὶς τῷ 1741 εἰς τὸ χωρίον Τεπελένι τῆς Ἀλβανίας, ἐπειθύμησε νὰ καθυποτάξῃ τὸ ἡρωικὸν Σουλι τῆς Ἡπείρου, ἔχων σχέδιον νὰ δεσπόσῃ ἀπόστις τῆς Ἡπείρου, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς ςλλῆς Ἐλλαδος, νὰ καταστῇ δὲ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως.

2. Τὸ Σοῦλι εἶναι μεσόγειον, καίμενον ἐν τῇ Ἡπείρῳ, πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Θεσπρωτικοῦ Κόλπου ἐπὶ βράχου λίαν ἀποτόμου καὶ κρημνώδους.

3. Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, ἐπιτεθεὶς κατὰ τῶν ὄλιγοφθυμῶν ἄλλῃ φρωτάτων Σουλιώτῶν, ἐνικήθη ὑπὲρ αὐτῶν δἰς, ἦτοι κατὰ τὸ 1790 καὶ 1792.

4. Μετὰ τὴν δευτέραν δὲ ἡπτάν του ἐτεγνάσθη, τὸ ἔξης δόλιον στρατηγηματικόν. Συνήθροισε δένα γιλιάδας στρατιωτῶν καὶ ἔξεστράτευσε δῆθεν κατὰ τῶν ἀνησύχων κατοίκων τοῦ Ἀργυροκάστρου. Ἔγραψε δὲ ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς δύο Σουλιώτας ὄπλαρχηγοὺς Γεωργίου Μπότσαρην καὶ Λάμπρου Τζαβέλλαν, λέγων πρὸς αὐτοὺς ὅτι τοὺς «χαιρετᾷ καὶ τοὺς φιλεῖ τὰ μάτια», καὶ τοὺς παρεκάλει γὰρ συμπράξωσι μετ' αὐτοῦ κατὰ τοῦ Ἀργυροκάστρου, πολλὰς ὑποσχέσεις δίδων εἰς αὐτούς.

5. Καὶ ὁ μὲν Μπότσαρης, φρονίμως σκεπτόμενος, ἤρνηθη τὴν σύμπραξίν του, ὁ δὲ Τζαβέλλας ἐνέπεσεν εἰς τὴν παγίδα τοῦ πανούργου Πασᾶ καὶ μετέθη πρὸς αὐτὸν μὲ ἐδομήκοντα χαδρας.

14. Γενναιοψυχία Λάμπρου Τζαβέλλα.

1. Ἐνῷ τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀλῆ μετὰ τῶν 70 Σουλιώτῶν ἐπορεύοντο δῆθεν κατὰ τοῦ Ἀργυροκάστρου, ἐστάθμευσαν καθ' ὁδόν, ἵνα ἀναπαυθῶσι· τότε ὁ Ἀλῆς εἶπεν εἰς τὸν Τζαβέλλαν καὶ τοὺς ὑπὲρ αὐτὸν Σουλιώτας, ὅτι εἶναι καιρὸς ν' ἀργίσωσι τὰς πρώτας στρατιωτικάς των ἀσκήσεις· οὕτω δὲ τοὺς ἔξηπάτησε καὶ ἀφωπλίσθησαν. Ἀμέσως τότε περιζώνει αὐτούς, συλλαμβάνει, δένει δι' ἀλύσεων καὶ στελλεῖ εἰς τὰ Ιωάννινα.

2. Μὴ δυνηθεὶς δὲ γὰρ κυριεύση τὸ Σοῦλι, διέταξε μετ' ὄλιγον γὰρ δέρωσιν ἐνώπιόν του τὸν Τζαβέλλαν καὶ ὑπεσχέθη εἰς ΙΣΤΟΡΙΑ Ν. ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΓΑΟΥ 4

αύτὸν πολλὰς ἀμοιβάς, ἐὰν συγκατετίθετο νὰ τὸν βοηθήσῃ εἰς τὴν κατάκτησιν τοῦ Σουλίου· ἀλλως, εἶπεν ὅτι θὰ τὸν ψήσῃ ζωντανόν.

3. 'Ο Τζαβέλλας ἀπήντησεν, ὅτι θὰ πράξῃ πᾶν δ, τι ἀπαιτεῖ ὁ Ἄλης, ἀν τῷ ἐπέτρεπε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τοὺς συμπατριώτας του, ἵνα ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα. 'Ο Ἄλης ἐδέχθη τοῦτο, ἀλλ' ὑπὸ τὸν δρὸν νὰ τῷ δώσῃ ὁ Τζαβέλλας ὡς διμηρού τὸν δωδεκατῆνού τοῦ Φῶτον. Οὕτω δὲ καὶ ἔγεινε.

4. 'Επιστρέψας δὲ ὁ Τζαβέλλας εἰς Σούλι, ἐξέθεσεν εἰς τοὺς ἀρκηγοὺς τὰ σχέδια τοῦ Πασπά καὶ τοὺς παρεκίνησε ν' ἀντισταθῶσι γενναίως, χωρὶς νὰ συλλογισθῶσι τὸν Φῶτόν του καὶ τὴν σίκογένειάν του. Ήρὸς δὲ τὸν Ἄλην ἔγραψε τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν.

— «*Χαίρομαι, ὅπου ἐγέλασα ἔνα δόλιον· εἰμι ἐδῶ νὰ διαφεντεύω (νὰ ὑπερασπίσω) τὴν πατρίδα μου ἐναντίον εἰς ἔνα κλέφτην ὃσαν καὶ σέρα. Ο νίος μου θέλει ἀποθάνει· ἔγὼ διμως ἀπελπίστως θέλω τὸν ἐκδικήσω, ποὺν ἀποθάνω· κάποιοι Τούρκοι, σάρ κ' ἐσέρα, θὰ ποῦν πώς είμαι ἀσπλαχνος πατέρας, μὲ τὸ νὰ θυσιάσω τὸν νίον μου γιὰ τὸν ἰδικόν μου λυτρωμόν. Ἀποκρίνομαι, δι, ἀν ἐσὺ πάρης τὸ βουνόν, θέλεις σκοτώσει τὸν νίον μου μὲ τὸ ἐπίλοιπον τῆς φαμέλλιας μου καὶ τοὺς συμπατριώτας μου· ίότε δὲν θὰ μπορέσω νὰ ἐκδικήσω τὸν θάνατόν τους· ἀμή, ἀν τικήσωμεν, θέλει ἔχω καὶ ἄλλα παιδιά· ή γυναῖκα μου εἶναι νέα· ἐὰν δὲν διέσ μου, νέος καθὼς εἶναι, δὲν μένη εὐχαριστημένος ν' ἀποθάνῃ διὰ τὴν πατρίδα του, αὐτὸς δὲν εἶναι ἄξιος νὰ ζήσῃ, καὶ νὰ γιωρίζεται ὡς νίος μου. Ετοι! Προκώφησε λοιπόν, ἀπιστε· είμαι ἀνεπόμονος νὰ ἐκδικηθῶ, νὰ πιῶ τὸ αἷμά σου».*

*'Εγώ ὁ ὠμοσμένος (ὁ ὥρκισμένος) ἐχθρός σου
Καπετάν Λάμπρος Τζαβέλλας».*

5. Μετὰ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλῆ, ὁ Βελῆς, εἶπεν εἰς τὸν Φῶτον, δτὶ κατὰ διαταγὴν τοῦ πατρός του ἔμελλε νὰ τὸν ψήσῃ ζωντανόν. Ὁ δὲ Φῶτος ἀπεκρίθη· «Δὲν σὲ »φοβοῦμαι· Ὁ πατέρας μου θὰ σᾶς ἐκδικηθῇ». Ἐδειλίασε τότε ἡ ἀγρία ψυχὴ τοῦ Ἀλῆ ἀπέναντι τῶν λόγων τούτων τοῦ Φώτου καὶ δὲν ἐθανάτωσεν αὐτόν.

13. Διακοπὴ τῶν ἀγώνων Ἀλῆ-Παδᾶ καὶ Σουλιωτῶν.

1. Ὁ Φῶτος, ἀνταλλαχθεὶς ἐντὸς ὀλίγου μὲ αἱχμαλώτους Τούρκους, ἐγένετο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἀρχηγὸς τῶν Σουλιωτῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ.

2. Ἐκδίκησιν ὅμως πνέων ὁ Ἀλῆς κατὰ τοῦ Τζαβέλλα καὶ τοῦ Σουλίου, ἐφώρμησε μὲ πολὺν στρατόν. Οἱ Σουλιώται δέ, διὰ στρατηγήματος ὑποχωρήσεως, ἀφίσαν τὸν στρατόν του γὰρ προχωρήσῃ πρὸς τὸν Βράχον· τότε δὲ ἐπέπεσον κατ' αὐτοῦ καὶ ἐφόνευσαν δισχιλίους ἐχθρούς.

3. Ἡ Μόσχω, σύζυγος τοῦ Τζαβέλλα, κατεκύλει μετ' ἄλλων γυναικῶν λίθους ἀπὸ τοῦ ὕψους καὶ ἐφόνευε τοὺς ἀπίστους· Ὁ Ἀλῆς, διτὶς παρετήρει τὴν μάχην ἀπὸ τεινος παρακειμένου λόφου, ἔφυγεν εἰς τὰ Ἱωάννινα τῷσιν ἐκ λύσσης τοὺς ὄδόντας· οὗτος κρύψῃ δὲ τὸ αἰσχυντικόν τῆς ἥττης του, διέταξε νὰ μείνωσι κλειστὰ τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν τῆς πόλεως κατὰ τὴν εἰσοδόν του· ἐπὶ 15 δὲ ἡμέρας ἔμενεν ἔγκλειστος ἐντὸς τοῦ παλατίου του· Ὁ περισσεύεις δὲ στρατός του ἐπέστρεψεν εἰς Ἱωάννινα διεσκορπισμένος.

4. Τοιοῦτο τέλος ἔσχον οἱ πρῶτοι οὐτοὶ ἀγῶνες τοῦ Ἀλῆ κατὰ τῶν Σουλιωτῶν τῷ 1792. Ὁ δὲ Λέμπρος Τζαβέλλας ἀπέθανε μετ' ὀλίγον ἐκ τῶν τραυμάτων τῆς μάχης.

16. Νέοι ἀγῶνες τοῦ Σουλίου καὶ πτώσις αὐτοῦ. Σαμουνήλ.

1. Ὁ Ἀλῆ-Πασάς δὲν ἔλησμόνει τὴν συμφοράν του ἐν Σουλίῳ, καὶ δὲν ἔπικε σκεπτόμενος τὴν καταστροφὴν κύτοῦ. Μετὰ δὲτὸ δὲ ἔτη, ἦτοι τῷ 1800, ἐκστρατεύσας πάλιν μὲ δεκακισγιλίους στρατιώτας ἐποιόρκει τὸ Σούλι. Ἄλλος οἱ Σουλιώται, ὅπως πάντοτε, ἀνεδεικνύοντο νικηταί. Η κατάστασις δὲ αὖτη τῆς πολιορκίας διήρκεσε τρία ἔτη, μέχρι τοῦ 1803.

2. Τῷ 1803 δημος ἐκυρίευσαν κύτο διὰ προδοσίας ἐνδεὶς ἐν τῶν πολιορκουμένων, ὅστις ὠνομάζετο Πήλιος Γούνης. Οὗτος, λαβὼν ὀλίγα χρήματα, ὡδήγησε χρυσίας ἐν καιρῷ νυκτὸς διὰ τινος στενωποῦ καὶ ἔκρυψεν ἐν τῇ σικίᾳ του διακοσίου Τούρκους (τῇ 25 Σεπτεμβρίου 1803).

3. Τὴν πρωίαν ἐγένετο μάχη φοβερή. Οἱ ὀλιγάρχαιμοι Σουλιώται προσεβάλλοντο ἕσωθεν μὲν ὑπὸ τῶν διακοσίων ἐχθρῶν, ἔξωθεν δὲ ὑπὸ πάντων τῶν ἄλλων. Διὰ τοῦτο εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, κείμενον μεταξὺ Σουλίου καὶ Κιάρας. Τὸ Σούλι κατέλαβον τότε οἱ Τούρκοι.

4. Πολιορκούμενοι δὲ ἐν Ἀγίᾳ Παρασκευῇ ἐπὶ τέσσαρας μῆνας, περιηλθον εἰς τὴν στενοχωρίαν νὰ συνθηκολογήσωσι μὲ τὸν Αλῆν καὶ νὰ ἀπέλθωσιν ἐλευθέρως εἰς οἰονδήποτε μέρος ἡθελον.

5. **Ηρωϊσμὸς τοῦ Σαμουνήλ.** — Ἐν φ' δ' ἀνεγώρουν, δικιρεθέντες εἰς τρία σώματα, ὁ ἀνδρεῖος μοναχὸς Σαμουνήλ καὶ πέντε ἄλλοι συναγωνισταί του παρέμενον τελευταῖοι ἐν τῷ φρούριῳ τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, ἵνα λαβῶσι τὸ ἀντίτιμον τῶν περισσότερων ἐκεῖ πολεμεροδίων, τὰ ὅποια ἡθέλησε νὰ ἀγοράσῃ ὁ Ἀλῆς. Παρίσταντα δὲ δύο Τούρκοι καὶ εἰς γραμματεὺς τοῦ Ἀλῆ.

6. Ὁ γραμματεὺς, ἥρος ἐπλήρωσε τὰ χρήματα, εἶπεν εἰς

τὸν Σαμουήλ: «Καὶ τώρα, ποίαν τιμωρίαν, Καλόγηρε, νομί-
»ζεις ὅτι θὰ σου ἐπιβάλῃ ὁ Ἀλῆς, ἀριστερόθης τόσον ἀρρό-
»νως εἰς τὰς χεῖράς του;»

— «Καμμίαν, ἀπεκρίθη ὁ Σαμουήλ, ἡ ὄποια θὰ δυνηθῇ γὰρ
»τρομάξῃ ἀνθρωπον, δοτις ἐμίσησε τὸν ζωὴν καὶ περιερρόνησε
»τὸν θάνατον». — Καὶ συγγρόνως ἔζεκένωσε τὸ πιστόλιόν του
ἐντὸς τῆς πυριτιδαποθήκης. Φοβερὰ τότε ἔγεινεν ἔκρηξις, πάν-
τες δὲ ἐφονεύθησαν καὶ κατεκάπησαν, πλὴν ἑνὸς μακρὰν ιστα-
μένου καὶ ἀχούσοντος. Τοῦ ἥρωος Σαμουήλ οὐδὲ ἕγνος ἀνευρέθη
ἀπὸ τὸ σῶμά του.

17. Άι ήρωΐδες Σουλιώτισσαι.

1. Ο Ἀλῆς, δοτις πρόφασιν ἔζήτει, ἵνα παραβῇ τὰς συν-
θήκας, εὗρεν ἀφορμὴν ἐκ τῆς ἡρωικῆς πράξεως τοῦ Σαμουήλ,
καὶ ἀμέσως κατεδίωξεν ἀγρίως καὶ τὰ τρία σώματα τῶν ἀνα-
γωρούντων Σουλιώτῶν. Καὶ τὸ μὲν πρώτον κατέρθωσε γὰρ σωθῆ.

2. Τὸ δὲ δεύτερον κατέφυγε καὶ ὠχυρώθη εἰς τὸ **Zá-
λογκον**, τὸ ὄποιον ἔκειτο ἐπὶ ὑψηλῶν βράχων, διπας τὸ Σού-
λι, ὑπεράνω τοῦ Ἀγέροντος ποταμοῦ. Μετὰ διήμερον ἀγῶνα
ἔξηντλήθησαν αἱ ὀλίγαι τροφαὶ καὶ τὰ ὀλίγα πολεμερόδια, αἱ
δὲ πηγαὶ τοῦ ὅδατος κατελήθησαν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

3. Τότε ἔζήκοντα γυναικίες Σουλιώτισσαι ἔλαθον τὰ τέκνα
των εἰς τὰς ἀγκάλας, ἔτρεξαν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ἀποκρύμνου
βράχου, σπου μόλις ἡκούετο ὁ ρόγυρος τοῦ κάτωθεν ἰέοντος καὶ
ἀφρίζοντος Ἀγέροντος ποταμοῦ, ἐφίλησαν διὰ τελευταίαν φο-
ρὰν τὰ φίλατά των τέκνα καὶ τὰ ἔξεσφενδόντων κάτω εἰς τὸν
ποταμόν· αὐταὶ δέ, λαθοῦσαι τὰς χεῖρας ἀλλήλων καὶ προγρ-
θοῦσαι καὶ χορεύουσαι τὸν συρτὸν χορόν, ἐπήδων κατὰ σειρὰν
ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην ἐκ τοῦ φοβεροῦ ἔκεινου ὑψους κάτω εἰς
τὸ βήραθρον, ἵνα μὴ πέσωσι ζῶσαι εἰς τὰς χεῖρας τῶν Γούρ-

χων. Ἐκ δὲ τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἦσαν ὄκτακόσιοι, διεσώθησαν μόλις ἑκατὸν πεντήκοντα, φυγόντες ἐν ὥρᾳ νυκτὸς διὰ μέσου τῶν ἐγχρῶν εἰς τὴν φιλικὴν Πάργαν.

4. Τὸ δὲ τρίτον σύμπλεγμα τῶν Σουλιωτῶν, συγκείμενον ἐκ χιλίων ἀνδρῶν, ἀπεσύρθη εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Σέλιτσου, δῆποτε ἐπὶ τέσσαρας μῆνας ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ Ἀλῆ μεγάριος Ἀπριλίου τοῦ 1804. Τέλος δὲ περιεσώθησαν 45 μόνον ἀνδρες, φυγόντες εἰς τὴν Πάργαν ὑπὸ τὸν Μπότσαρην. Τοιοῦτο ἀλγεινὸν τέλος ἔσχον οἱ ἀγῶνες τοῦ ἡρωϊκοῦ Σουλιοῦ.

5. Τὸ τέλος τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ. — Οὐδὲ μεγάλως ἐτιμήθη τότε ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου διὰ τοὺς ἀγῶνάς του κατὰ τοῦ Σουλίου. Ἀλλὰ μετά τινα ἔτη ὑπέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Σουλτάνου, ἐπειδὴ ἐπεχείρησεν ἐπανάστασιν κατ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου.

6. Πολιορκήθεις τότε ἐν Ἰωαννίνοις ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Χουρσίτ Πασᾶ, ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἐν τῇ λίμνῃ τῶν Ἰωαννίνων νησίδα καὶ διέμενεν εἰς τὴν ἐν κυρτῇ μονὴν τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονας; ἐκεῖ δὲ μετ' ὅλιγας ἡμέρας ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Μεχμέτ Πασᾶ τὴν 24 Ἰανουαρίου 1822, ἀγωνὴ τὸ 81 τῆς ἡλικίας του· ἡ δὲ κεφαλὴ του ἀποκοπεῖσας ἐστάλη πρὸς τὸν Σουλτάνον εἰς Κωνσταντινούπολιν, δοτιές διέταξε καὶ ἐξέθεσαν αὐτὴν ἐμπροσθεν τῆς μεγάλης ἀνύλης τοῦ σεραγίου.

7. Τοιουτορόπως ἐτελείωσε τὸν βίον ὁ αἰμοβόρος Ἀλῆ-Πασᾶς, καὶ τοιουτορόπως κατελύθη ἡ διὰ δόλων καὶ σφραγῶν ὑψηλὴ δυνατεία αὐτοῦ.

18. Ἀδαμάντιος Κοραῆς. (1748—1833)

Μάγιας καὶ σοφός ἀνὴρ ἔζησε κατὰ τοὺς τελευταῖους γρό-

νους τῶν μεγάλων συμφορῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Εθνους. Οὗτος
ἡτο ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς.

Ἀδαμάντιος Κοραῆς

2. Ο Κοραῆς ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τῷ 1748. Ήτο ὅμως
Χίος τὴν πατρίδα καὶ τὴν καταγωγήν, διότι καὶ ὁ ἔμπορος
πατέρης του Ἰωάννης ἦτο Χίος. Τὰ πρῶτα μαθήματά του

έσπούδασεν εις τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του. Κατόπιν δὲ μετέβη εις τὴν Εὐρώπην, όπου ἐπὶ πολλὰ ἔτη έσπούδασε τὴν ιστορίαν. Τῷ δὲ 1782 ἔγεινε διδάκτωρ τῆς Ιατρικῆς ἐν Μομπελλίε τῆς Γαλλίας.

3. Ἡ φιλοσοφία δύμας καὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἦσαν πολὺ ἀρεστότερα εἰς αὐτὸν ὡς ἡ ιατρική· διότι δὲ ἐκείνων διέθεπεν, διότι ἡδύνατο νὰ ὠφελήσῃ τὴν πατρίδα περισσότερον.

4. Τῷ 1788 ἐκ Μομπελλίε μετέβη εις Παρισίους, καὶ ἐγκατεστάθη ἐκεὶ διαρκῶς, ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν ἑρμηνείαν καὶ ἔκδοσιν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων πρὸς φωτισμὸν καὶ ἐκπαίδευσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους.

5. Διὰ τῶν πολλῶν καὶ σορῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων ὁ Κοραῆς ἐνίσγυνε καὶ διέδωκεν εἰς τοὺς ὑποδούλους ἀδελφούς του τὸ συναίσθημα τῆς ἑλευθερίας, τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς ἀρετῆς. Ὁ Κοραῆς ἔλεγεν, διότι τὸ Ἑλληνικὸν "Ἐθνος, διὰ νὰ δυναθῇ νὰ ἑλευθερωθῇ, ἔχει πρὸ παντὸς ἀνάγκην ν^ο ἀνοίξη τοὺς ὄφθαλμούς του διὰ τῶν γραμμάτων· πρὸς τοῦτο δὲ εἰργάσθη καὶ ἐπέτυχεν. Αὐτὸς δὲ εἶναι ὁ θεμελιωτὴς πλείστων κανόνων τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ παιδείας, καὶ εἰς τῶν μεγίστων σκαπανέων τῆς παλιγγενεσίας τῆς Ἑλλάδος. Ὁπως οἱ ἀρματωλοὶ καὶ οἱ κλέσται εἰργάζοντο διὰ τῶν δύπλων, τοιουτορόπως καὶ ὁ Κοραῆς εἰργάζετο διὰ τῶν γραμμάτων κατὰ τοῦ τυράννου.

6. Ὁ Κοραῆς, ἀκαταπαύστως ἐργάζόμενος καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς πατρίδος, ἀπέθανε τῇ 25 Μαρτίου τοῦ 1833 ἐν Παρισίοις εἰς ἡλικίαν ὅγδοοκοντα καὶ πέντε ἔτῶν, εὐχαριστημένος διότι εἶδε τὴν Ἑλλάδα ἑλευθέραν, οὐχὶ δύμας δυστυχῶς καὶ τὴν ἰδιαίτεραν αὐτοῦ πατρίδα Χίον οὐδὲ τὴν Σμύρνην καὶ τόσας ἥλλας ἑλληνικὰς πόλειν καὶ χώρας.

7. Ὁ Κοραῆς ὡτὸ πτωχός, ἐσπούδασεν ἔχων ὄλιγα χρηματικὰ μέσα καὶ ἀπέθανε πτωχός. Ἡ δὲ πατρίς, εὐγνωμονοῦσα, ἔστησε τὸν ἀνδριάντα αὐτοῦ μαρμάρινον ἐν Ἀθήναις πρὸ τῶν προπυλαίων τοῦ Πανεπιστημίου· μετέφερε δὲ ἐκ Παρισίων καὶ

τὰ ὅστε του τῷ **1876**, ἐνταφιάσασα αὐτὰ μεγαλοπρεπῶς ἐν τῷ νεκροταφείῳ Ἀθηνῶν, ὅπου ἀνήγειρε μέγαν τάφον αὐτοῦ ἐκ μαρμάρου.

19. Η Φιλικὴ Ἐταιρεία.

1. **Η ἴδουσις τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας.** — Εἰς τὴν Ὁδησσόν, ἐμπορικὴν πόλιν τῆς Ρωσίας, κειμένην εἰς τὰς βορείους ἀκτὰς τοῦ Εύξείνου Πόντου, κατώκουν (καὶ κατοικοῦσιν ἔτι) πλεῖστοι Ἑλληνες ἐμπορευόμενοι.

2. Οὕτοι, μὴ λησμονοῦντες τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον καὶ μελετῶντες γενικὴν ἑξέγερσιν ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τουρκῶν, συνέστησαν ἐν Ὁδησσῷ τῆς Ρωσίας τῷ **1814** μυστικὴν πατριωτικὴν Ἐταιρείαν, ἡ ὁποία ωνομάσθη **Φιλικὴ Ἐταιρεία**. Πρῶτοι ἰδρυταὶ αὐτῆς ὑπῆρχαν τρεῖς Ἑλληνες, μικροὶ μὲν ἐμποροὶ τῆς Ὁδησσοῦ μεγάλοι δυνατοί πατριῶται, ὁ **Σκουφᾶς** (ἐξ "Αρτης") ὁ **Τσακάλωφ** (ἐξ Ἰωαννίνων) καὶ ὁ **Ξάνθος** (ἐκ τῆς μικρᾶς νήσου Πάτμου).

3. Ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἔγειναν μέλη τῆς μυστικῶς ἐνεργούσης Φιλικῆς Ἐταιρείας οἱ ἐπιφρανέστατοι ἐκ τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων, οἵτινες τοιουτορόπως συνεδέθησαν στενῶς μεταξύ των πάντες, προεστῶτες, κληροί, ναυτικοί, κλέφται, ἀρματωλοί, ἐμποροί, γεωργοί, λόγιοι. Μετετέθη δὲ ἡ ἔδρα αὐτῆς ἐξ Ὁδησσοῦ εἰς Μόσχαν τῆς Ρωσίας, τῷ δὲ **1818** εἰς αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ τίσαν μυστικῶς.

4. **Ζήτησις ἀρχηγοῦ.** — Τὸ Ἑλληνικὸν "Εθνος ἐπεθύμει τὴν ἐπανάστασιν, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον δτὶ ἥθελεν ἔχει βοηθὸν ἵσχυρὸν τι Κράτος. Τὸ μόνον δὲ Κράτος, τὸ ὁποῖον διέκειτο ἐχθρικῶς πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἦτο τι Ρωσία. Πρὸς αὐτὴν δὲ εἶχον ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν τὰ μέλη τῆς Ἐταιρείας. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχον γενικόν τινα καὶ ἵσχυρὸν ἀρχηγόν, συνῆλθον καὶ ἀπεφάσισαν νὰ πέμψωσι (τῷ 1820) τὸν Ἐάνθον εἰς τὴν Πετρούπολιν τῆς Ρωσίας, διποὺς παρακαλέσωσι τὸν μέγκιν ἄνδρα **Ιωάννην Καποδίστριαν**, Κερκυραῖον τὴν πατρίδα, (δεστις τότε ἦτο ὑπουργὸς τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας,

μεγάλην ἔχων φήμην ἐν ἀπόστρ. τῇ Εὐρώπῃ), ἵνα δεχθῇ τὴν ἀρχηγίαν τῆς Ἐταιρείας.

5. 'Ο Καποδιστρίας ὅμως ἡρούθη, εἰπὼν, δτὶ κατ' ἔκεινον τὸν χρόνον οὐδεμίαν διάθεσιν εἶχεν ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος νὰ περιπλακῇ εἰς πολέμους, καὶ δτὶ δὲν ἦτο φρόνιμον ἀκόμη νὰ ἐπαναστατήσῃ ἡ Ἑλλάς. «Εὔχομαι ὅμως, εἴπε πρὸς τὸν Ξάνθου, νὰ σᾶς βοηθήσῃ ὁ Θεός πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ.» +

6. Ἀρχηγὸς ὁ Ἀλέξανδρος Ὅψηλάντης.—Τότε

ὁ Ξάνθος, καθ' ἣν ἐντολὴν εἶχε παρὰ τῆς Ἐταιρείας, ἐν περιπτώσει ἐνδεχομένης ἀρνήσεως τοῦ Καποδιστρίου, ἔκκριε τὴν κύτην πρότασιν πρὸς τὸν **Ἀλέξανδρον** **Ὕψηλάντην**, δστὶς ἥτο ἀνδρεῖς στρατηγὸς καὶ ὑπασπιστὴς τοῦ Αὐτοκράτορος, υἱὸς δὲ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας **Κωνσταντίου** **Ὕψηλάντου**, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινούπόλει τῷ 1792· εἰς τινὰ δὲ μάχην κατὰ τοῦ Ναπολέοντος εἶχε στρατῆ τοῦ δεξιοῦ τοῦ βραχίονος.

7. Ὅψηλάντης, συνεννοηθεὶς

ἰδιαιτέρως καὶ μὲ τὸν Καποδιστρίαν, ἐδέχθη τὴν ἀρχηγίαν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, χωρὶς ὁ Αὐτοκράτωρ οὐδὲν νὰ γνωρίζῃ, ἀναγορευθεὶς (περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου τοῦ 1820) **Γενικὸς Ἐπίτροπος** τῆς **Ἀρχῆς**. Εὕτητος δὲ καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος ἀπεριόριστον ἀδειαν ἀπουσίας λόγῳ ὑγιείας καὶ περὶ τὰ μέσα τοῦ **1820** κατῆλθεν ἐκ Πετρουπόλεως εἰς **Οδησσόν**.

8. Ή ἐμφάνισις τοῦ **Ὕψηλάντου** ὡς ἀρχηγοῦ τῆς **Ἐταιρείας** ἐνεθέρρυνε μεγάλως τοὺς **Ἐλληνας** καὶ ἐνίσχυσε τὴν κοινὴν πεποίθησιν τοῦ **Ἐλληνικοῦ** **Ἔθνους**, δτὶ ἡ **Ρωσία** θέλει βοηθήσει τοὺς **Ἐλληνας**. **Ωστε** δὲν ὑπελείπετο πλέον ἄλλο τι εἰ μὴ ἡ ἔκρηξις τῆς **Ἐπαναστάσεως** ἐν τῇ **Ἐλληνικῇ Χερδονίδῳ**.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ 1821

1821

ΠΡΩΤΟΝ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

1. Η εναρξις της Επαναστάσεως.

Η παρὰ τὸ Δραγατσάνιον γάχη.

1. Ἀφιξις τοῦ Υψηλάντου. — Εξ Ὁδησσοῦ ὁ Ἀλέξανδρος Υψηλάντης μετὰ δύο ἀδελφῶν του καὶ τινων ἄλλων εἰσῆλθε τῇ 22 Φεβρουαρίου 1821 εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν, διόπι
ὑψώσεν ἐπισήμως τὴν σημαῖνα τῆς Επαναστάσεως.

2. Ἀποκήρυξις τοῦ Αλεξ. Υψηλάντου. — Ο
Αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας, μαθὼν τότε τὸ πρᾶξικόπημα τοῦ
Υψηλάντου, δυσηρεστήθη κατ' αὐτοῦ, διέγραψεν αὐτὸν ἐκ τῶν
καταλόγων τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ καὶ ἀπεκήρυξεν αὐτὸν δι' ἐπι-
στολῆς του πρὸς αὐτὸν τὸν ἔδιον. Ἄλλὰ τὸν Υψηλάντην οὐ-
δόλως ἔμελεν ἡ ἀπωλεικ πάντων τῶν ἀξιωμάτων του. Μόνος
πόθιος καὶ δόξα αὐτοῦ ἦτο ἡ ἐλευθερία τῆς πατρίδος. Ἀπηλπί-
σθη σμως τότε τελείως περὶ ρωσικῆς βοηθείας.

3. Ο Ιερὸς Λόχος. — Ο Υψηλάντης ἐν Μολδοβλαχίᾳ
συνεκρότησε προγείρως μικρὸν στρατόν, εἰς τὸν ἐποίου προσῆλθον

έκουσιως **πεντακόδιοι** έγθουσιώδεις νέοι εκ τῶν καλλίστων οἰκογενειῶν. Οὗτοι δὲ ἀπετέλεσαν ιδικίτερον στρατιωτικὸν σῶμα, σπερ ώνομάσθη **Ιερὸς Λόχος**.

4. **Η μάχη τοῦ Δραγατσανίου.** — Γενομένης μετ' ὄλιγον μάχης, προκληθείσης ἀκαίρως ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου ἀνοίτου Βασιλείου Καραβιᾶ τὴν 7^η Ιουνίου 1821, ὁ τουρκικὸς στρατός, συγκείμενος ἐκ τετρακισχιλίων ἀνδρῶν, προσέβαλε τοὺς πεντακοσίους ἵππεις τοῦ Καραβιᾶ καὶ τοὺς πεντακοσίους νέους τοῦ **Ιεροῦ Λόχου** ἐν τῇ πεδιάδι τῆς κώμης τοῦ Δραγατσανίου, καὶ τοὺς μὲν ἵππεις ἔτρεψεν εἰς φυγήν, τὸν δὲ **Ιερὸν Λόχον** κατέστρεψε, διασωθέντων μόλις ἑκατόν.

5. Μετὰ τὴν καταστροφὴν ταύτην ὁ Ἀλέξανδρος Υψηλάντης ὑποχωρήσας, διέβη εἰς Αὐστρίαν, ὅπου συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν ἐπὶ ἔξ ἔτη· τῷ δὲ 1828 ἀποφυλακισθεὶς, ἀπέθανε μετ' ὄλιγον ἐν Βιέννῃ ἐκ χρονίου νοσήματος, τὸ ὅποιον ἀπέκτησεν ἐν τῇ φυλακῇ.

2. **Η 23 Μαρτίου.**

1. **Γενίκευσις τῆς ἐπαναστάσεως.** — Μὴ νομίσῃ τις δμως, ὅτι ἐσθέσθη ἡ ἐπανάστασις διὰ τῆς ἀποτυχίας τοῦ Υψηλάντου. Τούναντίον ὁ σπινθήρος κατῆται ἐγενικεύθη εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Διότι μετ' ὄλιγας ἡμέρας, ἡλεκτρισθεῖσα ἡ Ηελιοπόννιτος διὰ τοῦ δραστηρίου καὶ θερμοκίμου Ἄρχιμανδρίτου Γρηγορίου Δικαίου ἡ Φλέσσα τοῦ ἐπικαλουμένου Παπαφλέσσα, ἥρχισεν ἐπαναστατικὰ κινήματα ἐν Βοστίτσᾳ, Πάτραις, Καλαθρύτοις καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι.

2. **Τοῦ δὲ ἡ Γρηγόριος Φλέσσας** ἐκ τῶν **Φιλικῶν**, Μεσσήνιας τὴν πατρίδα (γεννηθεὶς ἐν Πολιανῇ τῷ 1788), εἶχε δὲ φύγει εἰς τῆς πατρίδος τοῦ, ἐπειδὴ κατεδιώκετο ὑπὸ Τούρκων στρατιωτῶν, ἵνα φονευθῇ. Μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου

έμυσήθη τὰς τῆς Ἐπαιρεσίας· κατὰ τὰς ἀρχὰς δὲ τοῦ 1821 κατῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον περιεργόμενος δ' αὐτὴν, ἐκίνει μετὰ πολλῆς σφοδρότητος τὸν λαὸν εἰς ἐπανάστασιν.

3. Ὁ Γερμανός. — Άλλα τὸ σπουδαιότατον ἐπαναστατικὸν κίνημα ἐν Πελοποννήσῳ ἔκαμεν ὁ Μητροπολίτης **Παλαιών Πατρῶν Γερμανὸς** (1771—1826), ὑψώσας ἐπισήμως τὴν σημαῖαν τῆς Ἐπαναστάσεως τὴν 25 Μαρτίου 1821 μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ἐν τῷ Μοναστηρίῳ τῆς Ἀγίας Λαύρας, πλησίον τῶν Καλαθίρυτων.

4. Συγχρόνως τότε ἐπανεστάτησαν ἀναρρανδόν αἱ Καλάμαι, αἱ Πάτραι, τὸ Αἴγιον καὶ ἄλλαι πόλεις τῆς Πελοποννήσου. Ἐντὸς ὅλιγου δὲ ἡγέρθη ἡ Στερεά Ελλάς, αἱ νῆσοι τοῦ Αιγαίου Πελάγους, ἡ Θεσσαλία καὶ μέγα μέρος τῆς Μακεδονίας.

5. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ἐγενικεύθη ἡ Ἐπανάστασις καὶ ἤρχισεν ὁ μέγας ἀγών τῆς ὀπελευθερώσεως.

3. Ἡ ἀπαγγέλνοις τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου
επτά (1745—1821).

1. Ὁ Σουλτάνος Μαχμούτ Β' ὠργίσθη σφόδρα κατὰ πάντων τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν ἐπανάστασιν, καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐξολοθρεύσῃ τοὺς Χριστιανούς. Ἐφυλάκισε λοιπόν, ἀπεκφάλισε καὶ μυριστρόπως ἔβασάνισεν ἐν Κωνσταντινουπόλει πλείστους ἐπισήμους Ἑλληνας, κατὰ τῶν ὄποιων συνελάχθησαν ὑπόνοιαν δτὶ ἐνείχοντο εἰς τὴν Ἐπανάστασιν ἢ ἐπόθουν αὐτὴν ἢ ἦσαν μέλη τῆς Ἐταιρείας.

2. Ἡ σύλλαβης τοῦ Πατριάρχου. — Αἱ μεγάλαι καῦται σφαγὴ συγέπεσε νὰ ὀργίσωσιν ὄλιγας ἡμέρας πρὸ τοῦ

* Ἡ Κατ' ἄλλους ἐγενήθη τῷ 1751, ὅπερ δὲν φάνεται ἀκριβές.

Πάσχα τῶν Χριστιανῶν, τὸ ὄποῖον πότε συνέπιπτε νὰ ἔορτάζηται τὴν 10 τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου. Τὴν νύκτα ἐκείνην, ἀφοῦ ὁ Πατριάρχης ἐτέλεσε τὴν πρώτην Ἀνάστασιν ἐν τῷ ναῷ τῶν Πατριαρχείων μετὰ δωδεκα Ἀρχιερέων κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν, καὶ ἀνέβη εἰς τὰ Πατριαρχεῖα περὶ τὴν αὐγήν, ἥλθε πρὸς αὐτὸν ὁ μέγας διερμηνεὺς τοῦ Σουλτάνου καὶ δύο ἄλλοι ἐπίσημοι Τοῦρκοι.

Ο μέγας διερμηνεὺς ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Πατριάρχην, ὅτι ὁ γραμματεὺς φέρει Σουλτανικὴν δικταγήν, τὴν ὄποιαν πρέπει ν' ἀναγγώσῃ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐνώπιον τῶν Ἀρχιερέων, τῶν προυχόντων καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν συντεγμάτων.

3. Ο Πατριάρχης διέταξε νὰ συνέλθωσι πάντες οὗτοι, ἐνώπιον τῶν ὄποιων ἀνεγγώσθη τὸ φιόμανι, λέγον· «Ἐπειδὴ ὁ

Πατριάρχης Γρηγόριος ἐφάνη ἀνάξιος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ἀχάριστος καὶ ἀπιστος πρὸς τὴν Πύλην καὶ ῥήδιοῦργος, γίνεται ἔκπτωτος τῆς θέσεώς του, καὶ τῷ προσδιορίζεται διαμονὴ τὸ Καδδί-κιοῦ μέχρι δευτέρας διαταγῆς». Μετὰ δὲ τὴν ἀναγγωσιν τοῦ φιόμαρίου τούτου ἀπήχθη ὁ γηραλέος Πατριάρχης, κατὰ μυστικὴν διαταγήν, εἰς τὸ δεσμωτήριον τοῦ Μποσταντούμπαση.

4. Η ἀπαγγόνισις.—Κατόπιν δὲ ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου

Ο Πατριάρχης Γρηγόριος

ἀπήγαγον αὐτὸν ἐπὶ πλοιαρίου εἰς τὸ παράλιον τοῦ Φαναρίου, καὶ ἐκεῖθεν ὁδεύοντες ἐφθασκόν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα· ἐκεῖ τότε ὁ δῆμος ἀπαγγονιστής τὸν ἐκρέμασε (τὸν ἀπηγγόνισε), προσευχόμενον ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος, ἐκ τοῦ ἀνωφλίου τῆς μεγάλης πύλης τῶν Πατριαρχείων μετὰ τὴν μεσημβρίαν τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα. Τὴν αὐτὴν δὲ ἡμέραν ἐκέμψασκόν οἱ Τούρκοι καὶ τρεῖς Ἀρχιερεῖς· μετ' ὅλιγον δὲ ἔλλοντος τέσσαρας καὶ κατέσφωξαν δεκακισγίλιους Χριστιανούς, πολλοὺς δ' ἐξώρισκον, καὶ πλεῖστοι ἐδραπέτευσαν.

5. Τρεῖς ἡμέρας ἔμεινε τὸ λείψανον ἐπὶ τῆς ἀγγόνης· τὴν δὲ τετάρτην τὸ κατεβίθασεν ὁ ἀγγονιστής, τὸ ἔσυραν οἱ ἔχθροι κατὰ γῆς καὶ τὸ ἐχλεύασκον, κατόπιν δὲ τὸ ἕρριψεν ὁ δῆμος εἰς τὸ μέσον τοῦ Κερατίου Κόλπου, δέσκος τρεῖς λίθους ἐπὶ του ἱεροῦ πτώματος, τὸ ὅποιον τότε ἐδυνατόν.

6. Μετ' ὅλιγας δὲ ἡμέρας ἀνεῳδόν τὸ λείψανον ἐπὶ τῆς ἐπιφυνέας τῆς θυλάσσης πρὸς τὸν Γκλατᾶν ἐν μέσῳ δύο πλοίων Χριστιανικῶν. Ἄφοῦ δ' ἐνύκτωσεν, ἀνελκυσεν αὐτὸν κρυφίως ἐπὶ τοῦ πλοίου του ὁ ἔτερος τῶν πλοιάρχων, Κεράλλην τὴν πατρίδα καὶ Σκλάβος τὸ σύνομον. Μετεκόμισε δ' αὐτὸν εἰς τὴν Ὁδησσὸν τῆς Ῥωσίας καὶ τὸ ἀπέθεσεν ἐν τῷ ἐκεῖ λοιμοκομείῳ.

7. **Ἡ ταφὴ ἐν Ὁδησσῷ.** — Τότε ὁ Αὐτοκράτωρ Ησσῶν τῶν Ῥωσῶν Ἀλέξανδρος ὁ Α' ἐξέδωκε Διάταγμα καὶ συγκήθησαν πᾶσαι καὶ πολιτικαὶ, καὶ στρατιωτικαὶ καὶ οἱ ιερατεῖαι Ἀρχαὶ τῆς πόλεως, συνώδευσαν δὲ ἐν μεγάλῃ τελετῇ τὸ λείψανον εἰς τὸν μητροπολιτικὸν Ναόν, δῆπου ἀφέθη ἐπὶ 30 ἡμέρας, προσκυνούμενον. Κατόπιν δὲ ἐν μεγάλῃ πάλιν τιμῇ μετηνέχθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐτέθη ἐν μνήματι κατηρῷ ἐντὸς τοῦ Ἅγίου Βῆματος ως λείψανον ιερομάρτυρος.

8. Η μετακομιδὴ εἰς Ἀθήνας. — Μετὰ πεντά-
χοντα δὲ ἔτη μετεκομίσθη τὸ λείψανον, κατὰ τὸ ἔτος 1871,
ἔξι Ὁδησσοῦ εἰς τὸν μητροπολιτικὸν Ναὸν τῶν Ἀθηνῶν καὶ
μετὰ μεγάλης τελετῆς ἐναπετέθη ἐντὸς μεγαλοπρεποῦς μη-
μείου ἐκ μαρμάρου, διπού καὶ εὐρίσκεται σήμερον. Τῷ δὲ 1872
οἱ Ἑλληνες εὐγνωμονοῦντες ἀνήγειραν μαρμάρινον ἀνδριάντα
αὐτοῦ ἐν Ἀθήναις παρὰ τὰ προπύλαια τοῦ Πανεπιστημίου,
πλησίον τῶν ἀνδριάντων Φεραίου καὶ Κορακῆ. Τότε ὁ ἑθνικὸς
ποιητὴς Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης ἀπήγγειλε πρὸς τὸν ἀνδριάντα,
ἐν μέσῳ τοῦ πανηγυρίζοντος λαοῦ, τὸ ἔξοχον ποίημα:
»Πῶς μᾶς θωρεῖς ἀκίνητος; »

9. Ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ἡτο Πελοποννήσιος, γεννηθεὶς
ἐν Δημητσάνη τῆς Γορτυνίας τῷ 1745, ὀνομάζετο δὲ Γεώρ-
γιος Ἀγγελόπουλος καὶ ἡτο πτωχόπαιος.

10. Ὁ ἄγιος Θάνκτος τοῦ Πατριάρχου ἔζωργισεν ἔτι μᾶλ-
λον τοὺς Ἑλληνας κατὰ τῶν τυράννων Τούρκων, καὶ πεισμα-
τωδέστερον ἥγωνίζοντα οὗτοι τοῦ λοιποῦ πρὸς ἀπελευθέρωσιν
τῆς Πατρίδος.

4. Θεόδωρος Κολοκοτρώνης. (1770—1843)

1. "Οτε κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1821 ἔζερράγη ἡ ἐπανά-
στασις ἐν Πελοποννήσῳ, ὁ πανίσχυρος ἡγεμὼν τῆς Μάνης Πέ-
τρος Μαυρομιχάλης ἐφαίνετο ὁ χνθρωπος ὁ προωρισμένος νὰ
διευθύνῃ ἐκεὶ τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα. Οἱ Μανιᾶται οὐδέ-
ποτε ὑπέκυψαν ἐντελῶς εἰς τοὺς Τούρκους καὶ οὐδέποτε ἐπαυ-
σαν νὰ εὔρισκωνται εἰς πόλεμον πρὸς αὐτούς. Εἶχε λοιπὸν ὁ
Μαυρομιχάλης στρατὸν ἐμπειροπόλεμον καὶ ἀρειμάνιον, καὶ
χώραν κατάλληλον ὡς ὄρμητήριον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.

2. Καὶ ὅμως ἀπερρόφησεν ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ τὴν ἀρχή-

στρατηγίαν τῆς Πελοποννήσου ἀνὴρ ἀνήκων εἰς ὄνομαστὴν
καὶ ἀρχαίαν γενεὰν Κλεοπῶν, ὁ **Θεόδωρος Κολοκοτρώνης**.

3. Ὁ Κολοκοτρώνης εἶχε γεννήθη τῷ 1770 εἰς τὸ Ραμοβοῦν
τῆς Μεσσηνίας ὑποκάτω ἐνὸς
δένδρου, ἐπειδὴ πολὺς κόσμος
τότε εἶχε καταφύγει εἰς τὰ
βουνά, ἔνεκκ τῆς θηριωδίας τῶν
Τούρκων. Λέγουσι δέ, ὅτι οὐδεὶς
ἐκ τοῦ γένους τῶν Κολοκοτρω-
ναίων εἶχε ἀποθύνει ἐκ φυσι-
κοῦ θανάτου. Μόνον ἀπὸ τοῦ
1762 μέχρι τοῦ 1806 ἐφοιεύ-
θησαν ἑβδομήκοντα Κολοκοτρω-
ναῖοι, ἀγωνιζόμενοι κατὰ τῶν
Τούρκων, δώδεκα δὲ ἐπὶ τῶν
ἡμερῶν τοῦ Θεοδώρου.

4. Ὁ πατὴρ δὲ τοῦ Θεοδώ-
ρου *Κωνσταντῖνος*, φονεύσας 700
ἀπίστους, εἶχε συλληφθῆ ὑπὸ
τῶν Τούρκων εἰς τὸ *Nησον*,
ὅπου πρῶτον μὲν ἔκοψαν τοὺς
πόδας καὶ τὰς χειρας αὐτοῦ, ἐπειτα δὲ τὸν ἀπηγχόνισαν. Ὁ
Θεόδωρος δῆμος ἔγεινεν ἀνὴρ, διὰ νὰ ἐκδικήσῃ τὸν θάνατον τοῦ
πατρός του.

5. Τὸ ρωμαλέον, οὐχὶ δὲ καὶ ὑψηλόν, σῶμα τοῦ Θεοδώρου,
τὸ ὅποιον ἐν μέσῳ περιέβαλλε κοκκίνη συνήθιως φουστανέλλχ,
ἡ μακρὰ κόμη του, ἡ μεγάλη κεφαλή, ἐπὶ τῆς ὅποιας ἐφόρεε
ῶς κάλυμμα περικεφαλαίαν, ἔχουσαν σχῆμα ἀρχαίας τοιαύτης,
τὸ ισχνόν του πρόσωπον, τὸ μελαγχροινόν του χρῶμα, οἱ μι-
στορία Ν. ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ 5

Θεόδωρος Κολοκοτρώνης

κροὶ καὶ γοργοὶ ὄφθαλμοὶ του, τὸ ἀτρομόν καὶ ἀστράπτον
βλέμματα του, αἱ πυκναὶ ὄφρες, τὸ εὐρὺ μέτωπον, ἡ ἀγκυλωτή
του φίς, ἡ βροντώδης ὥς κεραυνὸς φωνή του, ἡ πειστικωτάτη
γλῶσσά του, πάντα ταῦτα κατέπληξτον τοὺς βλέποντας αὐτόν.

6. Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης εἶχε τοικύτην καὶ τοσαύτην
ὅρθότητα πνεύματος, εὐγλωττίαν, στρατηγικὴν ικκνότηταν,
πανουργίαν, γνῶσιν τῶν πραγμάτων καὶ τέχνην τῆς πρὸς τοὺς
ἀνθρώπους συμπεριφορᾶς, ὥστε πάντες ἀνεγνώριζον τὴν ἀξίαν
του καὶ ἐσέθοντο αὐτόν.

7. Ὁ Κολοκοτρώνης, ἀν καὶ δὲν ἤξευρε γράμματα, ἐγίνω-
σκεν ὅμως ἐκ παραδόσεως καλῶς τὴν ἀρχαίν ιστορίαν τοῦ
Ἐθνους του καὶ τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν προγόνων του. Οἱ
Τοῦρκοι τὸν ἔμισουν καὶ οἱ Κλέρται τὸν ἐσέθοντο.

8. Διωγθεὶς ἐκ τοῦ οἴκου καὶ τῆς πατρίδος του ὑπὸ τῶν
Τούρκων, ἀναγκάσθη νὰ καταρύγῃ εἰς τὴν Ζέκυνθον, (ἥτις τότε
μὲν διετέλει ὑπὸ τὴν 'Ρωσίαν, μετ' ὀλίγον δὲ περιῆλθεν εἰς
χεῖρας τῆς Γάλλων καὶ τῷ 1809 εἰς χεῖρας τῶν "Αγγλῶν).

9. Ὁ Κολοκοτρώνης κατετέλθη εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν,
τὸν ὑπὸ ιν "Αγγλῶν καταρτισθέντα, ἡγωνίσθη δὲ ὡς Ἰόνιος
λοχαγὸς κράτη τὴν Λευκάδα κατὰ τῶν Γάλλων καὶ ἀνῆλθε μέ-
χρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ταχματάρχου ἐν τῷ στρατῷ. Βραδύτερον
δῆμος ἐγκατέλιπε χάριν τῆς Πατρίδος τὴν θέσιν του ἐκείνην, ἵνα
κατέληθε εἰς Πελοπόννησον.

10. "Οτε κατῆλθεν εἰς τὴν Μάνην τῷ 1821, εἶχεν ἡλικίαν
52 ἑτῶν· διὰ τοῦτο δ' ἐπεκαλεῖτο ὁ **Γέροος τοῦ Μορεᾶ**.
"Οτε ἡκούσθη, ὅτι ὁ γέρων Κολοκοτρώνης ἦλθεν εἰς τὴν Μάνην,
τρόμος κατέλαβε τοὺς Τούρκους, ἔλαθον δὲ μέγχθερος οἱ
"Ελληνες. 'Η δὲ τουρκικὴ Κυβέρνησις ἐπεδίωξε γὰρ συλλάβη
καὶ θανατώσῃ τὸν ἐπικίνδυνον ταραχίαν.

11. Ὁ Κολοκοτρώγης λοιπὸν οὗτος ἀγεδείχθη ὁ ικανώτατος καὶ ὁ καταλληλότατος πάντων γὰρ ἔχη τὴν πρωτοθουλίαν εἰς τὸν διεζαγόμενον κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνα, θριαμβεύων πάντοτε, ώς θέλομεν ίδει ἐν τοῖς ἐρεῖσης.

5. Τὸ μέγα στρατηγικὸν σχέδιον τοῦ Κολοκοτρών.

1. Ὁ **Κολοκοτρώνης**, εὐθὺς ως ἐπέτησε τὸν πόδα εἰς τὴν Πελοπόννησον κατὰ Ἰζηνούχριον τοῦ **1821**, κατήρτισεν ἴδιον σῶμα πολεμιστῶν, καὶ ἐν ἡρῷ μὲν παρηκολούθησε τὸν Πέτρον Μαυρομιχάλην, μετὰ τοῦ ὅποιου κατέλαβε τὰς Καλάμας τὴν 23 Μαρτίου, κατόπιν δ' ἐγωρίσθη κύτου καὶ ἀπῆλθε μετὰ **150** Μανιατῶν εἰς Ἀρκαδίαν.

2. Ἐν Ἀρκαδίᾳ συνήχθησαν περὶ τὴν Καρύταιναν ἑξακισχίλιοι Ἑλληνες ὥπλισμένοι καὶ ἀσπλοι, γερυμνασμένοι καὶ ἀγύμναστοι, καὶ ἐποιείσθησαν τὴν Καρύταιναν. Άλλ' οὗτοι διεσκορπίσθησαν εὐθὺς ως ἕφθασσαν ἐκ Τριπόλεως τρισχίλιοι στρατιῶται ώς ἐπικουρία εἰς τοὺς πολιορκουμένους.

3. Τότε πάντες οἱ λοιποὶ ὄπλαρχηγοι, ἦτοι ὁ Ἡλίας Μαυρομιχάλης, ὁ Νικήτας, ὁ Ἀναγνωσταρῆς, ὁ Παπαζήλεσσας καὶ οἱ λοιποὶ ὑπερχώρησαν εἰς Μεσσηνίαν, μὴ ἀσπαζόμενοι τὸ μέγιστο σχέδιον τοῦ σχέδιον τοῦ Κολοκοτρώνη.

4. Τὸ μέγιστὸν στρατηγικὸν σχέδιον τοῦ Κολοκοτρώνη ἦτο ἐξ ἡρῷς ἡ πολιορκία καὶ ἀλωσίς τῆς Τριπόλεως, ἦτις ἦτο ἡ πρωτεύουστα τῶν Τούρκων ἐν Πελοποννήσῳ, περιεβάλλετο δὲ διὰ τειχῶν ἰσχυρῶν καὶ περιελάχυμβην τότε πληθυσμὸν τριάκοντα χιλιάδων ψυχῶν, ἐπειδὴ εἰς αὐτὴν εἶχον καταρύγει ἐξ ἡρῷς τῆς ἐπαναστάσεως πολλοὶ Τούρκοι.

5. Ο Κολοκοτρώνης λοιπὸν ἔλεγεν, ὅτι δὲν εἶναι καλὸν νὰ πολεμῶσιν οἱ Ἑλληνες κατὰ τῶν Τούρκων τῇδε κάκετος, ἀλλ' ὅτι πρέπει νὰ ἐφορμήσωσι πάντες ὅμδου κατὰ τῆς Τριπόλεως, ὅπου ἦσαν δῆλοι σχεδὸν οἱ Τούρκοι. Ἀλλ' οἱ ὄπλαρχηγοὶ ἔφυγον ἐκεῖθεν, παρκκινοῦντες καὶ τὸν Κολοκοτρώνην νὰ συνακολουθήσῃ. Ἐκεῖνος δ' ἀπεκρίθη τότε περίλυπος:

— «Δὲν ἔρχομαι. Ἀν θέλετε σεῖς, τραβᾶτε. Ἔγὼ θὰ μείνω ἔδω, δπον καὶ τὰ βουνὰ καὶ τὰ πουλλιὰ μὲ γνωρίζουν. Ἀν χαθῶ, κάλλιο νά με φᾶν² αὐτά».

6. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἀνεγώρησαν πάντες, οἰκτείροντες τὸν ἄνδρα τοσοῦτον, ὡστε ὁ ζωηρὸς Ηκπαρλέσσος εἰπε πρὸς ἓν τῶν Μανιατῶν: «Βρέ, μεῖνε σὺ μαζί του νὰ μὴ τὸν φᾶν³ οἱ λύκοι».

7. Ο δὲ Κολοκοτρώνης, μείνας μόνος, διλομόγαχος, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χρυσοβούτσου, ἔκαμε τὸν στκυρόν του καὶ ἀσπασθεὶς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας εἰπε: «Παναγία μου, »βοήθησε τὸν Χριστιανούς! Τοὺς ἐπήραμε⁴ τὸ λαιμό μας!»

8. Καὶ ταῦτα εἰπών, ἐξεκίνησεν ἀμέσως ὁ ἀτρόμητος ἀνὴρ πρὸς τὴν Πιάναν, χωρίον τρεῖς περίπου ὥρας ἀπέγον τῆς Τριπόλεως, καὶ ἐφόροντισεν ἐκεῖ καὶ ἐν τοῖς πέριξ νὰ περισυλλέξῃ πάλιν ἄνδρας καὶ νὰ ἐπιδιώκῃ τὸ μέγα σχέδιόν του, ἔως ὅτου καὶ οἱ λοιποὶ ὄπλαρχηγοί, πρὸς τοὺς ὄποιούς ἀδισκόπως. ἔγραψεν ὁ ἥρως, ἀνεγνώρισκεν τὴν ὄρθοτητα αὐτοῦ, ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ἀρκαδίαν καὶ κατέλαβον εἰς μέγχαν περὶ τὴν Τρίπολιν κυρίλον τὸ Πάπαρι, τὴν Βλαχοκερασιάν, τὸ Λιάσελον, τὴν Ἀλωνίσταιμαν καὶ τὰ Βέρβαινα.

9. Τοιουτοτρόπως ἥρχισε νὰ ἐκτελῆται βαθμηδὸν τὸ μέγχα τοῦ Κολοκοτρώνη σχέδιον τῆς πολιορκίας καὶ ἀλώσεως τῆς Τριπόλεως ὑπὸ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Πέτρου Μανδομιχάλη⁵ Πετρόμπεη.

6. Η μάχη τοῦ Βαλτέτδιου.

(12 καὶ 13 Μαΐου τοῦ 1821)

1. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν διοικητὴς τῆς Πελοποννήσου ἦτο ὁ Χουρσίτ πασᾶς. Ἀπουσίαζεν δμως οὗτος τότε εἰς Ἰωαννίνα, δπου κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου εἶχε μεταβεῖ, οὐα πολεμήσῃ ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ.

2. Ὁ Χουρσίτ, μαθὼν τὰ ἐν Πελοποννήσῳ συμβαίνοντα, ἀπέσπασεν ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἰωαννίνων ἵσχυρὸν ἀλοχυνικὸν σῶμα, καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὴν Πελοπόννησον ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Μουσταφάμπεη.

3. Ὁ Μουσταφάμπεης, κατερχόμενος ἐξ Ἰωαννίνων, ἔφθασε πρῶτον εἰς τὴν Πάτρας, τῶν ὄποιων ἡ πολιορκία εἶχε λυθῆ ὑπὸ τοῦ Ἰουσούφ πασᾶ τῆς Εὐβοίας. Ἐκ Πατρῶν ἤλθεν εἰς τὸ Αἴγιον καὶ ἐκκυρώσαν αὐτό. Ἐκεῖθεν ἔφθασεν εἰς τὴν Κόρινθον καὶ ἔλυσε τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἀκροκορίνθου, ἐπειτα τὴν τοῦ Ναυπλίου, καὶ τέλος ἔφθασε θριαμβεύων εἰς Τρίπολιν τὴν 6 Μαΐου.

4. Η ἐμφάνισις τοῦ Μουσταφάμπεη ἐν Ἀρκαδίᾳ παρέλυσε μεγάλως τὸ θάρρος τῶν ἐπικναστητῶν, καθόσον μάλιστα εἶχε προηγηθῆ (πρὸ 20 ἡμερῶν) καὶ ἡ ἀτυχὴς μάχη τοῦ Διάκου ἐν Ἀλαμάνᾳ καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ*. Ἄλλ' ὁ Κολοκοτρώνης προέτεινε νὰ καταλάβωσιν ἴσχυρῶς τὸ Βαλτέτδι, κώμην κειμένην οὐχὶ πολὺ μακρὰν τῆς Τριπόλεως. Οκτακόσιοι καὶ πεντήκοντας Ἐγληνες ἐταμπονιώθησαν ἐκεῖ, ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Κυριακούλην Μανδομιχάλην. Ὁ Κολοκοτρώνης ὀδηγητειν αὐτούς, πῶς πρέπει νὰ ὀχυρωθῶσι κακλῶς, ἐκείνος δέ, ἀεικίητος ὅν, ἐσπευδεν ἢ πόλη Βαλτέτδιου εἰς Πιένναν, ἐπὸ Ηιάννας εἰς Χρυσοβίτσι καὶ ἐν γένει πανταχοῦ, δπου ἡ πυρουσία του ἦτο ἐναγκαῖα.

* Βλέπε τὴν περιγραφὴν τῆς μάχης τῆς Ἀλαμάνας κατωτέρω, § 10.

5. Τέλος τὴν πρωίαν τῆς 12 Μαΐου 1821 ὁ Μουσταφάκημπενς ἐξῆλθε τῆς Τριπόλεως καὶ δημόνθη πρὸς τὸ Βαλτέτοι, ἀγωνίζασχιλίους ἵππεῖς καὶ δύο τηλεβόλα. Οἱ Κολοκοτρώνης ἔτυχε νὰ εἴναι τότε εἰς Χρυσοβίσιον τὸ ὅποιον ἀπέχει τοῦ Βαλτετού περίπου δύο ώρας καὶ ἡμίσειν. Οἱ περὶ τὸν Κυριακούλην καὶ τὸν Ἡλίαν Μαχυρομιχάλην ἀντέστησαν ἐν Βαλτετού φεννακίως.

6. Τρεῖς ἥδη ώρας ἐξηκολούθει ἡ ἐν Βαλτετού φ μάχη, δτε κατέρθασεν ὁ Κολοκοτρώνης μὲ ἐπικουρίαν ἐξ ἑπτακοσίων ἀνδρῶν. Ἀναβάς δὲ εἰς τὴν κορυφὴν βράχου, δστις καὶ σήμερον ἔτι λέγεται «βουνὸν τοῦ Κολοκοτρώνη», ἐνεθάρρυνε διὰ τῆς βροντώδους φωνῆς του τοὺς ἐν Βαλτετού φ μαχομένους.

7. Μετ' ὀλίγον δὲ κατέρθασε καὶ ὁ Πλαπούτας ἐκ τῆς Ηλίας μὲ ὄκτακοσίους ἀνδρας καὶ ἡνάχλει ἐκ πλαγίου τοὺς ἔχθρούς. Τέλος ἐπῆλθεν ἡ νὺξ καὶ ἐπαυσεν ἡ μάχη, χωρὶς νὰ νικήσωσιν οὔτε οἱ Ἑλληνες οὔτε οἱ Τούρκοι.

8. Τὴν νύκτα τὴν ἡμέρην δι' ἐπικουρίων ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Βαλτετού φ μαχομένων ἡμετέρων, ὁ δὲ Κολοκοτρώνης, εἰσελθὼν εἰς τὸ Βαλτέτοι κρυφίως περὶ τὸ μεσονύκτιον, ἡσπάσθη τοὺς ἀγωνίζομένους, πλήρης θάρρους καὶ χαρᾶς ἐφίλησε δὲ καὶ τοὺς νεκροὺς εἰπών «Εἶναι ἄγιοι καὶ θὰ πάν' ὡς μάρτυρες εἰς τὸν »Παράδεισον», καὶ ἐξῆλθε, παρευθεὶς πάλιν εἰς τὸ ἔδιον του στράτευμα.

9. Τὴν ἐπομένην ἐπανελήφθη ἡ μάχη καὶ οἱ Ἑλληνες ἀντὶ ν' ἀμύνωνται, δπως τὴν προτεραίαν, ἐπετέθησαν ἀπανταχύθεν κατὰ τοῦ ἔχθρου, τὸν ὅποιον ἡνάγκασαν μετ' ὀλίγον νὰ τραπῇ εἰς φυγήν.

10. Οἱ Μουσταφάκημπενς ἐτώθη, ἀπολέσσας μόνον τὸν ἵππον του. Τετρακόσιοι Τούρκοι ἐφονεύθησαν καὶ πλεῖστοι ἐπληγώθησαν. Εκ δὲ τῶν Ἑλλήνων τέθδαρες μόνον ἐφονεύθησαν καὶ

17 ἐπληγάθησαν. Καὶ οἱ μὲν Τούρκοι, φεύγοντες, ἔρριπτον
χαμαὶ τὰ ἐπάργυρα καὶ ἐπίχρυσα σκεύη καὶ δπλα τῶν, οὐα εὐ-
κολώτερον σωθῶσιν. Οἱ δὲ Ἑλληνες συνῆγον τὰ λάρουρα ταῦτα.

11. Ἡ ἐν Βαλτετσίῳ νίκη αὕτη τῶν Ἑλλήνων ἐνέπνευσε
μέγα θάρρος εἰς αὐτούς, καὶ εὐλόγως θεωρεῖται ως ὁ θεμέλιος
λίθος τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας.

7. Η μάχη τῶν Δολιανῶν.

(18 Μαΐου 1821)

1. Μίαν ἑδομάδα μετὰ τὴν μάχην τοῦ Βαλτετσίου, ὁ Μου-
σταφάχμπεης ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ πάλιν κατὰ τῶν Ἑλλήνων,
ὅσοι ήσαν παρὰ τὰ **Δολιανά**. ήσαν δὲ οὗτοι περὶ τοὺς δια-
κοσίους, καὶ ἀρχηγὸν εἶχον τὸν Νικήταν Σταματελόπουλον,
τὸν ἐπικαλούμενον Νικηταρᾶν, ὃστις ἦτο ἀνεψιός τοῦ Κολοκο-
τρώνη καὶ ὁ δεξιός αὐτοῦ βροχίων. Ο Μουσταφάχμπεης ἥλπι-
ζεν, δτι τῷρα πήθελεν ἀποπλύνει τὸ ὄνειδος τῆς ἐν Βαλτετσίῳ
συμφορᾶς του. Άλλὰ κακῶς ἐσκέπτετο.

2. Ἐπετέθη λοιπὸν τὴν γύντα τῆς 17 πρὸς τὴν 18 Μαΐου
κατὰ τῶν Δολιανῶν μὲ ἔξκισχιλίους πεζοὺς καὶ ἵππεις. Ἐπὶ¹
ἔνδεκα ὥρας ἀντέστη γενναίως ὁ Νικήτας μὲ τοὺς διακοσίους
του, ἔως δτού ἐγένετο δυνατὸν νὰ προσέλθῃ εἰς αὐτὸν ἐπικου-
ρίκ ἐκ Βερβαίων.

3. Τότε οἱ Ἑλληνες, ἐφορμήσαντες, ἔτρεψαν εἰς αἰσχρὰν
φυγὴν τοὺς πολεμίους. Ἀναλόγως δὲ ἐφόνευσαν τόσους πολλοὺς
Τούρκους, ὡστε ἐκεῖ, ἐν μέσῳ τοῦ πυρός, ἐπωιομάσθη ὁ Νική-
τας τὸ πρῶτον **Τουρκοφάγος**.

4. Οἱ ἐχθροί, φεύγοντες, ἐγκατέλειψαν τὰ πυροβόλα καὶ
ἀπώλεσαν τρεις σημαίας. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐφονεύθησαν δύο
καὶ ἐπληγάθησαν δώδεκα.

5. Τοισυτοτρόπως κατέπεσε μὲν τὸ θάρρος τῶν Τούρκων, ἀνε-

πτερώθησαν δὲ αἱ ἑλπίδες τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐσπευδον οὕτοις
νὰ ἐκτελέσωσι τὸ μέγις σχέδιον τοῦ Κολοκοτρώνη.

8. Αἱ νῆσοι Σπέτσαι, Φαρὰ καὶ "Τύροα.

1. Ταῦτα μὲν ἐγίνοντο μέχρι τοῦδε κατὰ ξηράν. Κατὰ θάλασσαν δὲ διέπρεψαν ἐν τῷ Ἱερῷ Ἀγῶνι αἱ τρεῖς νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους **Σπέτσαι, Φαρὰ, "Τύροα,** καὶ εἰς αὐτὰς ἀνήκει ἡ τιμή, δτι ἐκέρδισαν κατὰ θάλασσαν τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἄγῶνα.

2. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα αἱ νῆσοι αὗται ἦσαν ἀρχαγεῖς καὶ ἀσήμαντοι. Κατὰ τοὺς χρόνους ὅμως τοὺς πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως εἶχον φύσει εἰς μεγάλην εὐδαιμονίαν, ἔνεκκ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας των.

3. Κατὰ δὲ τὸ 1821 αἱ τρεῖς αὗται νῆσοι εἶχον τριακόσια ἐμπορικὰ πλοῖα, δωδεκακισχιλίους περίπου ναύτας καὶ πλούτον πολύν. Καὶ δύως ἡ συγκίσθησις τοῦ καθήκοντος πρὸς τὴν Πατρίδην ὑπηγόρευσεν εἰς αὐτὰς νὰ θυσιάσωσι τὰ πάντα.

4. Πρώτη ἐπανεστάτησεν ἡ νῆσος τῶν **Σπέτσων** τὴν 26 Μαρτίου 1821. Οἱ Σπετσιώται διὸ κοινῆς ἀποφάσεως κατεπάτησαν τὴν σημαίαν τῶν Τούρκων καὶ ἐστόλισαν δλκ τὰ ἐλληνικὰ πλοῖα δι' ἑλληνικῶν σημαῖῶν.

5. Μετὰ τὰς Σπέτσας ὑψώσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως τὰ **Φαρὰ** τὴν 10 Ἀπριλίου 1821, ἡμέραν τοῦ Προσχα, καθ' ἣν ἐπηγγονίζετο ὁ Πατριάρχης ἐν Κωνσταντινουπόλει.

6. Οἱ **"Τύροι"** ἐπανεστάτησαν μετὰ 18 ἡμέρας, τὴν 28 Ἀπριλίου. Τὸ κίνημα δὲ τῶν τριῶν τούτων νήσων ἡκολούθησαν ἐντὸς ὀλίγου καὶ αἱ λοιπαὶ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ὁσκύτως δὲ ἡ Σάμος, ἡ Ρόδος, ἡ Χίος, ἡ Κρήτη. Ἀμέσως δὲ οἱ ἐπαναστάτησαντες οὕτοις νησιώταις τὰ ἐμπορικὰ των πλοῖα μετέβαλον εἰς πολεμικά.

9. Πυρπόλησις τουρκικοῦ δικρότου.
(27 Μαΐου 1821)

1. Ἡ τουρκικὴ Κυθέρνησις, μαθιοῦσα τὴν ἐξέγερσιν τῶν νήσων, ἔξαπέστειλε μίαν μοῖραν τοῦ στόλου τῆς πρὸς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ασίας.

2. Τότε ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, ἀποτελούμενος ἐκ 37 πλοίων, ἔξεπλευσε τὴν 23 Μαΐου εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἐχθροῦ. Τὴν ἐπομένην δὲ ἡμέραν εἶδεν ἐν μέγι τουρκικὸν πλοίον ὄγδοηκοντα τεσσάρων πυροβόλων, προσορμισθὲν εἰς τὴν Ἐρεσσόν, λιμένα τῆς Λέσβου.

3. Ο Ψαριανὸς Παπανικολῆς ἀπεφάσισε καὶ ακτώθωσεν ἐπιτηδείως νὴ κολλήσῃ εἰς τὸ δίκροτον τοῦτο δύο πυρπολικὰ πλοῖα, πλήρη εὐφλέκτων ψλῶν, τὴν 27 Μαΐου μεταδοθείσης δὲ τῆς πυρᾶς εἰς τὸ δίκροτον καὶ ἀναφλεγθείσης τῆς πυριτιδαποθήκης αὐτοῦ, ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα μεθ' ὅλου τοῦ πληρώματος. Ἐκ τῶν 1100 γνωτῶν του, μόλις ὅκτὼ διεσώθησαν! οἱ δὲ ἄλλοι πάντες ἐκάποσαν ἢ ἐπνίγησαν.

4. Τὸ κατόρθωμα τοῦτο κατέδειξε μὲν τὴν μεγάλην χρονιμότητά τῶν πυρπολικῶν, κατεφόβησε δὲ τὸν τουρκικὸν στόλον καὶ ἐνεθέρρυνε μεγάλως τοὺς Ἐλληνας.

Διηγήτορος Παπανικολῆς

10. Η μάχη της Αλαμάνας.

Αθανάσιος Διάκος (1788 — 22 Απριλίου 1821)

1. Έπεινεργόμεθα πάλιν εἰς τοὺς κατὰ ξηρὰν ἀγῶνας. Ή
ἐπανάστασις ἔξερράγη ἐν τῇ Στερεῷ Ελλάδι, πρῶτον ἐν Ἀμ-
φίσῃ διὰ τοῦ ἀρματωλοῦ Πανουργιᾶ καὶ ἀκολούθως ἐν Λεβα-
δεῖξ διὰ τοῦ **Αθανάσιος Διάκου**. Ωσκύτως ἐπανεστά-
τησεν ὁ Δῆμος Σκαλτοσάς ἐν Δωρίδι, ὁ Ἰωάννης Δυοθουνιώτης
ἐν Βουδουνίτας, ὁ Δημήτριος Κοντογιάννης ἐν Υπάτη, καὶ οἱ
Μενιδιάται καὶ Χασιώται ἐν τῇ Αττικῇ.

2. Ο Πανουργίας ἦτο ἀρματωλός, ἔχων σημαῖς καλὸν καὶ
ἐπιρροήν. Ο δὲ **Αθανάσιος Διάκος** ἦτο νέος πολὺ ώραῖος,
ρωμαλέος καὶ ἀτρόμητος, εἶχε δὲ γεννηθῆ τῷ 1788 ἐν **Αγορ-**
τίνῃ τῆς Δωρίδος, ὁ δὲ πατήρ αὐτοῦ κατήγετο ἐκ Μουσουνί-
της τῆς Περνασίδος.

3. Ο **Αθανάσιος** προωρίσθη ὑπὸ τῶν γονέων του διὰ τὸν
μοναχικὸν βίον· ἔζησε δὲ ὡς ιερομόναχος ἀπὸ τῆς δωδεκαετοῦς
ἡλικίας. **Άλλ'** ὁ ἐλεύθερος ἀνὴρ τῶν ὄρέων ἦτο εἰς αὐτὸν θελ-
κτικώτερος ἢ ὁ μοναχικὸς βίος· καὶ διὰ τοῦτο ἐτάχθη βραδύ-
τερον εἰς τὸ κλέφτικον σῶμα τοῦ Σκαλτοσδήμου, κατόπιν δὲ
(τῷ 1816), ὡς πρωτοπαλλήκρον τοῦ **Οδυσσέως** Αγδρούτου,
καὶ μετὰ ταῦτα προεκρίθη ὡς ὀπλαρχηγὸς τῆς Λεβαδείας.

4. Τότε δὲ ὑψώσει τὴν ἐπαναστατικὴν σημαῖαν, τὴν **Ιην**
Απριλίου 1821, πολιορκήσας δὲ τοὺς ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς Λε-
βαδείας ἐγκλεισθέντας Τούρκους ἡνάγκασεν αὐτοὺς ἐντὸς ὅκτω
ἡμερῶν νὰ παραδοθῶσι. **†**

5. **Η μάχη τῆς Αλαμάνας.** — "Επειτα δὲ ἔξεστρε-
στευσεν ὁ Διάκος πρὸς τὰς Θερμοπύλας καὶ συγχυτηθεὶς μετὰ
τοῦ Δυοθουνιώτου καὶ τοῦ Πανουργιᾶ ἐποιιόρκει μετ' αὐτῶν
τὴν **Υπάτην**. Εκεὶ συντετάχθησεν οὕτοι, ἔμαθον, δτοί ὃ ἐν Ἰωάννινοις εύ-

ξισκόμενος **Χουρδίτης**, ὁ διοικητὴς τῆς Πελοποννήσου, ἀπέστειλε τὸν μὲν Μουσταφάμπεην κατὰ τῆς Πελοποννήσου, τοὺς δὲ ὑποστρατήγους Ὁμέρο - Βριώνην καὶ Κιοσέ - Μεχμέτ κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐλλάδος, ἔγοντας ἐννέα χιλιάδας πεζῶν καὶ ἵππεων ἔρθρασαν δὲ οὗτοι εἰς Φωκίδα.

6. Τότε οἱ Ἑλληνες συνεκρότησαν συμβούλιον καὶ ἀπεράσισαν ὁ μὲν Πανουργιᾶς μὲν ἔξακοσίους Σαλωνίτας νὰ καταλάβῃ τὸ χωρίον Μουσταφάμπεη παρὰ τὴν ὁδὸν τῶν Σαλώνων· ὁ δὲ Δυοβουνιώτης μὲ τετρακοσίους ἑνδράς νὰ καταλάβῃ τὴν γέφυραν τοῦ Γοργοποτάμου· ὁ δὲ Διάκος μὲ πεντακοσίους νὰ καταλάβῃ τὴν ἐπὶ τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας καὶ τὴν ἔγουσαν εἰς τὰς Θερμοπύλας ὁδόν, τὴν ἀπένναντι τῆς γεφύρας ταύτης. Συνεφώνησαν δὲ νὰ βοηθήσωσιν ἀλλήλους, εὐθὺς ὡς ἥθελε προσθάλλει αὐτοὺς ὁ ἔχθρος.

Αθανάδιος Διάκος

7. Δὲν εἶχον δὲ προφθάσει νὰ ὄχυρωθῶσι καλῶς, ὅτε ἐκινήθη κατ' αὐτῶν ὁ ἔχθρικὸς στρατός, τὴν 22 Απριλίου 1821. Πρῶτοι προσεβλήθησαν ὁ Πανουργιᾶς καὶ ὁ Δυοβουνιώτης, καὶ, μὴ δυνηθέντες ν' ἀντιστῶσιν ἐπὶ πολύ, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ὑπὸ τῶν πολεμίων.

8. Μόνος δὲ ἔμεινεν εἰς τὴν θέσιν του ὁ Διάκος, γενναιότατα πολεμήσας. Περικυλωθεὶς ὑπὸ τῆς δλῆς δυνάμεως τῶν Τούρλων ἐμάχησε ἐπὶ ἕρας ὡς λέων κατὰ χιλιάδων ἔχθρῶν, μείνας μόνον μὲ 48 συντρόφους.

9. Αρδοῦ δὲ διερράγη τὸ δπλον του καὶ ἐθρύσθη ἐν ταῖς

χερσὶν ἡ φονικὴ του σπάθη καὶ ἐτραυματίσθη ὑπό τεινος Ἀλβανοῦ, ἐφώναξε τοὺς συντρόφους του «τὰ τοῦ πάροντον τὸ κεφάλι», ἵνα μὴ συλληρθῇ ζῶν. Ἀλλ' οὐδεὶς ἀπεκρίθη, διότι δῆλοι εἶχον φονευθῆ. Τότε συγέλαχον αὐτὸν οἱ Τουρκολάζονοι καὶ ὠδήγησαν πρὸς τὸν Ὄμερο-Βριώνην, δστις τὸν ἥρωτα.

«Γίνεσαι Τοῦρκος, Διᾶκό μου, τὴν πίστιν σου ν^ο ἀλλάξῃς;
«Νὰ πεθῆμος Σκάλες τὸ τζαμί, τὴν Ἐκκλησιὰν ν^ο ἀφήσῃς;»
Κ^{αὶ} ἔβουνίτσαχ, ὁ Δακοίδης καὶ μὲ θυμὸν τοῦ λέγει·
«Ἡζται καὶ Χασιώ πίστι σας, μουριάταις, τὰ καθῆτε!
«Ἐ' Ο Πρωνούργιας ἡ ήθηγκα, Γραικὸς θὲ τὰ πεθάνω».

ἡν. Ὁ δὲ ἈΘΑ,

μαλέος καὶ ἀτρόμητος ἔβασάνισαν τὸν Διάκονον πολυτερόπων, τίνη τῆς Δωρείδος, ὁ δὲ π^αγη δικταγή νὰ σοιρβλισθῇ. «Εδωκαν τοὺς τῆς Παρνασίδος.

3. Ὁ Ἀθναγός πρὸς τίρας του τὸ ὄδυνηρὸν ἔργαλεῖον τοῦ θανατού τοῦ βίου ἔζησε. Ἐρριψε κατὰ γῆς, καὶ στραχεῖς πρὸς τοὺς Ισταρί..... τοὺς Αλβανούς, εἰπε· «Δεν ενδίσκεται κανεὶς νάμα με σκοτώσῃ; Ἐγὼ κακοῦργος δὲν είμαι».

11. Πορευομένος δὲ εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης του ἐστάθη καὶ ὁίψες τὸ βλέμμα πέριξ εἰς τὴν ἔνεκκα τῆς ἐχρινῆς ἐποχῆς γελῶσαν φύσιν, εἰπε τὸ ἀλητηρόντον δίστιχον.

«Γιὰ ἵδες καιρὸς ποὺ διάλεξεν δ Χάρος νά με πάρῃ,
«Τώρα π^α ἀνθίζονταν τὰ κλαδιά καὶ βγάν^ο ἡ γῆ χορτάρι».

12. Μετ' ὅλιγον δὲ ὑπέστη τὸν πολυώδυνον θάνατον, ἐπὶ τρεῖς ὥρας βασανιζόμενος ἐν τῷ ὄβελῷ. Τοιοῦτο τέλος ἔσχεν ὁ μάρτυς οὗτος τῆς ἐλευθερίας τῆς Πατρίδος, ἀγων τὸ 33ον ἔτος τῆς ἡλικίας του.

11. Η μάχη τῆς Γραβιᾶς.

‘Οδυσσεὺς Ἀνδροῦτός.

(1788—1823)

1. Ο ‘Οδυσσεὺς ἐγεννήθη ἐν Ιθάκῃ τῷ 1788· ἦτο δὲ
υἱὸς μονογενῆς τοῦ Ἀνδρίτσου καὶ Ἀνδρούτσου, δοτις εἶχε γεν-
νηθῆ καὶ ἀνατροχῆ ἐν Λιβα-
νάταις τῆς Λοκρίδος, εἶχε δὲ
ἀγωνισθῆ γεννακίως κατά τε
ξηρὰν ως κλέφτης, καὶ κατὰ
θέλασσαν μετὰ τοῦ Λάζαρου
Κατσώνη.

2. Τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνδρίτσου
ἐνέπνεε τρόμον εἰς τοὺς Τούρ-
κους. Τούτου υἱὸς ἦτο ὁ
‘Οδυσσεὺς, τὸν ὅποιον εἶχε
βαπτίσει ὁ Λάζαρος Κατσώ-
νης. Ο ‘Οδυσσεὺς ἦτο συνο-
μῆλικος τοῦ Διάκου καὶ συνε-
δέετο μετ’ αὐτοῦ διὰ στενῆς
φιλίας. Ήτο δὲ ἀνὴρ ὥραξιος,
μέτριος τὸ ἀνάστημα, φωμα-
λέος, εὐρυμέτωπος, ξανθόκο-
μος· εἶχε πυκνὰς καὶ μεγάλας ὄρρους, αἵτινες ἐσκίαζον τὸ πρόσω-
πον αὐτοῦ, μεγάλους μύστηκας καὶ δασύμαλλον τὸ στῆθος·
ἦτο βραδὺς εἰς τὸ λέγειν καὶ ταχὺς τὸ πράττειν, ὁ δὲ λαὸς
ἐλάχει μετὰ θαυμασμοῦ περὶ τῆς ταχύτητος τῶν ποδῶν αὐτοῦ.

3. Ο ‘Οδυσσεὺς ἐν ἀρχῇ ἐγρημάτισε σωματούλαξ τοῦ
Ἀλῆ-πασα τῶν Ιωαννίνων. Κατόπιν δὲ διωρίσθη ὑπ’ αὐτοῦ
ἀρματωλὸς τῆς Λεβαδείας καὶ κατόπιν προήθη εἰς γενικὸν
ἀρματωλὸν τῆς Βοιωτίας, Φωκίδος καὶ Δωρίδος.

‘Οδυσσεὺς Ἀνδροῦτός

4. Η μάχη ἐν τῷ χανιώ τῆς Γραβιᾶς (8 Μαΐου 1821). — "Οτε ἤρχισεν ἡ ἐπανάστασις ἐν Ἑλλάδι, ὁ Ὀδυσσεὺς εὑρίσκετο ἐν τῇ Ἐπτανήσῳ ἔρθασε δὲ εἰς τὴν Ἀμφισσαν τὴν ἐπομένην τῆς ἐν Ἀλαμάνῃ μάχης. Ἐξωργισμένος σφόδρα κατὰ τῶν Τούρκων διὰ τὸν σκληρὸν θάνατον τοῦ φίλου του Διάκου, συνενοήθη μετὰ τοῦ Πανουργιάκι καὶ Δυοθουνιώτου καὶ κατέλαβε τὸ **Χάνι τῆς Γραβιᾶς**, τὸ ὄποιον ἔκειτο εἰς τὸ στόμιον χαράδρων καὶ ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ, τῆς ἀγούσας πρὸς τὴν Ἀμφισσαν. Ἐκεῖθεν ἔμελλε γὰρ διέλθη ὁ τουρκικὸς στρατός, ἵνα κατέλθῃ εἰς Ἀμφισσαν.

5. 'Ο Ὀδυσσεὺς, πρὶν ἢ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Χάνι, εἶπεν εἰς τοὺς στρατιώτας του: «ὅ θέλων γὰρ κλεισθῆ μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ Χάνι, ζές πιασθῆ εἰς τὸν χορόν». Καὶ ἤρχισε γὰρ χορεύη πρώτος, τραγῳδῶν τὸ ζῆμικ τῶν Κλεφτῶν: «Κάτω 's τοῦ Βάλιου τὰ χωριά». Ἀμέσως τότε **117** καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς **118** ξανδρεῖ, χορεύοντες εἰσῆλθον εἰς τὸ Χάνι.

6. Μετ' ὅλιγον ἐφάνη ὁ Ὄμερος Βριώνης, ἥγων δεκακισγιλίους στρατιώτας· ἐπολιόρκησε δὲ τὸ Χάνι, ἀλλ' ἀπώλεσε πολλοὺς ξανδρεῖς, ρουνευμένους ὑπὸ τῶν πολιορκουμένων Ἑλλήνων. 'Ο Ὄμερος Βριώνης τότε ἔστειλεν εἰς Λαζαρίαν, ἵνα φέρῃ ἔκειθεν κακούνια δι': ἐν μικρὸν λιθόκτιστον Χάνι!

7. 'Αλλ' οἱ Ἑλλήνες ἐν ὥρᾳ νυκτός, ὅτε οἱ Τούρκοι ἐκοιμῶντο, ἔξωρμησαν ἐκ τοῦ Χανίου καὶ, περάσκαντες διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν, ἔρθασκεν εἰς τοὺς ξαλλούς συντρόφους, ἀπολέσαντες μάνον **119** ξανδρεῖς, ἐνῷ ἐκ τῶν Τούρκων **πεντακόδιοι** ἐπονεύθησαν καὶ διπλάσιοι ἐπληγώθησαν.

8. Οἱ Τούρκοι τοσοῦτον ἐροθήθησαν ἐν τῆς μάχης τῆς Γραβιᾶς, (ἥτις ἐγένετο τέσσαρας ἡμέρας πρὸ τῆς μάχης τοῦ Βαλτετσίου), ὥστε δὲν ἐτόλμησαν, ἐν καὶ τὸ Χάνι ἐκενώθη, γὰρ προγωρήσωσιν εἰς Ἀμφισσαν καὶ ἔκειθεν εἰς Πελοπόννησον, ὡς

έσκεπτοντο, ἀλλὰ διὰ Λεβαδείας καὶ Θηρῶν προυχώρησαν πρὸς τὴν Χαλκίδην, ὅπως κατατροπώσωσι τοὺς ἐν Εύβοίᾳ ἐπαναστάτας.

9. Διὰ τῆς ἀλλαγῆς ταύτης τοῦ δρομολογίου τῶν Τούρκων, ἔγεκκε τῆς μάχης τῆς Γραβούζης, ἐδόθη εὐκαιρία εἰς τὸν Κολοκοτρώνην νὰ γιακήσῃ μετὰ τέσσαρας ἡμέρας τὸν Μουσταφάκημπεην ἐν Βαλτετσίῳ. (Βλέπε ἀνωτέρω § 6, σελ. 69).

12. Δημήτριος Υψηλάντης. (1793—1832)

1. Ὁ Ἀλέξανδρος Υψηλάντης μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς μάχης τοῦ Δραγατσανίου, φυγὼν εἰς Αύστριαν, συνελήφθη ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν καὶ ἐρυλλοκίσθη. Πρὸ τῆς ἀποτυχίας του ταύτης εἶχε στείλει εἰς τὴν Ηελοπόννησον τὸν ἀδελφόν του **Δημήτριον Υψηλάντην**, δστις, ἐκ Τεργέστης ἐργόμενος, ἀπεβιβάσθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν "Τύρραν κατ'" αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῆς μάχης τοῦ Δραγατσανίου, ἥτοι τὴν 7 Ιουνίου 1821. Εξ Τύρρας δὲ διεπεραίωθη εἰς τὸ "Αστρος", ὅπου οἱ Ηελοπόννησοι ὑπεδέχθησαν αὐτὸν ὡς Σωτῆρα καὶ συνώδευσαν εἰς τὸ ἐν Βερβάνιοις στρατόπεδον παρὰ τὴν Τρίπολιν.

2. Ὁ Δημήτριος ἦτο χνθρωπος ἴσχυρος, φυλακτός, τριακοντάυτης σγεδόν, εἶχε δὲ τὸ σῶμα μικρὸν ἔνευ ἐπιδεικτικῆς παραρρατάσσεως. Εἶχεν δμως μέγκην πατριωτισμόν, ἦτο γενναῖος καὶ ἀτρόμητος, ἀριλοκερδῆς καὶ τιμιώτατος. Ἐπεθύμει νὰ γείνη ὁ γενικὸς ἀρχιστράτηγος τῶν Ηελιποννησίων, ἀλλ' οἱ ἀρχοντες τῆς Ηελιποννήσου ἀπέκρουσαν τὴν ἀξίωσιν ταύτην τοῦ Δημήτριου.

3. Τοῦτο δυσηρέστησεν ἐν ἀρχῇ τὸν Δ. Υψηλάντην, καὶ οἱ φίλοι του ἡγειρκν ἐμφύλιον στήσιν ἀλλ' ὁ Κολοκοτρώνης καθηγάχει τοὺς στασιαστάς, παρεκάλεσε δὲ τὸν Υψηλάντην καὶ

έπανηλθεν εἰς Βέρβαινα ἐκ Καλαμῶν, ἔνθε εἶχεν ἀπογωρήσει. Τοσοῦτον δ' ἐμίσησε τοῦ λοιποῦ τοὺς φατριασμοὺς τῶν ἀρχηγῶν, ωστε, ἀδιαφορῶν πρὸς τὴν φιλαργίαν αὐτῶν καὶ τὴν ἴδιαν, ἐξηκολούθει νὰ μάχηται γενναῖας καὶ τιμίας μέχρι τέλους τοῦ ἀγῶνος, ἐκτελῶν οὕτω τὸ θύεστον πρὸς τὴν Πατρίδα καθῆκον.

13. Η μάχη τῶν Βουδακίων.
(13 Ιουλίου 1821)

1. Εἴπομεν ἀνωτέρω, δτι ὁ Ὀμέρ-Βριώνης ἀπὸ τῆς Γραβίᾶς ἐπορεύθη διὰ Λευκούεις καὶ Θηρῶν πρὸς τὴν Χαλκίδα. Ο δὲ Μεχμέτ Πασᾶς ἔμεινεν ἐν τῇ Στερεῷ, ἐξακολούθων τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν.

2. Ο Ὀμέρ-Βριώνης, φθίσας εἰς Χαλκίδα, ἐξεστράτευσε τὴν ἐπομένην, ἥτοι τὴν 15 Ιουλίου 1821, κατὰ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἦσαν ὡχυρωμένοι εἰς τὰ **Βουδάκια**. Αλλά, μετὰ δύωρον μάχην, ἥνχραξθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Χαλκίδα κατησχυμένος καὶ καταδιωκόμενος, ἀρήσας καθ' ὅδὸν καὶ δύο κανόνια.

14. Πολιορκία καὶ πτῶσις τῆς Ακροπόλεως
Αθηνῶν. — Λαναχώρησις Ὀμέρ-Βριώνη
καὶ Μεχμέτ-πασᾶ.

1. Οι Πελοποννήσιοι, αἰσθανόμενοι, δτι τὸ πᾶν ἐξηρτάτο ἐκ τῆς ἐνισχύσεως τοῦ ἀγῶνος ἐν τῇ Στερεῷ, δπως ἀπασχολῶνται ἐν αὐτῇ τὰ τουρκικὰ στρατεύματα καὶ μὴ ἔλθωσιν εἰς Τρίπολιν, ἔστειλαν εἰς Αττικὴν κατὰ τὰς ἀρχὰς Ιουνίου τοῦ 1821 ἀξιόλογον ἐπικουρίαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κυριακούλη καὶ τοῦ Ἡλία Μαυρομηχάλη.

2. Κατ' ἐκείνον τὸν γρόνον οἱ ἐν Αθήναις Τοῦρκοι εἶχον καταφύγει ἐν τῇ Ακροπόλει καί, ἀποκλεισθέντες, ἐπολιορκοῦντο ἐν

αύτῇ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τρεῖς σχεδόν μῆνας. Ἐστερήθησαν δὲ τροφῶν καὶ διέτρεχον τὸν κίνδυνον ν' ἀποθάνωσιν ἐκ τῆς πείνης. Διεμήνυσαν τοῦτο εἰς τὸν ἐν Χαλκίδῃ Ὁμέρ-Βριώνην, δοτις τὴν ἐπομένην τῆς μάχης τῶν Βρυσακίων ἀνεγάρησε δι' Ἀθήνας.

3. Οἱ πολιορκηταί, ὄλιγοι ὅντες, ἔμαθον ὅτι ἐπλησίαζεν ὁ Ὁμέρ-Βριώνης, ἐγκατέλιπον τὴν πολιορκίαν καὶ τὰς Ἀθήνας καὶ ἀπῆλθον εἰς Αἴγιναν, Σκλαμίνα καὶ ἄλλα μέρη.

4. Τοιουτορόπως οἱ μὲν ἐν τῇ Ἀκρόπολει πολιορκούμενοι Τοῦρκοι ἤλευθερώθησαν, ἡ δὲ πόλις τῶν Ἀθηνῶν ἐλαφυραγωγήθη ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ Βριώνη τὴν 20 Ιουλίου 1821.

5. **Ἀναχώρησις Ὁμέρ-Βριώνη καὶ Κιοσὲ-Μεχμέτ.** — Μετὰ τὴν ἀλωσιν τῆς Τριπόλεως, περὶ τῆς ὁποίας ἀμέσως κατωτέρῳ γίνεται λόγος, οἱ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἑλλάδι ἔμφαλεύοντες ὑποστράτηγοι Ὁμέρ-Βριώνης καὶ Κιοσὲ Μεχμέτ ἐπέστρεψαν εἰς τὰ Ἰωάννινα, χωρὶς νὰ δυνηθῶσι νὰ σώσωσι τὴν Τρίπολιν, ἀν καὶ δι' αὐτὴν κυρίως εἰχον ἀποσταλῆ. Ἀνεγάρησαν δὲ ἐκ τῆς Ἑλλάδος τὸ τέλος τοῦ Σεπτεμβρίου, ὄλιγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀλωσιν τῆς Τριπόλεως.

6. Οἱ διεσκορπισμένοι Ἀθηναῖοι Χριστιανοὶ ἐπεκνηλθον τότε εἰς Ἀθήνας. Οἱ Τοῦρκοι ἐκλείσθησαν πάλιν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, καὶ οὕτω ἡρχισεν ἡ δευτέρω πολιορκία αὐτῆς κατὰ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου τοῦ **1821**. Πάσχοντες δὲ λειψυδρίαν, ἥναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσι κατὰ Ιούνιον μῆνα τοῦ **1822**, ὅντες ἐν συγάλῳ **1200**. Ἐπ τούτων οἱ ἡμίσεις ἐρονεύθησαν ἡ ἀπέθανον ἐξ ἀσθενειῶν, οἱ δὲ λοιποὶ ἀνεγάρησαν ἐπὶ πλοίων εἰς Σμύρνην.

13. Ἡ ἄλωσις τῆς Τριπόλεως.

(26 Σεπτεμβρίου 1821)

1. Ἡλθε καὶ ἡ ὥρα τῆς ἐκτελέσεως τοῦ πολεμικοῦ σχεδίου τοῦ Κολοκοτρώνη, ἢ πολιορκία καὶ ἡ ἄλωσις τῆς Τριπόλεως ὑπὸ τὴν ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Πέτρου Μαυρομιχάλη.

2. Ἡ Τριπολίς, καὶ τότε Τριπολίτοις καλουμένη, καίτην ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Πελοποννήσου· ἐπὶ Τούρκων δὲ ἦτο πρωτεύουσα τῆς Πελοποννήσου καὶ περιεβάλλετο τότε δῆλη ὑπὸ Ισγυρῶν τειγῶν, τὰ ὁποῖα εἶχον ἐπτὰ μεγάλας πύλας. Ἐν αὐτῇ δὲ εἶχον καταφύγει πλειστοί Τούρκοι, ὅστε ἡ πόλις περιεῖχε κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς πολιορκίας περιάκοντα χιλιάδας ψυχῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ὀλίγοι ἦσαν Χριστιανοί καὶ τινες Ἐθναῖοι. Δεκακισγίλιοι δὲ περίου ήσαν οἱ ἐν αὐτῇ ὀπλοφόροι, Ἀλβανοί, Ἀσικνοί καὶ Τούρκοι ἐκ Πελοποννήσου. Τροφάς δὲ ἡ πόλις εἶχεν ὀλίγης.

3. Ὁ Μουσταφάμπεης, μετὰ τὴν ἡτταν τοῦ Βαλτετσίου, εἶχεν ἐκπέσει ἐν τῇ συγειδήσει τῶν πολιορκουμένων· οὗτοι δὲ ἦσαν διηρημένοι εἰς τρία κόμματα, ὅν τὸ μὲν ἐξήτει ἀσφάλειαν, τὸ δεύτερον τιμήν, τὸ τρίτον χρήματα. Καὶ οὕτως ἤριζον μεταξύ των. Ἡ δὲ πεῖνα ἐμάστιζε τὰ πλήθη.

4. Ὁ στρατὸς τῶν πολιορκητῶν εἶχε τότε αὔξηθη εἰς δώδεκα χιλιάδας. Οἱ πολιορκούμενοι, στενοχωρηθέντες πολύ, ἤρχισαν διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Ἐλλήνων περὶ παραδόσεως τῆς πόλεως. Ἀλλὰ συμβιβασμὸς δὲν ἐπῆλθεν, ἐπειδὴ οἱ Τούρκοι ήθελον νὰ ἔξελθωσιν ἔνοπλοις καὶ νὰ διαπορθμευθῶσιν ἀσφαλῶς εἰς τὰς πατρίδας των ὡς ἐκ τούτου αἱ ἐχθροπραξίαι ἐπανελήφθησαν.

5. Τότε οἱ Ἀλβανοί στρατιώται προέτειναν ὃδιαπιέρως εἰς τὸν Κολοκοτρώνην ν' ἀναχωρήσωσι μετὰ τῶν δύλων καὶ τινων

προκρίτων καὶ γυναικῶν. Ὁ Κολοκοτρώνης ἐδέχθη τοῦτο, ἵνα ἀφαιρέσῃ δύναμιν ἀπὸ τοὺς πολιορκουμένους. Οἱ δὲ Ἀλβανοὶ ἔστειλαν τὰ πράγματά των εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ἡτοιμάζοντο νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς πολιορκουμένης πόλεως.

6. Ἐν τῷ θορυβῷ τῆς ἀναγκαρήσεως τῶν Ἀλβανῶν, οἱ πολιορκούμενοι ἀρρήκαν ἀφορούρητον τὸ πρὸς τὴν καλουμένην πύλην τοῦ Ναυπλίου κανονιστάσιον.

7. Ἐκεῖ 50 Ἑλληνες, πατήσαντες ὁ μὲν ἐπὶ τῷ ψυχών τοῦ δέ, ἀνέβησαν ἐπάνω εἰς τὸ τεῖχος καὶ ἀμέσως ὑψώσαν τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν ἤνοιξαν δὲ συγχρόνως τὴν ἀφορούρητον πύλην τοῦ Ναυπλίου. Διὰ ταύτης δὲ εἰσῆλθον καὶ οἱ πλησιέστεροι ἐκ τῶν συναγωνιστῶν τῶν.

Πετρόμυπεν Μαυρομάλην.

8. Οἱ Τούρκοι, ἴδοντες τοὺς εἰσελθόντας Ἑλληνας, ἐφώρμησαν κατ' αὐτῶν, καὶ ἤρχισεν ὁ ἄγρος. Οἱ ἐν τῷ προτοέδῳ ὄντες Ἑλληνες ἔμαθον ἀμέσως τὰ δικτυέοντα, καὶ ἡսσαλέοι ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν πολλούς. Λαρόμητοι ἀνέβαινον τὰ τείχη καὶ ἤνοιγον καὶ ἄλλας πύλας ὅπερ τὸν σφραδρὸν τουφεκισμὸν καὶ κανονισθολισμὸν τῶν ἐχθρῶν.

9. Οἱ Ἀλβανοὶ ἔμειναν αὐτούς τοὺς διετέλουν ὑπὸ συνθήκην. Χίλιοι δὲ καὶ ὅκτακόσιοι ἦν δλφ δικαίων τῶν Ἀλβανῶν ἀπεπέμφθησαν ὑπὸ τοῦ Κολοκοτρώνη. ἔγοντες συνοδόν τὸν Πλαπούταν, ἐν φοιτητῶν τοῖς Ἑλληνες καὶ οἱ Τούρκοι ἐμβλήματος ἀκόμη ἐντὸς

τῆς πόλεως. Οἱ ἀποπεμφθέντες οὗτοι Ἐλέσχοι ἐφθασκοῦ μέχρι τῆς Βοστίτσης, διεβιβάσθησαν ἐκεῖθεν ἀπόχλως εἰς τὴν ἀπέναντι Στερεάν· Ἐλλάδα, καὶ ὁδοιποροῦντες ἐφθασκοῦ εἰς Ἡπειρον. Τειουταρτρόπως ἀπῆλθον οἱ Ἐλέσχοι ἐκ τῆς Τριπόλεως.

10. Ἡ ἡμέρα αὐτῇ τῆς ἀλώσεως ἦτο ἡ **26 Σευτευθρίου 1821**. ὑπῆρξε δὲ ἡμέρα οἰοθεράς λεγήλασίας, καταστροφῆς, πυρκαιᾶς καὶ αἴματος. Τὸ ἔδαφος ἐστρῶθη ὑπὸ πτωμάτων Τρεῖς ἡμέρας διήρκουν τὰ δεινὰ ταῦτα. Οἱ Ἐλληνες ἐξεδικοῦντο τὰ ἀδικήματα τεσσάρων, αἰώνων! Διακόσιοι ἦσαν οἱ ἐν μέσῳ τῆς ἀλληλομαχίας ταύτης πεσόντες Ἐλληνες, δεκακισγίλιοι δὲ πάσης ἡλικίας οἱ ἀπολεσθέντες Ὀθωμανοί, Ὀθωμανίδες καὶ Ἐθραῖοι· οἱ δὲ λοιποὶ ἡγυαλωτίσθησαν.

11. Ὁ Κιαρήλμπενης καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι Τοῦρκοι συνελήφθησαν ζῶντες. Οἱ δὲ Μουσταφάμπενης, διασωθεὶς τότε, ἐργεύθη βραδύτερον ἐν Φαναρίῳ τῆς Ἡπείρου τὸν **22 Ιουνίου 1822**.

12. Γοιουτοτρόπως ἡλώθη ἡ Τούρκοις, οἱ δὲ Ἐλληνες ἡγεραγέθησαν, δοξάσαντες καὶ πάλιν τὰ δπλα των. Μέγκες δὲ ὄρθιοι καὶ τρόμος κατέλαβε τότε δλους τοὺς Τούρκους.

**16. Ἀνθοδις Ἀκροκορίνθου.—Σαμιακά.
Καρά-Ἀλῆς.**

1. Μετὰ τὴν ἀλώσιν τῆς Τριπόλεως ἐπολιορκήθη καὶ ἐκυρεύθη βραδύτερον (κατὰ τὰ τέλη Ἰανουαρίου 1822) ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου ὁ **Ἀκροκόρινθος**. Ωσκύτως παρεδόθησαν ἄλλα τινὰ φρούρια.

2. Ἡ νῆσος **Σάμος** εἶγεν ἐπχναστατήσει. Κατ' αὐτῆς ἐπλευσεν ὁ Καρά-Ἀλῆς, ἀλλὰ δὲν ἡδυνήθη ν ἀποθεσθῆ,

ένεκα τῆς γενναιίας ἀντιστάσεως τῶν Σαμίων, ἀναγκασθεὶς ν' ἀποπλεύσῃ εἰς τὸν Ἐλλήσποντον. Οἱ ἑληνικὸς δὲ στόλος, συγχαντησας μεταξὺ Σάρου καὶ Μικρᾶς Ἀσίας ἐννέα φορτηγὰ πλοῖα, ἐπυρπόλησεν αὐτὰ πάντα.

3. Οἱ εἰς τὸν Ἐλλήσποντον δὲ πλεύσας τουρκικὸς στόλος ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὰς θαλάσσας τῆς Ἐλλάδος, εἰσελθὼν δὲ εἰς τὸν Καρινθιακὸν κόλπον κατέστρεψεν ἐν τῷ δρυμῷ τοῦ Γαλαζειδίου τὴν μικρὰν ἐκεῖ μοῖραν τῆς νυκτικῆς δυνάμεως τῶν Ἐλλήνων. Κατόπιν δὲ κατέπλευσεν ἀγενόχλητος εἰς Ζάκυνθον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, δῆλος διαχειμάση ἐντὸς λιμένος ἀσφαλοῦς.

4. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ θάλασσαν. Τὸν δὲ Καρὰ Ἀλῆν προήγαγεν ὁ Σουλτάνος εἰς τὸν βαθὺ μὸν τοῦ **Καπετᾶν-Πασᾶ**, ἦτοι **ναυάρχου**.

‘**17. Η πρώτη Ἑθνικὴ Συνέλευσις ἐν
οὐκινέτῳ Επίδαυρῳ.**

Τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν ἡλωσιν τῆς Τριπόλεως συνηθροίσθησαν εἰς τὸ **Ἄργιος** τὴν **1 Δεκεμβρίου** οἱ ἐπισημότεροι τῶν Ἐλλήνων, ὑπὲρ τοὺς πεντήκοντα· ἐξ Ἀργους δὲ μετέβησαν εἰς τὴν **Ἐπίδαυρον** (Πιάδαν) ώς εἰς τόπον ἡσυχώτερον, ὅπου συνεκρότησαν τὴν λεγομένην **πρώτην Ἑθνικὴν Συνέλευσιν τῶν Ἐλλήνων**, ἀρχίσασαν τὰς ἔργασίας τῆς τὴν **20 Δεκεμβρίου**.

2. Η Συνέλευσις αὕτη συνέταξε στοιχειώδεις τιγάς **νόμους**, συμφώνως πρὸς τοὺς ὄποιους ἐπρεπε νὰ κυβερνᾶται προσωρινῶς ἡ Ἐλλάς. Συνέστησε δὲ ἐν Συνέδριον, τὸ **Βουλευτικόν**, διὰ νὰ συντάσσῃ καὶ ψηφίζῃ τοὺς νόμους· καὶ ἔτερον, τὸ **Εκτελεστικόν**, διὰ νὰ ἐκτελῇ τοὺς νόμους. Τὸ

Ἐκτελεστικὸν δὲ ἔξέλεξε τὸ Υπουργικὸν Συμβούλιον,
ἴνα βοηθῆ τὴν ἐκτέλεσιν.

3. Ἡ Συνέλευσις ὡρισε προσέτι ὡς προσωρινὴν ἔδραν τῆς
Κυβερνήσεως τὴν **Κόρινθον** καὶ διελύθη τὴν 15 Ἰανουα-
ρίου τοῦ 1822.

Ταῦτα εἶναι τὰ ἐπισημότερα γεγονότα τοῦ ἔτους **1821**.

18. Ἀνακεφαλαίωσις τοῦ 1821.

Αἰτιῶν τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως **1821** ἐκηρύχθη ἡ
ἐπανάστασις ἐν Μ. λαδοσθλαχίᾳ διὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου "Ψηλάντου" ἔγεινεν
ἡ ἐν Δραγατσανίῳ ἀτυχῆς μάχη· συνελήφθη ὑπὸ τῶν Αὔστριακῶν καὶ
ἔψυλακίσθη ὁ Ἀλέξ. "Ψηλάντης" ἐπανεστάτησεν ἐπισήμως ἡ Πελο-
πόννησος τὴν 25 Μαρτίου· ἀπηγγονίσθη ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος·
διεσκορπίσθησαν οἱ περὶ τὴν Καρύταιναν ἔξακισχίλιοι "Ελλήνες" ἀπε-
δοκιμάσθη τὸ πρῶτον καὶ ὑπέρον ἔγεινεν ἀσπαστὸν τὸ μέγα σχέδιον
τοῦ Κολοκοτρώνη περὶ πολιορκίας καὶ ἀλώσεως τῆς Τριπόλεως· ἔγει-
νεν ἡ μάχη τοῦ Βαλτετσίου καὶ ἡ μάχη τῶν Δολιανῶν.

"Ἐτι δὲ ἐπανεστάτησαν αἱ νῆσοι· ἡνδραγάθησαν τὰ πλοῖα Σπετσῶν,
Ψαρῶν καὶ "Υδρας, καύσαντα διὰ τοῦ Ψαριανοῦ Παπανικολῆ, μέγα
τουρκικὸν πλοίον ἐν Ἐρεστῷ τῆς Λέσβου· ἐπολέμησεν ἀνδρειότατα ὁ
Ἀθανάσιος Διάκος εἰς τὰς Θερμοπύλας καὶ ὁ Ὁδυστεὺς Ἀνδροῦτσος
εἰς τὸ Χάνι τῆς Γραβίας· κατῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐξ ἀργῆς
τοῦ ἀγῶνος ὁ Δημητρίος Ψηλάντης· ἐπολιορκήθη καὶ ἡλώθη ἡ Τρί-
πολις, ὁ Ἀκροκόρινθος καὶ ἄλλα τινὰ φρούρια· ἐπυρπολήθησαν ἐννέα
φορτηγὰ πλοῖα τοῦ Καρᾶ-Ἀλῆ πασὰ τὴν Σάμον· ἐκυριεύθη ὑπ' αὐτοῦ
τὸ Γαλαξείδιον καὶ κατεστράφη ἡ ἑκεὶ μικρὰ ναυτικὴ μοῖρα τῶν Ἐλ-
λήνων· τέλος δὲ συνεκροτήθη ἐν Ἐπιδαύρῳ ἡ πρώτη τῶν Ἐλλήνων
Ἐθνικὴ Συνέλευσις.

Ταῦτα εἶναι τὰ ἐπισημότερα γεγονότα τοῦ πρώτου ἔτους **1821** τῆς
Ἐλλήνικῆς Ἐπαναστάσεως.

1822

ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΕΙΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

19. Θάνατος Ἡλία Μαυρομιχάλη.

(13 Ιανουαρίου 1822).

1. Εἰπομεν ἀνωτέρῳ, δτι ὁ Ἡλίας Μαυρομιχάλης, ὁ ἥρως τοῦ Βαλτετσίου, εἶγε σταλῆ εἰς τὴν Ἀττικήν, ἵνα ἀπαγολῶῃ ἐκεῖ τὸν Ὁμέρο-Βριώνην καὶ τὸν Κιοσὲ-Μεγαρέτ.

2. Οἱ Καρύστιοι ἐπαναστάται, ἔχοντες ἀνάγκην ἀρχηγοῦ, ἔστειλκν καὶ παρεκάλεσαν τὸν Ἡλίαν. Οὗτος, μεταθήκει μετ' ἀνδρῶν εἰς Εὔβοιαν, ἐποιόρκει τὴν Κάρυστον. Ἀλλά, συμπλακεῖς τὴν 13 Ιανουαρίου 1822 μὲ τὰ στρατεύματα τοῦ Ὁμέρου πτηνη, πασᾶς τῆς Εὔβοιας, ἐκλείσθη ἐντὸς ἀνεμομύλου, δστις ἐκκλείστο Κοκκινόμυλος, μετὰ 7 μόνον συντρόφων· ἐπιγειρόσακντες δὲ οὗτοι νὺξ ἐξέλθωσιν, οἱ μὲν 5 ἐφορεύηστον, οἱ δὲ 2 διεσώθησαν, ὁ δὲ εὐγενὴς Ἡλίας, ἵνα μὴ συλληφθῇ ζῶν, ἐνέπηζεν ὁ ἔδιος τὸ ξίφος εἰς τὸ στήθος του καὶ ἀπεθνε.

3. Ο δὲ Κυριακούλης, ὁ θεῖος τοῦ Ἡλία, σωθεὶς, μετέβη εἰς τὴν Δυτικὴν Ελλάδα, δπου ἡγωνίσθη καὶ ἀπέθηκεν εὐαλεῶς, ἀλλὰ πρωίμως, φονευθεὶς τὴν 4 Ιουλίου 1822 ἐν Φαγκρίῳ τῆς Ἡπείρου.

20. Ἀνδρέας Μιαούλης.

(1769—1835)

1. Ἐπιχειρούμεθα εἰς τὰ κατὰ θάλασσαν ἔργα. Ἐτερος ἥρως τῆς θαλάσσης ἔζη τότε, ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης, δστις εἶγε γεννηθῆ ἐν Γδρῷ τῇ 20 Μαΐου 1769. Τὸ πρῶτον

ἐπάγγελμά του ἦτο τὸ διὰ θαλάσσης ἐμπόριον. Ὅτο δὲ ἀνήρ κυριτοχαρής, γηγάντιος δὲ τὸ σῶμα.

2. 'Ο Μιαούλης κατ' ἀρχὰς εἶχε γνώμην, διτε δὲν ἦτο ἀκόμη

'Ο Μιαούλης

θελήσεως εἶχε !

3. Τὰ κατὰ θάλασσαν πολεμικὰ κατορθώματα τοῦ Μιαούλη εἶναι πολλὰ καὶ μεγάλα, ως θέλομεν ἴδει. 'Ο, τι ἦτο ὁ Κολοκοτρώνης κατὰ ἔηράν, τοῦτο ὑπῆρξεν ὁ Μιαούλης κατὰ θάλασσαν.

**24. Η πρώτη ναυμαχία τῶν Ελλήνων
ἐν τῷ Κόλπῳ τῶν Πατρῶν.
(20 Φεβρουαρίου 1822)**

1. 'Ο Μιαούλης, ἐξ λιθών μὲ τὰ Ελληνικὰ πλοῖα, ἐζήκοντα τὸν ἀριθμόν, συνήντησε τὴν 20 Φεβρουαρίου 1822 ἐν τῷ Κόλπῳ

τῶν Πατρῶν, ἐν ὥρᾳ σφοδρᾶς τρικυμίας, τὰ ἔχθρικὰ πλοῖα
ὑπὸ τὸν Καπετάν πασᾶν Μιχμέτ, ναύαρχον.

2. Ἐπιτεθεὶς κατὰ τοῦ ἔχθρικου στόλου, διεσκόρπισεν αὐτὸν
καὶ τὸν ἡγάγησεν νὰ φύγῃ κακῶς ἔχων εἰς Σακουνθον καὶ ἐκεῖ-
θεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ὁ δὲ Ἐλληνικὸς στόλος ἐπανῆλθεν νι-
κητὴς εἰς Γύδρουν.

22. Ἡ καταστροφὴ τῆς Χίου.

(30 Μαρτίου 1822)

1. Κατὰ Μάρτιου τοῦ 1822 ἐπανεστάτησε κατὰ τῶν Τούρ-
κων καὶ ἡ νῆσος Χίος, ἔχουσα τὴν βοήθειαν δισκιλίων καὶ
πεντακοσίων Σαμιών. Ὁ χρόνος ὅμως ἐκεῖνος ἦτο ἀκατάληπ-
λος, ἐπειδὴ ὅλος ὁ τουρκικὸς στόλος ἦτο ἔτοιμος πρὸς πόλεμον.
Ἐπλευσε λοιπὸν οὕτως, συγκείμενος ἐκ 46 πλοιῶν, ὑπὸ ναύαρ-
χον τὸν Καρά-Αλῆν, καὶ ἔθυσεν εἰς Χίον ὄλιγας μετὰ
τὴν ἐπανέστασιν ἡμέρας, τὴν 30 Μαρτίου, Μεγάλην Ηέμ. πτηνή,
καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀντλεῖη σφαγὴν πάντων τῶν Ἐλλήνων τῆς
Χίου, ἀποθιβάσας εἰς τὴν νῆσον ἐπτὰ χιλιάδας στρατιωτῶν,
διαπορθμεύσας δὲ καὶ πάντα τὰ εἰς τὴν ὀπέναντι παραλίαν τῆς
Μικρᾶς Ασίας συνηθροισμένα τουρκικὰ στρατεύματα.

2. Οἱ Σάμιοι στρατιώται οὐπὸ τὸν Λυκούργον Δογιοθέτην
ἀντέστησαν μὲν ἐπ' ὄλιγον, ἀλλὰ μετ' ὄλιγον ἡγαγκάσθησαν νὰ
ἐγκαταλείψωσι τὴν Χίον.

3. Τότε ἡ πλουσία πόλις τῆς Χίου μετεβλήθη εἰς σωρὸν
ἐρειπίων. Ἀνδρες, γυναῖκες, παιδία, γέροντες, μονχοί, ἀσθε-
νεῖς ἐν τοῖς νοσοκομείοις, φρενοβλαβεῖς. τυφλοὶ καὶ κωφάλα-
λοι, πάντες κατεσφράγησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων· ἡ δὲ παρὰ τὸν
αἰγιαλὸν ἐκεῖνον θάλασσα ἐκοκκίνισεν ἐκ τοῦ αἰματος τῶν σφ-
ζομένων.

4. Οἱ σφραγέντες ἀνῆλθον εἰς 23 γιλιάδας, οἱ δὲ αἰχμα-

λωτισθέντες, οἵτινες βραδύτερον ἐπωλήθησαν ώς δοῦλοι εἰς Αἴγυπτον καὶ Τύνιδα, ἀνὴρθον εἰς 47 χιλιάδας ψυχῶν! Ἐνῷ δὲ ἡ Χίος ἥριθμει πρὸν ὑπὲρ τὰς 100 χιλιάδας κατοίκων, τὸν Αὔγουστον δὲν ὑπελείποντο ἐν αὐτῇ εἰ μὴ μόνον **δύο χιλιάδες!**

5. Τοσαύτην δεινὴν καταστροφὴν ὑπέστη ἡ πρὶν ἀνθούσα καὶ εὐώδης καὶ πλουσία νῆσος Χίος! Ὁ δὲ πουρκικὸς στόλος παρέμεινεν ἐν τῷ λιμένι αὐτῆς, ἵνα ἔορτάσῃ τὸ **Μπαϊράμιον.**

6. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος, ἐξελθὼν πρὸς ναυμαχίαν, ἐπανηλθε καὶ ἡγυροβόλησεν εἰς τὰ **Ψαρά.**

23. Κωνσταντίνος Κανάρης.

Ἐκδίκησις τῆς καταστροφῆς τῆς Χίου.

(6 Ιουνίου 1882).

1. Τὰ Ψαρά εἶναι μικρὰ νῆσος πρὸς δυσμὰς τῆς Χίου. Οἱ Ψαρίανοι εἶχον ἐπαναστατῆσει ἐκ τῶν πρώτων, ώς καὶ αἱ Σπέτσαι καὶ ἡ Ύδρα.

2. Τὰ Ψαρά ἐγένησαν τὸν φοβερὸν πυρπολητὴν **Κωνσταντίνον Κανάρην**, δοτὶς ἐν ἀρχῇ ἦτο μικρὸς ἐμποροπλοιαρχὸς. Ἐγεννήθη τῷ 1790, καὶ ἀπέθανε τῷ 1877 εἰς ἡλικίαν 87 ἑταῖρον.

3. Οἱ Ψαρίανοι καὶ λοιποὶ νηπιῶται ἡθέλησαν νὰ ἐκδικηθῶσι τοὺς Τούρκους διὰ τὴν φρικὴν καταστροφῆν τῆς Χίου. Ὁ Κανάρης δὲ ἀνέλαβε τὸ τολμηρότατον τοῦτο ἔργον.

4. Οἱ Τούρκοι, ἀροῦ κατέστρεψκαν τὴν Χίον, παρέμειναν ἐν τῷ λιμένι αὐτῆς, ἵνα ἔορτάσωσι τὸ **Μπαϊράμιον**. Τὴν τελευταίαν δὲ ἡμέραν τοῦ *'Ραμαζανίου* (τῆς νηστείας), ἐν φοιτητῶν ἁρταζον τὴν ἐσπέραν τὸ **Μπαϊράμιον**, ἔρθισεν ἐν καιρῷ νυκτὸς ὁ Ψαρίανος **Κωνσταντίνος Κανάρης** μετὰ 32 γενναίων ἀνδρῶν, μετ' αὐτοῦ δὲ ἐπὶ δευτέρου πλοίου καὶ ὁ Υ-

Σρούσιος Ανδρέας Πιπίνος μετά το 40 άνδραν, όποτε αλέντες
όποιος του ελληνικού στόλου ήταν Ψαρών.

5. "Οπισθεν τῶν δύο πλοίων των ἔσυρεν ἐκάτερος τὸ πυρ-
πολικόν* του. Εἰσελθόντες δὲ κρυφίως εἰς τὸν λιμένα τῆς Χίου,
προεχώρησαν ὁ μὲν Κανάρης εἰς τὴν ακταρώτιστον διὰ φανῶν
καὶ πανηγυρίζουσαν **ναυ-**
αρχίδα τοῦ Καρά-Άλη,
ἐν τῇ ὅποις εἶχον συναχθῆ
πάντες οἱ ἐπίσημοι Τούρ-
κοι, ὁ δὲ Πιπίνος εἰς τὴν
ἐπίσης ὀλοφώτιστον καὶ
πανηγυρίζουσαν **άπο-**
ναυαρχίδα.

6. 'Ολίγον μετά τὸ με-
σονύκτιον ἐκόλλησαν καὶ
οἱ δύο τὰ πυρπολικά των,
ἀναρρέξαντες αὐτές.' Άλλα
τὸ μὲν τοῦ Πιπίνου ἐξε-
κόλλησε καὶ ἐκαίετο, κυ-
μαινόμενον ἐν τῇ θαλάσσῃ.
τὸ δὲ τοῦ Κανάρη μετέ-
δωκεν ἀκαρικίως φοβερωτάτας φλόγας εἰς τὴν ναυαρχίδα.

7. Φόβος καὶ τρόμος κατέλαβε πάντας τοὺς Τούρκους. Οἱ
μὲν ἐκαίοντο, οἱ δέ, πίπτοντες εἰς τὴν θάλασσαν, ἐπνίγοντο.
Αὐτὸς δὲ ὁ Καρά-Άλης, φεύγων ἐπὶ λέμβου, ἐτραυματίσθη
βαρέως εἰς τὴν κεφαλήν ὑπό τινος κακέντος εἰς τὴν βίζαν καὶ
ακταπεσόντος ιστοῦ (ακταρτίου) καὶ μετ' ὀλίγον ἐξέπνευσεν ἐν

Κωνσταντῖνος Κανάρης

* Πλοϊον πεπαλαιωμένον, πληρες διαφόρων εύφλέκτων ύλων.

τῆς ξηρᾶς. Δισχίλιοι δὲ Τοῦρκοι, συνηγμένοι ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος, ἐκάησαν ἣ ἐπινίγησαν σχεδὸν πάντες.

8. Ὁ Κανάρης δὲ ἀπομακρύνθεις ὄλίγον τῶν ἐχθρικῶν πλοίων ἐφώναξεν· « Ἰδέτε, τί ὁραία φωτοχούσια! » καὶ παρετήρει χαίρων τὴν καὶ οἱ μένην ναυαρχίδα καὶ τὴν γινομένην εἰς τοὺς Τούρκους μεγάλην καταστροφήν. Τὰ πυροβόλα θερμανθέντα ἔξεπυρσοκρότουν μόνα· μετὰ μίσην δὲ ὥραν ἀνεῳλέγηθη ἡ πυριτιδαποθήη, ἡκούσθη κρότος μέγιστος, τὸ πλοῖον ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα καὶ οὐρανομήκης στήλη πυρὸς ἐφώτισεν ὅλον τὸν οὐρανόν.

9. Τὴν πρωίαν δὲ ἐπανηλθού οἱ πυρποληταὶ πάντες εἰς τὸ Ψαρά, μετέθησαν δὲ ἀμέσως ὅλοι οἱ Ἑλληνες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐδοξολόγησαν τὸν Θεόν, τὸν εὐλογησαντα τὸ τόλμην τῶν.

10. Ὁ δὲ ἀντικαύαρχος τοῦ τουρκικοῦ στόλου Μεχμέτ, ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου, ἔσπευσε νὰ κρυφθῇ ἐν τῷ Ἑλλησπόντῳ. Τοιουτοτρόπως ὁ Κανάρης ἔξεδικήθη τὴν σπαρακτικὴν καταστροφὴν τῆς Χίου. Τὰ μετὰ ταῦτα δὲ πυρπολικὰ ἔργα του εἶναι πάμπολλα. Ἀπέθανε δὲ γέρων (87 ἑτῶν) ἐν Ἀθήναις τῷ 1877, ὃν Πρωθυπουργὸς τῆς ἀπελευθερωθείσης Ελλάδος.

24. Η καταστροφὴ τοῦ Δράμαλη.

(25-27 Ιουλίου 1822).

1. Ἐπανερχόμεθα πάλιν εἰς τοὺς κατὰ ξηρὰν ἀγῶνας τοῦ 1822.

2. Εἴπομεν, ὅτι ὁ κατὰ τοῦ Ἀλῆ-πκοσᾶ ἀγῶν τοῦ Σουλτάνου ἐτελείωσε τῷ 1822. Τότε τὰ ἐν Ἡπείρῳ τουρκικὰ στρατεύματα ἐστράχησαν κατὰ τῆς Ἐλλάδος. Ὁ Μαχυούντ παῖς τῆς Δράμας, ὁ ἐπικλούμενος Δράμαλης, ἐπῆλθε κατὰ

Ιουλίου του 1822 κατὰ τὴν Ηελοποννήσου, ἔγων **30** χιλιόδως στρατοῦ. Ἡτο δὲ περιώνυμος διὰ τὴν λαμπρότητα τοῦ γένους του καὶ τὰ μεγάλα πλούτη του.

3. Διηῆλθε δὲ διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, πανταχοῦ θριαμβεύων, καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ Ἀργος. Ἄλλ' ἔκαμε τὴν ἀνοησίαν νὰ ἐκστρατεύσῃ ἀνευ τροφῶν, ἐλπίζων νὰ εῦρῃ τοικύτας ἐν Ἑλλάδι. Διηυθύνετο δὲ κατὰ τῆς Τριπόλεως.

4. Ἐν "Αργει ὅμως οἱ Ἑλληνες ἔκαυσαν ὅλους τοὺς δημοτικοὺς καρπούς, οἱ δὲ στρατιῶται τοῦ Δράμαλη, πεινῶντες, ἔτρωγον ἀώρους σταφυλάς, καὶ ἀσθενοῦντες ἀπέθνησκον σωρηδόν. Ἔνεκκ τούτου περιῆλθεν ὁ Πασᾶς εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπανακάψῃ εἰς τὴν Κόρινθον.

5. Ἐν φλοιπόν τοῦ Δράμαλης ἐπέστρεψεν εἰς Κόρινθον, ὁ Ἀντώνιος Κολοκοτρώνης, ὁ Θ. Κολοκοτρώνης, ὁ Δημ. Τύψηλάντης, ὁ Νικήτας Σταύρελλόπουλος ἡ Τουρκοφάγος, ὁ Παπαφλέσσας, ἐπιτεθέντες κατέστρεψαν καθ' ὅδον, ἐν τῷ στενῷ τῶν Δερβενακίων (ὅπου εἶναι ὁ "Άγιος Σώστης νῦν"), τὸν στρατὸν αὐτοῦ.

6. Τὴν δὲ ἐπομένην ἡμέραν, ἦτοι τὴν **27** Ιουλίου, καταλαβόντες οἱ Ἑλληνες τὸ ἔτερον στενόν, τὸ τοῦ Ἀγινορίου, κατέστρεψαν καὶ τὸν ὑπόλοιπον στρατὸν τοῦ Δράμαλη, ἀπορρισάσκαντα νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ Ἀγινορίου.

7. Αὐτὸς δὲ ὁ Δράμαλης ἀσθενήσκεις ἀπέθανεν ἐν Κορίνθῳ περὶ τὰ τέλη Ὁκτωβρίου του 1822. Τὸ δὲ ἐλεεινὸν λείψαντον στρατοῦ του, ἐλαττωθέντα εἰς **4** μόνον χιλιόδας, μετέβησαν διὰ ξηρᾶς εἰς τὴν Ἀκράτην, ὅπου ἐπειδόν γέκς συμφοράς. Οἱ δὲ περιλειπόμενοι κατέῳδοσκαν νὰ σωθῶσιν ἐπὶ πλοίων, τὰ ὅποια ἔφερεν ἐπὶ τούτῳ ἐκεῖ ὁ ὄρονύρωρχος τῶν Πατρῶν Ιουσούφ Πασᾶς. Τοικύτην ὑπῆρξεν ἡ ἐκστρατεία τοῦ Δράμαλη καὶ τὸ αἰκτήριόν τέλος αὐτῆς.

25. Τὸ οὐρανὸν Σοῦλη.

Θάνατος Κυριακούλη Μαυρομιχάλη.

* Ήττα τῶν Ἑλλήνων ἐν Πέτρᾳ.

1. Εἶπομεν, δτι οἱ Σουλιῶται κατεστράφησαν τῷ 1803 ὑπὸ τοῦ αἰμοθόρου Ἀλῆ πασᾶ. Καὶ δῆμως τῷ 1820, (ἀριστὸς ἐπὶ 17 ἔτη περιαλγεῖς ἔτρωγον τὸν χρτὸν τῆς ἔξορίας ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις), συνεμάχησαν μὲν αὐτὸν τὸν καταστροφέα τῶν Ἀλῆν κατὰ τοῦ Σουλτάνου, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος των. Διότι ὁ Ἀλῆς ὑπεσχύθη ν' ἀποδώσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν πατρίδα των ἐλευθέρων, ἐὰν ἡθελον τὸν βοηθότος κατὰ τοῦ Σουλτάνου.

2. Ἄλλ' ὁ Ἀλῆ-πασᾶς ἐνικήθη καὶ ἐφονεύθη. Οἱ δὲ Σουλιῶται, ἔξαριστοι κατέστησαν τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Σουλτάνου, ἡναγκάσθησαν ἐπὶ τέλους ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Χουρσίτ νὰ ἀναχωρήσωσι πάλιν ἐκ τῆς πατρίδος των

3. Φεύγοντες, ἐταμπονοράθησαν εἰς τὴν Κιάραν, ὅπου τοὺς ἐποιλιόρκησεν ὁ ὘μέρ-Βριώνης. Οἱ Ἑλληνες ἔστειλαν ἐκ Μεσολογγίου ἐπικουρίας εἰς τοὺς Σουλιώτας. Πρῶτος ἀπεστάλη ὁ ἥρως τοῦ Βαλτετσίου **Κυριακούλης Μαυρομιχάλης**, διτις καὶ ἐφονεύθη ἐκεῖ ἐν Φαραρίῳ τὴν 4 Ιουλίου 1822, μετεκομίσθη δὲ καὶ ἐτάρη λαμπρῶς ἐν Μεσολογγίῳ. Εἶναι δὲ τὸ Φχνάριον λιμὴν πρὸς μετημβρίζειν τῆς Κιάρας, ἀπέγινεν αὐτῆς ἐξ περίπου ὄρας.

4. **Ἡ μάχη τοῦ Πέτρᾳ.** — Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς 4 Ιουλίου ὁ στρατὸς τοῦ Μεχμέτ-Ρεσίτ Πασᾶ, τοῦ ἐπονομαζομένου Κιουταχῆ, ἐπέπεσε κατὰ τῶν ἐν Πέτρᾳ Ἑλλήνων· εἶγαι δὲ τὸ Πέτρα χωρίον, κείμενον παρὸτε τὴν ἀριστερὰν ὅγκην τοῦ Ἀράχθου ποταμοῦ ἐπὶ γύθικαλῆς τινος πεδιάδος, μετεκξὺ δύο σειρῶν ὄρεων.

5. Οι "Ελληνες ύπερχώρησαν διὰ μέσου τῶν ἐγθρῶν, ξιροκτονοῦντες καὶ ξιροκτονούμενοι πολλοὶ δὲ φιλέλλησαν Ἰταλούς, Πολωνούς, Γάλλους, Γερμανούς ἐφονεύθησαν ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Πέτα.

6. Οἱ ἐν Πέτᾳ ἡττηθέντες "Ελληνες ἔφυγον, δοσοὶ ἐσώθησαν, εἰς Μεσολόγγιον, ὃπου ἀπὸ τοῦ Σουλίου κατεκρημνίσθη διὰ μιᾶς ἡ ἐπανάστασις. Μεταξὺ τῶν σωθέντων ἦτο ὁ **Μαυροκόρδοντας**, ὁ **Μπότσαρης** καὶ ἄλλοι.

7. Οἱ δὲ Σουλιώται, συνθηκολογήσαντες πρὸς τὸν Ὁμέρο Βριώνην, κατέλιπον πάλιν σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις τὸ ἡρωικὸν Σουλί καὶ εὗρον αἴσυλον ἐπὶ τῶν Ιονίων νήσων. Ἐλεῖθεν διέβησαν βραδύτερον εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα, ἀγωνίζομενοι γενναίως καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐπαναστάσεως.

26. Η πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου.

(30 Ὁκτωβρίου—23 Δεκεμβρίου 1822).

εις τὸ

1. Εἶπομεν, δτι ἀπὸ τοῦ Σουλίου ἡ ἐπανάστασις κατεκρημνίσθη διὰ μιᾶς εἰς τὸ **Μεσολόγγιον**, ὃπου εἶχον συναγχθῆσαι "Ελληνες.

2. Ὁ Ὁμέρο-Βριώνης καὶ ὁ Κιουταχῆς, συνθηκολογήσαντες πρὸς τοὺς Σουλιώτας, ὡδήγουν δωδεκακισχιλίους στρατιώτας κατὰ τοῦ Μεσολογγίου, ἐνώσαντες τὰς δυνάμεις των. Ἐλθόντες δέ, ἐπολιόρκουν αὐτὸν περὶ τὰ τέλη Ὁκτωβρίου τοῦ 1822. Ὁ δὲ Ιουσούφ Πασάς τῶν Πατρῶν ἀπέκλειε καὶ ἐπολιόρκει τὴν πόλιν ταύτην διὰ πλοίων ἀπὸ τῆς θαλάσσης.

3. Τοιουτούπως ἥρχισεν ἡ **πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου**, ἥτις ἐλύθη μετὰ δύο σχεδόν μῆνας, ώς ἑξῆς. Οἱ μὲν "Ελληνες εἶχον τροφοδοτηθῆσαι ταμπουρωθῆ καλῶς ἐν τῇ πόλει. Ὁ δὲ Ὁμέρο-Βριώνης, ἀποκαμών, ἀπεφάσισε γενικὴν ἔφοδον τὴν νύκτα τῆς 24 πρὸς τὴν 25 Δεκεμβρίου,

έσορτην τῶν Χριστουγέννων, δτε οἱ Ἔλληνες θὰ ἡσαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

4. Καὶ ὅντως τὴν **Ω** ὥραν μετὰ τὸ μετονύκτιον ἐπεχείρησε τὴν ἔφοδον. Ἀντεπετέθησαν ὅμως ἕσωθεν οἱ Ἔλληνες καὶ ἐνίκησαν τοὺς πολεμίους, τρέψκυντες αὐτοὺς εἰς φυγήν, πλείστους δὲ φονεύσαντες. Διαδοθέντος δέ, ὅτι ἐπέρχεται καὶ ὁ Ὁδυσσεὺς μετὰ μεγάλου στρατοῦ, ἀνεχώρησαν οἱ ἔχθροι δρομαῖοι τὴν **I** Ἱανιναρίου εἰς Ἀγρίνιον, ἐκεῖθεν δὲ διεπερριώθησαν εἰς Καρβοκαράνην, ἀλλ' ἐπινίγησαν **500** ἐντὸς τοῦ πλημμυρόσαντος Ἀχελώου· ἐκ Καρβοκαράνης δὲ διεπερριώθησαν εἰς Πρέσβεζαν ἐν ἑτανῇ καταστάσει.

5. Τοιουτορόπως ἐτελείωσεν ἡ πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου, ἣτις ἐδόξασε τὰ ἑλληνικὰ δραχὰ καὶ ἔσωσε τὸ κατὰ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα προπύργιον τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος· ἡ σωτηρία δὲ αὕτη ὀρείλεται κυρίως εἰς τὴν σύνεσιν καὶ τὴν ἐπιμονὴν τοῦ Μαυροκορδάτου, ως ἀμέσως κατωτέρω θέλομεν οἶδεν.

27. Ἄλεξανδρος Μαυροκορδάτος. (1791—1863)

1. Ο Ἄλεξανδρος Μαυροκορδάτος ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ **1791**, ἐπούδασε δὲ ἐν Εύρωπῃ καὶ ἐγνώριζε καλῶς τέσσαρας γλώσσας, ἥτοι ἑλληνικήν, ἀγγλικήν, ἵταλικήν καὶ τουρκικήν. Διατρίβων ἐν Εύρωπῃ, ἔμαθε τὴν ἐπανάστασιν, ἥγόρασε δὲ δι' ιδίων χρημάτων καὶ διὰ συνεισφορᾶς δραχὰ καὶ πολεμοφόδια, καὶ τὴν **20 Ιουλίου 1821** ἀπεβιβάζετο εἰς Μεσολόγγιον.

2. Διαρκούστης τῆς πρώτης πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου, πολλοὶ εἶπον εἰς τὸν Μαυροκορδάτον νὰ ἐγκωταλείψῃ τὸ Μεσολόγγιον, διὰ νὰ σώσῃ τὴν ζωήν του. Ἐκεῖνος ὅμως, καλῶς γνω-

ρίζων τίνα σημασίου εἶχε τὸ προπύργιον ἐκεῖνο τοῦ ἀγῶνος, ἀπεκρίθη ταῦτα.

— «Ἐνόσῳ εἰς καὶ μόνος ἀνὴρ πρὸς πόλεμον ὑπάρχει, θὰ μένω ἐν Μεσολόγγιῳ. Διότι, ἐν ἐγκαταλειφθῆ τὸ Μεσολόγγιον, ὁ ἔχθρος θὰ περάσῃ ἡνευπόδιστος εἰς τὴν δεινοπαθούσαν Πελοπόννησον, καὶ τότε τὸ πᾶν ἀπόλυται. Ἐγὼ θὰ ἀποθάνω ἐδῶ». — «Κ' ἐγώ ἐπίσης» — προσέθεσεν ὁ Μάρκος Μπότσαρης. «Ομοίως ὁ Τζαβέλλας».

3. Καὶ τοιουτορόπως ἐσώθη τότε τὸ Μεσολόγγιον καὶ ὁ Ἑλληνικὸς ἀγών. Ο δὲ Μαυροκορδάτος ἡγωνίσθη καθ' δλον τὸν ἀγῶνα διά τε τῶν ὅπλων καὶ τῆς παιδείας του, καὶ τέλος ἀπέθηγε τῷ 1863, ιδών τὴν Ἑλλάδα ἐλευθέραν καὶ πολλάκις γενόμενος Ὅπουργὸς αὐτῆς, καὶ πρέσβυς διορισθείς.

Αλεξανδρος Μαυροκορδάτος.

28. Τὰ Ἑλληνικὰ πλοια. Χρονικαὶ θυσίαι τῶν νήσων.

1. Ο ἑλληνικὸς στόλος, ὑπὸ τὸν γενικὸν Μιαούλην, ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὸν τουρκικὸν ἐμπροσθεν τῆς Ύδρας καὶ τῶν Σπετσῶν, ἐργόμενον νὰ τροφοδοτήσῃ τὸ πολιορκουμένον Ναύπλιον. Κατέφυγε δὲ οὗτος εἰς τὴν μεταξὺ Τενέδου καὶ Τρωάδος θάλασσαν, ἐνθα προσωριμίσθη. Τὸ δὲ Ναύπλιον ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τὴν 30 Νοεμβρίου 1822.

2. Ο Κανάρης κατεδιώξεν εἰς Τένεδον τὸν ἔχθρικὸν στόλον
ΙΣΤΟΡΙΑ Ν. ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ 7

καὶ ἐπυρπόλησεν ἐν ὥρᾳ νυκτὸς τὴν ὑπονκυρχίδα μετὰ **1600** Τούρκων. Ἐπανέπλευσε δὲ κατόπιν εἰς Ψαρά.

3. Οἱ δὲ νησιῶται, Ὅδραιοι καὶ Ψαριανοὶ καὶ Σπετσιῶται, μεγίστας χρηματ καὶ θυσίας ἔκχαμαν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος. Μόνος ὁ οἶκος τῶν Κουντουριώτων ἐδαπάνησεν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος δύο ἑκατομμύρια δραχμῶν. Ὡσκύτως οἱ Τομπαζήται καὶ οἱ Βουδουραῖοι. Ἐκ δὲ τῶν Σπετσιώτων οἱ Ἀνάργυροι, οἱ Μέξει καὶ οἱ Μποτασσαῖοι. Καὶ ἐκ τῶν Ψαριανῶν οἱ Κοτζήδαιοι καὶ οἱ Ἀποστόλαι.

4. Ἡ ἀπελευθερωθεῖσα Ἑλλὰς ἀνεγνώρισεν ἐπισήμως ὡς δαπανηθέντα ἐννέα μὲν ἑκατομμύρια ὑπὸ τῆς Ὅδρου, πέντε δὲ ὑπὸ τῶν Σπετσῶν καὶ τέσσαρα ὑπὸ τῶν Ψαρῶν. Ὡσκύτως δὲ ἡ Πελοπόννησος καὶ αἱ νῆσοι τοῦ Αιγαίου ἐδαπάνησαν πολλὰ χρήματα. Ἡ Στερεὰ δὲ ὀλιγώτερα.

Ταῦτα συνέβησαν διαρκοῦντος τοῦ ἔτους **1822**.

29. Ἀνακεφαλαίωσις τοῦ 1822.

Αοιδὸν κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως 1822 ἐγένετο ἡ εἰς Καρυστίαν ἀτυχῆς ἐκστρατεία τοῦ Ἡλία Μαυρομιχάλη, καθ' ἣν οὗτος ἐφόνευσεν αὐτὸς ἐαυτὸν ἐγένετο ναύαρχος ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης¹ συνεκροτηθῇ ἡ πρώτη ταχτικὴ ναυμαχία κατὰ τοῦ τουρκικού στόλου ἐν τῷ κόλπῳ τῶν Πατρῶν² κατεστραφῆ ἀπανθεώπως ἡ Χίος³ ἐπυρπολήσεν ὁ Κανάρης τὴν τουρκικὴν ναυαρχίδα ἐν Χίῳ⁴ εἰσεστράτευσε κατὰ τῆς Ἑλλαδος καὶ κατεστράφη ὁ ποσάς Δράμαλης⁵ ἡνδραγάθησε πάλιν τὸ ἡρωϊκὸν Σούλι, ἐφονεύθη ὁ Κριακούλης Μαυρομιχάλης⁶ ἐν Φαναρίῳ, κατεστράφησαν ἐν Πλέτᾳ οἱ Ἑλλήνες καὶ οἱ φιλέλληνες, καὶ ἐσυνθηκολόγησαν οἱ Σουλιώται μετὰ τοῦ Ὁμερ-Βριώνη⁷ ἐγένετο ἡ πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου⁸ ἐξετιώχη⁹ ἐκ τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου ὑπὸ τοῦ Μιαούλη ὁ τουρκικὸς στόλος¹⁰ ἐκυρεύειη¹¹ τὸ Ναυπλίον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων¹² καὶ ἐπυρπολήθη παρὰ τὴν Τένεδον ὑπὸ τοῦ Κανάρη¹³ ἡ τουρκικὴ ὑποναυαρχίς.

Ταῦτα εἶναι τὰ ἐπισημότερα γεγονότα, τὰ διοῖσα συνέβησαν διαρκοῦντος τοῦ δευτέρου ἔτους 1822 τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστασεως.

1823

ΤΡΙΤΟΝ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

30. Ἡ ἐν "Λαθροει δευτέρᾳ" Ἑθνικὴ Συνέλευσις.

Ἡ μάχη τοῦ Καρπεννού.

Ο Θάνατος τοῦ Μάρκου Μπότσαρη.

(9 Αὐγούστου 1823)

1. Κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως 1823 ἡ λαττώθησαν μὲν ὀλίγον οἱ ἀπὸ τῶν Τούρκων κίνδυνοι, ηὕξησαν δῆμοις αἱ ἐσωτερικαὶ ἀντιζηλίαι καὶ ἕριδες μεταξὺ τῶν ὄπλων χηγῶν.

2. Κατὰ Μέρτιον τοῦ 1823 συνῆλθεν εἰς τὸ "Ἀστρος" ἡ δευτέρᾳ Ἑθνικὴ Συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὁποία ἐψήφισε διαφόρους ἀποφάσεις περὶ τῶν κοινῶν προγμάτων τοῦ Ἑθνους. Ἀλλὰ ἐξ αὐτῆς ηὕξησαν ἔτι μᾶλλον αἱ ἀντιζηλίαι καὶ ἕριδες.

3. Ο Ὁμέρ-Βριώνης ἐξεκίνησε πάλιν τῷ 1823, ἵνα ἐπέλθῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος μὲ πολὺν στρατόν· συγχρόνως δὲ καὶ ὁ Μουσταῆς πιστᾶς τῆς Σκόδρας, ἀγων ὀκτακισχιλίους Ἀλβανούς. Ἀλλ' ὁ Μάρκος Μπότσαρης ἐξῆλθε πρόθυμος ἐκ Μεσολογγίου καὶ συνήντησε τοὺς ἐχθροὺς ἐν Καρπενησίῳ. Ἐκεῖ ἐν κατρῷ νυκτὸς ἐπέπεσε, τὴν 9 Αὐγούστου 1823, κατὰ τῶν πολεμίων μὲ τοὺς ἀγδρείους Σουλιώτας του καὶ προύξενησε μεγαλην σφαγήν.

4. Ἀλλὰ δυστυχώς σφαῖρα ἐχθρική, κτυπήσασα τὸν Μάρκον εἰς τὸ μέτωπον, ἐν φαντασίᾳ πενεντέλειαν ἐκ μάνδρας τινὸς τὴν σκη-

νὴν τοῦ Τσελακλεδῆ - Μπέη, ἐφόνευσεν αὐτὸν. Οἱ Ἑλλῆνες μετέφεραν τὸ πτῶμά του εἰς τὸ Μεσολόγγιον καὶ ἔθαψαν ἐν πομπῇ.

5. Ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Καρπενησίου ἐφονεύθησαν 30 Ἑλλήνες καὶ 1000 Τούρκοι. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ Μπότσαρη οἱ Τούρκοι, θάψαντες τοὺς νεκροὺς παρὰ τὰς ιτέας τοῦ Καρπενησίου, προύχωρησαν πρὸς τὸ Μεσολόγγιον καὶ ἐποιούρκησαν τὸ πλησίον νησυδρίον **Αιτωλοτικόν** ἢ **Ανατολικόν** τὴν 5^ο Οκτωβρίου τοῦ 1823, ἀλλὰ κατόπιν ἀνεγάρησαν τὴν 30 Νοεμβρίου ἣνευ ἡποτελέσματος ὁ μὲν Ὁμέρος Βριώνης εἰς Ἀρταν, ὁ δὲ Μουστακῆς πασᾶς εἰς Σκόδραν.

6. Ὁ Μάρκος Μπότσαρης ἦτο υἱὸς τοῦ Κίτσου Μπότσαρη, γεννηθεὶς ἐν Σουλίῳ τῷ 1790. Ἡγωνίζετο ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τοῦ Σουλίου, τῷ δὲ 18-ο συνεμάχησε, γάρ της Πατρίδος, καὶ μετ' αὐτοῦ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ κατὰ τοῦ Σουλτάνου.

7. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ τὴν ἥτταν τῶν Ἑλλήνων ἐν Ηέτᾳ, οἱ Σουλιώται, συνθηκολογήσαντες πρὸς τὸν Ὁμέρο-Βριώνην, κατηλθον οἱ πλεῖστοι εἰς Μεσολόγγιον, τὸ ὄποιον, κατελθὼν ἐποιούρκησεν ὁ ἐγχρόος Ὁ Μπότσαρης εὑρίσκετο ἐκεῖ μαχόμενος.

8. Κατόπιν δὲ διωρίσθη στρατηγὸς τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἔλαβον καὶ ἄλλοι διπλώματα στρατηγίας, ὁ Μάρκος ἔσχισε τὸ δικόν του ἐνώπιον πολλῶν, εἰπών· «Οποίος »εἶναι ἀξιός λαμβάνει διπλωματικό μεθυσύριον ἐνώπιον τοῦ ἐγχροοῦ». Καὶ τὴν ἐπαύριον ἔξεστράτευσεν εἰς Καρπενήσιον, δύον ἐπολέμησε μὲν ἀνδρείστατα, ἀλλ' ἐδολοφονήθη, μετηνέχθη δὲ καὶ ἐτάφη ἐν Μεσολογγίῳ λαμπρῶς, ὡς εἴπομεν.

31. Ὁ Λόρδος Βύρων.

(1788—1824)

επίθετο

1. Πολλοὶ Ἰταλοὶ καὶ Γάλλοι καὶ Ἀγγλοὶ καὶ Γερμανοὶ φιλέλληνες, θιασῶται τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, κατηλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐμάχοντο ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς.

2. Κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1823 κατηλθεν εἰς Ἑπτάνησον καὶ ὁ μέγας ποιητὴς τῆς Ἀγγλίας **Λόρδος Βύρων**, συμ-

Ὁ Λόρδος Βύρων.

παθῶν πρὸς τοὺς Ἑλληνες. Τὴν 24 Δεκεμβρίου δὲ διέβη εἰς Μεσολόγγιον, δπου ὑπεδέχη καὶ ἐριλοξένησεν αὐτὸν ὁ ϕίλος του Ἀλέξ. Μκυροκορδάτος.

3. Ὁ Βύρων εἰς τὰ ποιήματά του εἶχεν ἔξυμνήσει τὴν Ἑλ-

Ψηφιοποίηθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λάδα. Νῦν δὲ ἐδαπένα δισχίλια τάλληρα καθ' ἑδομέδα πρὸς δικτροφὴν τοῦ στρατοῦ Ἀλλὰ δυστυχῶς, καταθροχεῖς ἐν περιπάτῳ τὴν 28 Μαρτίου 1824, προσεβλήθη ὑπὸ κακοήθους πυρετοῦ καὶ ἐξέπνευσε τὴν 7 Ἀπριλίου, μόλις εἰσελθὼν εἰς τὸ 37ον ἔτος τῆς ήλικίας του.

4. Ψυχορραγῶν δὲ εἶπεν «Ἐλλάς! σοὶ ἕδωκε πᾶν δ', τι »δύναται νὰ δώσῃ ἀνθρωπος· τὴν περιουσίαν μου, τὸν καιρόν »μου, τὴν ὑγείαν μου, καὶ αὐτὴν τῷρα τὴν ζωήν μου. Εἴθε »καὶ θυσίαι μου ν' ἀποδῶσιν εἰς τὸ ἀγαθόν σου!» Περὶ δὲ τὴν ἐσπέραν εἶπεν εἰς τὸν αἰλίοντα ὑπηρέτην του· «Τῷρα πηγαίνω »νὰ κοιμηθῶ.» Καὶ ἐβυθίσθη εἰς ὑπνον βαθύν, χωρὶς νὰ ἐξυπνήσῃ πλέον ποτέ.

5. Οἱ Ἐλληνες, περικλγεῖς, ἔθιψκεν αὐτὸν μεγαλοπρεπῶς ἐν τῷ Ἡρώῳ τοῦ Μεσολογγίου, πλησίον τοῦ Κυριακούλη Μεμονικάλη, τοῦ Μάρκου Μπότσαρη καὶ ἄλλων ἡρώων.

Ταῦτα εἶναι τὰ ἐπισημότερα γεγονότα τοῦ ἔτους 1823.

32. Ἀνακεφαλαίωσις τοῦ 1823.

Αοιπὸν κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως 1823 συνεκροτήθη ἡ ἐν "Αστρει δευτέρᾳ" Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῶν Ἐλλήνων· ἀνεπτύχθησαν ἀντιζηλίαι καὶ ἔριδες μεταξὺ τῶν προχοίτων· ὁ Μάρκος Μπότσαρης ἐπολέμησεν ἀνδρείως ἐν Καρπενησίῳ, ὅπου καὶ ἐφονεύθη· ἐπολιορκήθη τὸ Αιτωλικόν· καὶ κατηλθεν εἰς τὴν Ἐλλάδα ὁ λόρδος Βύρων, ὅστις καὶ ἀπέθανε τὴν 7 Ἀπριλίου 1824. Καὶ οὕτως ἐτελείωσε τὸ 1823.

1824

ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

33. Συμμαχία Σουλτάνου μετὰ Μεχμέτ - Ἀλῆ.

Ἡ καταστροφὴ τῶν Φαρῶν.

(24 Ἰουνίου 1824)

1. Ὁ Σουλτάνος περιηλθεν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ συμμαχήσῃ μὲ τὸν Μεχμέτ Ἀλῆν Αἰγύπτου κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Μεχμέτ δὲ ἀπέστειλεν εἰς βοηθείαν τῶν Τούρκων τὸν θετὸν νίόν του Ἰεραχῆμ μὲ μέγαν στόλον καὶ στρατόν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος ὑπέταξεν εὐκόλως καὶ κατέστρεψε τελείως τὴν νῆσον Κάσσον τὴν 7 Ἰουνίου 1824.

2. Ἡ καταστροφὴ τῶν Φαρῶν. — Μετ' ὀλίγον δὲ μέρας τουρκικὸς στόλος ἐκ 230 πλοίων ἀπεστάλη κατὰ τῶν Φαρῶν ὑπὸ τὸν ναύαρχον Χοσρέφ πασᾶν, μετὰ 14 χιλιάδων στρατιώτων. Οἱ Φαρισανοὶ εὑρέθησαν ἄνευ βοηθείας. Καὶ δμως ἀντεστάθησαν μόνοι γενναῖοτατα. Τέλος δὲ ἔβαλκν πῦρ εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην τοῦ Παλαιοκάστρου, ὅποθεν ἐμάχοντο, καὶ ὀνειράγχθησαν δόλοι εἰς τὸν ἀέρα, ἵνα μὴ πέσωσι ζῶντες εἰς γείρας τῶν ἐχθρῶν. Τρισχίλιοι μόνον διεσώθησαν, δεκαεπτακισθίλιοι δὲ ἐφονεύθησαν ἢ ἡγιμαλωτίσθησαν. Ἐκ τῶν Τούρκων δὲ ἐφονεύθησαν ἐπτά χιλιάδες περίου. Ταῦτα δὲ ἐγένοντο ἐπὸ τῆς 20 μέχρι τῆς 24 Ἰουνίου 1824. Θλιβερωτάτη εἶναι καταστροφὴ αὕτη τῶν Φαρῶν!

34. Ἡ δωτηρία τῆς Σάμου.

Ἡ περὶ τὴν Ἀμπλιανην μάχη.

(14 Ἰουλίου 1824)

1. Ὁ τουρκικὸς στόλος ἔπλευσεν ἐκ Φαρῶν εἰς Μυτιλήνην

τῆς Λέσβου, ἐώρτασεν ἐκεῖ τὸ Μπαΐράμιον τοῦ 1824 καὶ κατόπιν ἔπλευσεν, ἵνα καταστρέψῃ τὴν νῆσον **Σάμον**. Ἀλλ' οἱ "Ελληνες ὑπὸ τὸν Υδραίον ἀντινακύαρχον **Σαχτούρον** καὶ τὸν **Κανάρον** ἐνίκησαν καὶ κατεδίωξαν πολλάκις τὸν τουρκικὸν στόλον κατὰ Αὔγουστον τοῦ 1824. Ἡ δὲ Σάμος ἐσώθη.

2. Κατόπιν δὲ ὁ ναύαρχος *Μιαούλης* ἐνίκησεν εἰς πολλὰς ναυμαχίας τὸν ἐνωθέντα στόλον *Τουρκίας* καὶ *Αἰγαίου*, ὡπὸ Αὔγουστου μέχρι τέλους Νοεμβρίου τοῦ 1824, ἕως οὗ διεσκόρπισεν αὐτόν, μὴ δυνηθέντα ν' ἀποθιβάσῃ τὸν στρατὸν εἰς Πελοπόννησον. Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ θάλασσαν.

3. Κατὰ ξηρὰν δὲ οἱ "Ελληνες ὑπὸ τὸν **Πανουργιᾶν**, καὶ τοὺς **Κιτσον** **Τζαβέλλαν**, **Δῆμον** **Σκαλπεᾶν**, **Ιω-** **άννην** **Νοταροῦν** καὶ ςλλούς ὄπλαρχηγοὺς ἐνίκησαν περὶ τὴν **"Αυπλιανην** (μεταξὺ Σαλώνων καὶ Γραβιζες) τὸν ἐγθρικὸν στρατὸν τὴν 14 ^ο Ιουλίου 1824, ὑπὸ τὸν **"Ομέρημπεην** τῆς Καρύστου.

4. Κατόπιν δέ, τὴν 3 Αὔγουστου 1824, ἐνίκησαν πάλιν τὸν **"Ομέρημπεην** ἐν **Αθήναις** παρὰ τοὺς στύλους τοῦ ναοῦ τοῦ **'Ολυμπίου Διός** καὶ ἤγαγκασαν αὐτὸν ν' ἀπέλθῃ εἰς Εύβοιαν.

Ταῦτα εἶναι τὰ κυριώτερα γεγονότα τοῦ ἔτους 1824.

33. **"Ανακεφαλαίωσίς τοῦ 1824.**

Λοιπὸν κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως 1824 συνεμάχησαν οἱ Τούρκοι μετὰ τῶν Αἰγαίων· κατεστράψη τελείως ἡ **Κάσος**, κατεστράφησαν φρικτῶς τὰ **Ψαρά**· ἐνικήθη ὁ τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος παρὰ τὴν **Σάμον**· ἐνικήθη ὁ τουρκικὸς στρατὸς περὶ τὴν **"Αυπλιανην**, κατόπιν δὲ ἐν **Αθήναις** παρὰ τοὺς στύλους τοῦ ναοῦ τοῦ **'Ολυμπίου Διός**. Ἐως ἐδώ τελειώνει τὸ ἔτος 1824.

1825

ΠΕΜΠΤΟΝ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

36. Ἀπόβασις Ἰθρανύ εἰς Πελοπόννυσον.

Πτώσις Σφακτηρίας. — (26 Ἀπριλίου 1825).

1. Οι πρόκριτοι τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν ἔτη 1823 καὶ 1824 εἶχον δυστυχῶς ἐριδάς μεταξύ των καὶ ἐμρυλίους ταραγγίας, ἐνεκκινούσαις φιλαρχίας. Ὁ Ἑλληνικὸς δὲ στόλος σχεδὸν διελύθη, ἐνεκκινούσαις μέσων καὶ τροφῶν.

2. Πτώσις Σφακτηρίας. — Μετὰ τὴν Σφακικὴν τοῦ 1824, ὁ Ἰθρανός ἐπλευσεν εἰς Κορίνην, διόπου διεγέμασε. Τὴν 11 δὲ καὶ 12 Φεβρουαρίου τοῦ 1825 ἀπεβίθασεν ἐνεμποδίστως εἰς Πελοπόννησον δευκανισχίλιους πεζοὺς καὶ γιλίους ἵππεας καὶ κατέλαβε τὸ φρούριον τῆς Μεθώνης ἐν Μεσσηνίᾳ· μετ' ὅλιγον δὲ καὶ τὸ τῆς Κορώνης συγγρόνως δὲ ἐποιεῖσθαι τὴν Πύλουν, τῆς ὁποίας οἱ Ἑλληνες κάτοικοι εἶχον κλεισθῆ εἰς τὸ φρούριον τῆς Πύλου καὶ εἰς τὸ τοῦ Ναβαρίνου ἡ Νεοκάστρου, ἔναντι τῆς Πύλου.

3. Πρὸ τῆς Πύλου ὑπάρχει ἀσφαλέστατος λιμήν, τοῦ ὅποιον τὸ στόμιον φράσσει καλῷς ἡ στενὴ καὶ ἐπιμήκης νήσος Σφακτηρία. Ἡ Μεθώνη δὲ καὶ ἡ Πύλος ὄλιγας μόνον ὥρας ἀπέγουσιν ἀλλήλων.

4. Τότε συνήγηθη κατὰ Ἀπρίλιον πάλιν ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Μικούλην καὶ εἴχε πλεύσει εἰς τὸν λιμένα τῆς Πύλου· ἀπεβίθασε δὲ ἐπὶ τῆς νήσου Σφακτηρίας ὄκτακοσίους μόνον ἀνδράς, ἐν οἷς ἦσαν ὁ Τσακαδός, ὁ Σαχτούρης, ὁ Μαυροκόρδατος, ὁ Ἀναγνωσταράς, ὁ Ἰταλὸς φιλέλλην Σάντα-Ρόζας καὶ ἄλλοι. Ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ στόλου ἔμειναν ἐκεῖ πέντε μόνον πλοῖα· τὰ δὲ λοιπὰ ἐπλευσαν πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ἐχθροῦ εἰς Κορίτην.

5. Ὁ ἐχθρικὸς δῆμος στόλος καὶ στρατὸς ἐπέπεσε κατὰ τὴν νησίδας Σφακτηρίας καὶ ἤρχισε γὰρ κανονιοβολῆς τοὺς ἐπ' αὐτῆς ὄκτακοσίους Ἑλληνας, τοὺς ὄποιον καὶ κατενίκησε μετὰ σφραδρῶν μάχην τὴν 26 Ἀπριλίου 1825. Ἐν τῇ μάχῃ ταῦτη ἐφο-

ψεύθησαν ὁ Τσακιαδός, ὁ Σαχίνης, ὁ Ἀναγνωσταρᾶς καὶ ὁ φιλέλλην Σάντα-Ροζάς.

37. Ὁ «”Αροης» τοῦ Τσαμαδοῦ.

1. Ἐκ τῶν 3 Ἑλληνικῶν πλοίων, τὰ ὅποια ἦσαν ἐν τῷ λιμένι τῆς Πύλου, τὰ μὲν 4, κόψαντα τὰς ἀγκύρας, ἐσώθησαν ᾧς ἐκ θαύματος· τὸ δὲ πέμπτον, ὁ «”Αροης», τοῦ Τσαμαδοῦ, βραδὺνχαν, περιεκυκλώθη ὑπὸ πάντων τῶν ἐχθρικῶν. Ἐντὸς τοῦ πλοίου τούτου εὑρίσκοντο ὁ Σαχτούρης, ὁ Βῶκος καὶ ὁ Μαρδοκορδάτος.

2. Τότε συνέβη πάλιν μοναδικὴ εἰς τὴν ιστορίαν τῶν ναυμαχιῶν. Ἐν μόνον πλοίον, ὁ «”Αροης» κανονιοθολῶν καὶ κανονιοθολούμενος ἔμπροσθεν, ὅπισθεν, δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν, ἐπολέμησεν ἐπὶ 6 ὥρας κατὰ 40 ἐχθρικῶν, ἕως ὅτου τέλος, εὑρών εὐκαιρίαν, διέσχισε περὶ τὴν ἑσπέραν τὰς ἐχθρικὰς καὶ ἔξηλθεν εἰς τὸ ἄνοικτὸν πέλαγος, ἀπολέσας δύο μόνον ἄνδρας.

38. Ἐμπονδυὸς ἐχθρικῶν πλοίων.

1. Μετ’ ὀλίγας δὲ ἡμέρας, ἐν φόρῳ στρατὸς τοῦ Ἰθρακῆμ ἔθριψμενεν, ἐλθὼν ὁ Μιαούλης εἰς τὴν ἔμπροσθεν τῆς Μεθώνης ἡγκυροθολημένην μοἱραν τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ἐκαυσε διὰ πυρπολικῶν **δέκα** ἐχθρικὰ πλοῖα. Τοιουτοτρόπως δὲ ἐξεδικήθη τὴν πτῶσιν τῆς Σφακτηρίας. Ἡ πολιορκουμένη δὲ Πύλος ἐκυρεύθη ὑπὸ τοῦ Ἰθρακῆμ τὴν 6 Μαΐου. Ωσαύτως δὲ καὶ τὸ φρούριον τοῦ Νεοκαστρου.

2. Μετά τινας δὲ ἡμέρας ὁ ἀντιναύαρχος Σαχτούρης, ἀποκνήσας εἰς τὸ μεταξὺ Εύθοίας καὶ Ἀνδρου στενὸν (παρὰ τὸν Καφηρέα) τὸν τουρκικὸν στόλον ἐκ 51 πλοίων, ἐρχόμενον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, κατέστρεψε **2** πολεμικὰ καὶ συνέλαβεν δκτὼ φορτηγά.

3. Ὁ δὲ Κανάρης μετὰ τοῦ Τομπάζη καὶ Κριεζῆ ἐξέπλευσαν εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας, ἵνα πυρπολήσωσιν ἐκεῖ τὸν στόλον τοῦ Μεχμέτ-Ἀλῆ. ἀλλὰ τὰ πυρπολικὰ τῶν ἀπέτυχον, ἔνεκκ τοῦ ἐναγτίου ἀνέμου, οὗτοι δὲ ἐπανηῆλθον εἰς Γύδραν.

**39. Οἱ Ἰεραὶ καθυποτάσσει τὴν
Πελοπόννησον.**

1. Οἱ Ἰεραὶ, κυριεύσας τὴν Πύλον, ἐπορεύθη κατὰ τοῦ **Παπαδόπεδου**, ἃγων ἔξακισχιλίους "Ἀραβαῖς". Συνήντησε δὲ αὐτὸν ἐν **Μανιακίῳ**, τρεῖς ὥρας μακρὰν τοῦ **Νεοκάστρου** κατενίκησε δε καὶ ἐφόνευσεν αὐτὸν τὴν 20 Μαΐου 1825. Ἐκεῖθεν δὲ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ **Νησίον** καὶ ἐκαυσεν αὐτό, ὃς καὶ τὰς **Καλάμας**.

2. Ἐκ Καλαμῶν ἀνέβη εἰς Τρίπολιν, τὴν ὁποίαν εὗρεν ἕρημον κατοίκων καὶ πυρπολουμένην ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἐκ Τριπόλεως δὲ κατῆλθεν εἰς Ἀργος καὶ Ναύπλιον. Ἐκεῖθεν δὲ, ἀφοῦ ἐπιρρόλησε τὸ Ἀργος, ἐστράφη εἰς τοὺς ἔνχντι τοῦ Ναυπλίου λερναίους **Μύλους**, ἐνθα 350 Ἑλληνες ὑπὸ τὸν Δημ. Ψυχλάντην, Κωνστ. Μαυρομιχάλην καὶ Μακρυγιάννην ἀπέκρουσαν ἀνδρείως τὸν στρατὸν τοῦ Ἰεραίμ καὶ ἡνάγκασαν νὺν ἐπιστρέψη εἰς Τρίπολιν. Ὁπωσδήποτε δύμας ὁ Αιγύπτιος στρατάρχης καθυπέταξεν δλην σγεδὸν τὴν Πελοπόννησον μέγρι τῶν μέσων τοῦ **Σεπτεμβρίου 1825**, προσβάλλων καὶ τὰ τῆρες κακεῖσε ὡχυρωμένα μικρὰ ἐλληνικὰ σωματα.

**40. Φυλάκισις καὶ ἀποφυλάκισις
Κολοκοτρώνη.**

1. Κατὰ τοὺς πρώτους θριάμβους τοῦ Ἰεραίμ, ποῦ ἦτο ὁ ἀρχιστράτηγος Κολοκοτρώνης; Διὰ τὶ δὲν ἀκούομεν τὸ ὄνομά του;

2. Αἱ ἕριδες μεταξὺ τῶν προκρίτων ἔσγον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν καταδίκην τοῦ Κολοκοτρώνη τὴν 6 **Ιανουαρίου 1824** ὑπὸ τῆς τότε προσωρινῆς καὶ ἀκαταστάτου Κυβερνήσεως καὶ τὴν φυλάκισιν αὐτοῦ. Μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη ἐφυλακίσθησαν οἱ τέσσαρες ἀδελφοὶ Δεληγιανναῖοι, ὁ Ἰωάννης Νοταρᾶς, ὁ Θεόδωρος Γρίβας καὶ ἄλλοι τινές. Ἐφυλακίσθησαν δὲ τὴν 2 Φεβρουαρίου 1825 ἐν Ὑδραι, ἐν τῇ ἐκεῖ Μονῇ τοῦ προφήτου Ἡλίου.

3. Θριαμβεύοντος τοῦ Ἰεραίμ, δλος ὁ λαὸς ἐκραύγαζε κατὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐζήτει τὸν **πατέροα** του Κολοκοτρώνην. Τότε ἡ Κυβερνησίς ἐκήρυξε τὴν 18 Μαρτίου γενικὴν

άμυνηστείαν (δηλαδή συγχώρησιν) τῶν ἐν Θυλακῇ, καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς· ἀνηγόρευσε δὲ τὸν Κολοκοτρώνην ἀρχιστράτηγον τῆς Πελοποννήσου. Ταῦτα ἔγειναν δύο ἡμέρας πρὸ τῆς ἐν Μανικάῳ μάχης.

4. Ό Κολοκοτρώνης, στρατολογήσας δύος ἡδυνήθη¹ Πελοποννησίους, ἀντεπεξῆλθε κατὰ τοῦ Ἰθρακήμ, πορευομένου κατὰ τῆς Τριπόλεως μετὰ τὴν πυρπόλησιν Καλαμῶν καὶ Νησίου, ἀλλ' ἐνικήθη τὴν 6 Ιουνίου 1825 ἔξωθι τῆς Τριπόλεως καὶ ὑπεγχώρησεν ὄμοιώς ὑπεγχώρησε παρὰ τὰ Τρίκορφα, διε τὸ Ἰθρακήμ ἐπέστρεψε μετ' ὀλίγον ἐκ Μύλων εἰς Τρίπολιν.

5. Τοιουτοτρόπως ὁ Ἰθρακήμ κακυπέπταξε τὴν Πελοπόννησον. Δέν κακθυπένταξεν δύμως τοὺς ζηνδρας ἐκείνους, οἵτινες ἡγωνίζοντο ὑπέρ ἐλευθερίας, οὐδὲ τὰς καρδίας αὐτῶν.

6. Τότε ἦλθε δικτυγὴ τοῦ πυτρός του Μεχμέτ-Αλῆ καλούσαι τὸν Ἰθρακήμ εἰς ἄλλο στάδιον δόξης καὶ κινδύνων, εἰς τὴν Ἀλωδίν τοῦ Μεσολογγίου.

41. Ἡ δευτέρα πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου.

(Ἐναρξίς τὴν 15 Απριλίου 1825)

1. Η πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου ἐγένετο τῷ 1822, ως εἶπομεν, ὑπὸ τοῦ Ὀμέρ-Βριώνη καὶ τοῦ Ρεσίτ-πασά, τοῦ ἐπονομαζομένου Κιουταχῆ.

2. Τώρα δὲ ὁ Σουλτάνος ἐκάλεσε πάλιν τὸν αὐτὸν Ρεσίτ, καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν «Ρεσίτ, ή τὸ Μεσολόγγιο ή τὴν κεφαλήν σου», δηλαδὴ «ἢ καταστρέψεις τὸ Μεσολόγγιον ἢ σὲ ἀποκερχλίζω».

3. Ο Κιουταχῆς, ἐλθὼν ἐξ Ἱωαννίνων μετὰ 20 χιλιόδων στρατιωτῶν, ἐποιεόρκει δευτέρην φορᾶν τὸ Μεσολόγγιον κατὰ ξηρὰν ἡπὸ τῆς 15 Απριλίου 1825. Μετὰ δύο διε περίου μῆνας ἐποιεόρκηθη καὶ κατὰ θάλασσαν ὑπὸ τοῦ γαυάρχου Χοσφέθε, ἔχοντος στόλον ἐκ 55 πλοίων, ἀλλ' αἱ ἕφοδοι τούτου ἀπεκρούστησαν πάντοτε ὑπὸ τῶν ἡμετέρων, κακονοιοθαλούντων ἐκ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως.

4. Η κατάστασις δὲ αὕτη τῆς πολιορκίας διήρκει μέχρι τε

λους Δεκεμβρίου. Καθ' ἀπαν δὲ τὸ διάστημα τοῦτο τῆς ὁκτα-
μήνου πολιορκίας οἱ μὲν Ἑλληνες εὐδοκίμουν καὶ ἀπέκρουν
νικηφόρως πάσας τὰς ἐφόδους τῶν ἐγθρῶν, ὁ δὲ Κιουταχῆς ἀπηλ-
πιζετο καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἀπείθησκεν ἢ ἐλιποτάκτει· δὲν
ἐλησμόνεις σύως καὶ τοὺς λόγους τοῦ Σουλτάνου «ἢ τὸ Μεσο-
λόγγι τὴν κεραλήν σου». Κατὰ Ιούλιον δέ, προσθήθεις
αἰριαδίως, ἔσωθεν μὲν ὑπὸ τῶν πολιορκουμένων ἔξωθεν δὲ ὑπὸ^{τοῦ} Καραϊσκάκη καὶ τοῦ Τζαβέλλα, ὑπέστη ἀπωλείας μεγάλης.

5. Ἐν τούτοις οἱ πολιορκούμενοι Ἑλληνες ἦρχισαν νὰ φο-
βῶνται ἄλλον ἐγθρὸν φοβερώτερον, τὴν πεῖναν. Τοιαύτη ἦτο
ἡ κατάστασις λήγοντος τοῦ ἔτους 1823 καὶ ἀρχομένου τοῦ 1826.

42. Ἀνακεφαλαίωσις τοῦ 1825.

σύζητη
Αοιδὸν κατὰ τὸ πέμπτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως 1823 ἀπε-
βιάσθη ὁ Ἱεραρχὸς εἰς τὴν Πελοπόννησον κατέλαθε τὰ φρούρια Με-
θώνης καὶ Κορώνης· ἐνίκησε τοὺς ἐν Σφακτηρίᾳ Ἑλληνας· ἐκυρίευσε
τὴν Πύλον καὶ τὸ φρούριον τοῦ Νευραρίου ἐφονευθῆσαν οἱ Τσαμαδός,
Σαχίνης, Ἀναγνωσταρᾶς καὶ Σάντα-Πόζας· ἐθαυματούργησεν ὁ
«Ἄρος» τοῦ Τσαμαδοῦ· ἐπυρπόλησεν ὁ Μιαούλης ἐν τῷ λιμένι τῆς
Μεθώνης δέκα ἐγθρικὰ πλοῖα, ὁ δὲ Σαχτούρης δύο παρὰ τὸν Καρη-
ρέα καὶ συνέλαθεν ὄκτω φορτηγά· ὁ Κανάρης ἀπεπειράθη νὰ καύσῃ
τὸν αἰγαπτιακὸν στόλον ἐν τῷ λιμένι τῆς Ἀλεξανδρείας.

Ἐπει δὲ συνεκροτήθη ἡ ἐν Μανιακίῳ μάχη, καὶ ἦν ἐφονεύθη ὁ
Παπαφλέσσας· ὁ Ἱεραρχὸς ἐπυρπόλησε τὰς Καλάμας καὶ τὸ Νησίον,
εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἔρημον Τρίπολιν, κατέβη εἰς Ἀργος, τὸ ὄποιον
ἐπυρπόλησεν, ἐστράφη εἰς τοὺς λερναίους Μύλους, ὀπόθεν ἀπεκρούσθη
ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων· ἀνέβη δὲ πάλιν εἰς Τρίπολιν, νικήσας τοὺς Ἑλ-
ληνας παρὰ τὰ Τρίκορφα καὶ ἐνὶ λόγῳ καθηυπέταξε πᾶσαν τὴν Πε-
λοπόννησον. Κατὰ τὸ αὐτὸν ἔτος ἐψυλακίσθη καὶ ἀπεψυλακίσθη ὁ Κο-
λοκοτρώνης. Κατὰ τὸ αὐτὸν δὲ ἦρχισεν ἡ τοισένδοξος πολιορκία τοῦ
Μεσολογγίου ὑπὸ νοσ Κιουταχῆ, παρατυθεῖσα καὶ ἐπὶ μῆνάς τινας
τοῦ 1826.

Ταῦτα εἶναι τὰ σημαντικώτερα γεγονότα τοῦ πέμπτου ἔτους 1823.

1826

ΕΚΤΟΝ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

28
43. Ἐξακολούθησις τῆς δευτέρας πολιορκίας
τοῦ Μεσολογγίου καὶ πτώσις αὐτοῦ.

(Πτώσις 10 Απριλίου 1826)

1. Ἐξακολούθει ἡ πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου, ἀρχομένου τοῦ 1826. Τώρα δύναται προστίθεται εἰς τοὺς πολιορκητὰς καὶ ὁ φοιτερὸς Ἰθρανός, κατὰ διαταγὴν τοῦ πατρός του, περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου τοῦ 1825, μετὰ 10 χιλιάδων Ἀράβων.

2. Ὁ Ἰθρανός κάθηνται πολλὰς ἐφόδιας κατὰ τῶν πολιορκουμένων, ἀλλ' ἀποκρούεται ἵσυρῶς, ὑφιστάμενος μεγάλας ἀπωλεῖας. Περὶ τὰ τέλη δύναται Φεβρουαρίου οἱ Τούρκοι κυριεύουσι τὸ Βασιλάδι καὶ τὸ Αλιβαλίκον, τὰ ὄπεις εἶναι νησίδια ἐντός τοῦ κόλπου τοῦ Μεσολογγίου.

3. Ἐτερον νησίδιον εἶναι ἡ Κλεισθή, πλησίον τοῦ Μεσολογγίου, ἐν τῇ πρὸ αὐτοῦ λίαν ἀκανθεῖ λιμνοθαλάσση. Ἐπὶ τῆς Κλεισθής ὁ Κίτσος Τζανέλλας μετὰ 180 ἀνδρῶν ἐνίκησε νίκην λαμπροτάτην τὴν 25 Μαρτίου 1826, φονεύσας 1400 ἔχθρούς.

4. Ἐγχρόδες δύναται φοιτερώτερος τοῦ Κίτσου, ἡ πεῖνα, ἡνάγκαστε τοὺς πολιορκουμένους, ἀφοῦ ἔφαγον καμῆλους, ἡμίδιους, ὅνους, ποντικούς, γάτας, σκυλλούς καὶ φύκη τῆς θαλάσσης, νάρ ἐπιχειρήσασιν ἔξιδον ζιφτρεις διὰ μέσου τῶν ἐγχρόων τὴν νυκτα τῆς 10 Απριλίου 1826, μετὰ δωδεκάμηνον πολιορκίαν.

5. Κατὰ τὴν φοιτερόν ταύτην ἔξιδον ἔπαθον δεινὴν καταστροφὴν. Ὁλίγιστοι διεσώθησαν ἐξ ἐνακισχιλίων ψυρῶν, καταφυγούντες εἰς Ἀμοισσαν, Ναύπλιον καὶ ἀλλαχού. Οἱ Τούρκοι, κατὰ τὸ διάστημα τῆς πολιορκίας, ἀπώλεσαν δεκακισχιλίους ἀνδρας. Τὸ Μεσολογγίον ἔπεσεν εἰς κεῖρας τῶν Τούρκων, ἡ δὲ Ἐπανάστατις ἐκινήσυεν νὰ κατασθεθῇ. Οἱ ἀπανταχοῦ Ἑλληνες ἤργισαν νὰ ἀπελπίζωνται.

44. Τὰ μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου.

1. Τοιούτο ὑπῆρξε τὸ φρικτὸν τέλος τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου τὸ ὅποιον ἐδόξασε τὴν Ἐλλάδα ζῶσαν καὶ ἀνέστησεν αὐτὴν πεσοῦσαν· διότι κατέπεισεν δληγη τὴν Εὐρώπην, ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ συμβιώσωσιν εἰς τὸ ἔξης Ἐλληνες καὶ Τούρκοι. Ἡ δὲ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ρωσία, κινουμεναι ὑπὸ συμπαθείας, ἀπεφάσισαν νὰ προστατεύσωσι τοὺς Ἐλληνας διὰ τῶν δπλων. Πλείστοι δὲ φιλέλληντοι Σύλλογοι ἐν Εὐρώπῃ ἐδέχοντο καὶ ἔστελλον εἰς Ἐλλάδα πολλὰ χρηματικὰ καὶ ἄλλα βοηθήματα.

2. Τὴν 6 Ἀπριλίου δὲ τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἶχε συγκροτηθῆν 'Επιδαυρῷ ἡ τρίτη Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῶν Ἐλλήνων, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Πανούστου Νοταρᾶ, ἀλλὰ διέκοψε τὴν 16 τὰς ἐργασίας της, ὡς ἤκουσε τὸ ἐν Μεσολογγίῳ τραυμα. Συνέστησε δὲ τὴν αληθεῖσαν Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Ἐθλάδος, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ζαΐμη καὶ τὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Συνελεύσεως, ἡς κύριον ἔργον φρίσθη ἡ διαπραγμάτευσις συμβίβασμοῦ μεταξὺ Ἐλλάδος καὶ Τουρκίας. 'Αλλ' ὁ Σουλτάνος οὐδὲν ἤθελε ν ἀκούσῃ περὶ συμβίβασμοῦ, νομίζων δὲι κατεβληθῆν 'Επανάστασις πανταχοῦ.

3. Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου, ὁ μὲν Ἰβραήμ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐρημῶν καὶ καταστρέψων πανταχοὺς τὴν χώραν, ἀλλὰ παρενοχλούμενος πανταχοῦ ὑπὸ τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ὑπὸ τῶν Μανικτῶν διὰ μικροπολέμων. Ὁ δὲ Κιουνταχῆς ἐξεστράτευσε μὲ δεκακισχιλίους κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐλλάδος καὶ ἐποιήρκει τὰς Ἀθήνας, τὰς ὄποιας καὶ ἐκυρίευσε τὴν 3 Αὐγούστου 1826 μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας καὶ ἀπωλείας. Οἱ δὲ στόλοι ἀπέπλευσαν ὁ μὲν Τουρκικὸς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁ δὲ Αιγαίουπτιακὸς εἰς Νεόκαστρον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν.

45. Γεώργιος Καραϊσκάκης (1782 — 1827)

1. Ἐν φόρο ἀγῶν υπὲρ ἀνεξαρτησίας ἐκινδύνευε νὰ κατασθῇ τελείως, παρουσιάσθη σωτήρ αὐτοῦ ὁ Γεώργιος

Καραϊσκάκης. Ούτος εἶχε γεννηθῆ τῷ 1782 ἐν Σκουλή-
καριᾶ, κώμῃ τῆς Ἀρτης.

2. 'Ο ἡρως οὗτος, ἰσχυός καὶ νευρικός, εἶχεν ἀδάμαστον
ἡρωϊσμὸν καὶ σιδηρὰν θέλησιν, εἶχε δὲ ζῆσει ως αἰλέφιης. Εἶχεν
ἐκστρατευεῖ εἰς Πελοπόννησον. Εἶχε δὲ ἐνισχύσει καὶ τὸ Με-
σολογγίον, βλάπτων ἔξωθεν τοὺς πολιορκητὰς αὐτοῦ.

3. Τέλος δὲ ἡ ἐν Ναυπλίῳ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Ἑλ-

λάδος διώρισεν αὐτὸν Γενικὸν
Ἄρχηγὸν τῆς Στρατεῖας Ἑλ-
λάδος κατὰ τὸ 1826, (μετὰ
τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου),
διὰ τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ
ἰκανότητα.

4. 'Καραϊσκάκης, συλ-
λέξας ἐν Ναυπλίῳ, ἔνθι εἶχε
μεταβῆ, δύσις ἡδυνθῆ ἀγ-
δρας, ἥλθεν εἰς Σαλαμῖνας
καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἐλευσῖνα,
ὅπου κατώρθωσε γὰρ συγκεν-
τρωση τρισχιλίους καὶ πεντα-
κοσίους μαχητὰς.

5. **Η μάχη τοῦ Χαϊ-
δαρίου.** — Ἐπετέθη δὲ
τὴν 6 Αὐγούστου 1826 ἐν
Χαϊδαρίῳ τῶν Ἀθηνῶν κατὰ
τοῦ ἐπειδόντος Κιουταχῆ,
(ὅστις εἶχε καταλάβει μὲν τὰς

Ἀθήνας, ἐπολιόρκει δὲ τὴν Ἀκρόπολιν), καὶ προύξενησε μεγά-
λας ζημιὰς εἰς αὐτὸν Κατόπιν δὲ ὑπεγώρησεν εἰς Ἐλευσῖνα,
παρενογλῶν ἐκεῖθεν συγνάκις τὸν ἔχθρον.

6. **Η μάχη τῆς Ἀραχώβης.** — Περὶ τὰ τέλη δὲ
'Οκτωβρίου 1826, ἀφοῦ ἐτηκτοποίησε τὰ τῆς πολιορκουμένης
Ἀκρόπολεως καὶ τὰ τοῦ στρατοπέδου του ἐν Ἐλευσῖνι, ἔξε-
στράτευσεν αὐτοπροσώπως ὁ Καραϊσκάκης μὲν 2,500 ἀγδρας
εἰς τὴν Στερεάν, ἐπολιορκησε τὴν Δομβραΐαν καὶ περιέζωσε
τὰ Σάλωνα· κατέλικε δὲ τὸ Διοτομον καὶ τὴν Ἀράχωβαν,

Γεώργιος Καραϊσκάκης.

καταστρέψεις ἐν αὐτῇ, ἀπὸ τῆς 19 μέχρι τῆς 24 Νοεμβρίου 1826 διὰ τὰ ἐκλεκτὰ στρατεύματα τοῦ Μουστάμπεη, διτὶς κατήρχετο ἐξ Ἀλβανίας καὶ τοῦ Κιουταχῆ καὶ διτὶς ἐφονεύθη ἐκεῖ ἐν Ἀρχγάδῃ, ὡς καὶ ὁ Κεχαγιάμπεης καὶ δύο ἔτεροι ἔτι στρατηγοί Τούρκοι. Ἐκ δισκίλιων Τούρκων διεσώθησαν τετρακόσιοι μόνον, ἐνῷ ἐκ τῶν Ἐλλήνων ὄκτὼ μόνον ἐφονεύθησαν καὶ ἐννέα ἐπληγώθησαν.

7. Μετὰ τὴν φονικὴν ταύτην μάχην οἱ Ἐλληνες συνήθοισαν πολλὰς κεφαλὰς τῶν φονευθέντων ἐχθρῶν καὶ ἐσχημάτισαν πυραμίδας, ἐπὶ τῆς ὥποιας ὁ Καραϊσκάκης διέταξε νὰ τεθῇ ἡ ἐπιγραφή: «Τρόπαιον τῶν Ἐλλήνων κατὰ τῶν βαρβάρων».

8. Μετὰ τὴν περιφραγὴν ταύτην νίκην, ὁ Καραϊσκάκης κατετρόπωσε τοὺς ἐχθροὺς εἰς πολλὰς ἄλλας μικροτέρας μάχας, προχωρήσας μέχρι τοῦ Μεσολογγίου. Μετὰ τέσσαρας δὲ μῆνας ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἐπανῆλθε νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος πάλιν εἰς Ἐλευσίνα τὴν 28 Φεβρουαρίου 1827. Ὁ Κιουταχῆς ἐποιούρκει ὀκόρη τὴν Ἀκρόπολιν.

9. Τοιουτορόπως ἐπέτυχε λημπρῶς τὸ στρατηγικὸν σχέδιον τοῦ Καραϊσκάκη νὰ παρεμποδίσῃ τὰς ἐχθρικὰς ἐπικουρίες· ἀνεζωγονήθη δὲ σπουδαίως ἡ Ἐπανάστασις ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι.

46. Ὁ Φαβιέρος ἐνιδιχύει τὴν Ἀκρόπολιν.

Κατὰ τὴν ἀποσίαν τοῦ Καραϊσκάκη ὁ Γάλλος φιλέλλην **Φαβιέρος** κατώρθωσεν ὑπὸ τὸ φέγγος τῆς σελήνης, τὴν 30 Νοεμβρίου, ξιφήρης διὰ μέσου τῶν πολιορκητῶν νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν 600 στρατιώτας, κομιζόντας ὑπὲρ τὰς τέσσαρας γιλιάδας ὄκαδων πυρίτιδος. Ἐκ τούτων ἐφονεύθησαν μόνον ὄκτὼ, ἐτραυματίσθησαν δὲ δέκα τέσσαρες, ἐν οἷς καὶ ὁ Φαβιέρος ἀκινδύνως.

47. Θαλάσσιοι ἀγῶνες.

1. Κατὰ θάλασσαν δέ, μετὰ τὴν ἀλωσιν τοῦ Μεσολογγίου, ὁ Σαχτούρης ἀπέκρουσε τὸν τουρκικὸν στόλον, προσβελόντας τὴν Σάμον κατὰ Ίουλιον μῆνα, καὶ ἐσωσεν αὐτὴν πάλιν. Ὁ Κανάρης κατερρόπισε πάλιν τὸν ἐχθρὸν διὰ τῶν πυρπολικῶν του, ἀλλ᾽ ἐτραυματίσθη σοβαρῶς εἰς τὴν κεφαλήν. Ὁ δὲ Μικ-

ούλης, τὴν 29 Αὐγούστου 1826, κατεδίωξε τὰ ἔχθρικὰ πλοῖα
χπὸ Μυτιλήνης μέχρι Σμύρνης καὶ ἔβλαψεν αὐτὰ μεγάλως.

2. Κατέπλευσε δέ, κατὰ Σεπτέμβριον, εἰς τὸν λιμένα τοῦ
Ναυπλίου ὑπὸ ἀγγλικὴν σημαίαν τὸ πρῶτον ἐλληνικὸν ἀτμό-
πλοιον ὄνοματι «Καρτερία».

Ταῦτα εἶναι τὰ σημαντικώτερα γεγονότα τοῦ ἔτους 1826.

48. Ἀνακεφαλαίωσις τοῦ 1826.

Λοιπὸν κατὰ τὸ ἔκτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως 1826 ὁ Ἰ-
σραὴμ, ἐθύὼν εἰς Μεσολόγγιον, ἡνῶθη μετὰ τοῦ Κιουταχῆ καὶ ἑξη-
κολουθήσαν τὴν πολιορκίαν· οἱ πολιορκούμενοι πολλάκις ἀπέκρουσαν
τὰς ἐφόδους τῶν ἔχθρων· ὁ Κίτσος Τζαβέλλας ἐνίκησε περιφανῶς ἐν
τῇ νησίδι· Κλείσιοθε τοὺς ἔχθρους· ἡ πεῖνα ἡνάγκασε τοὺς πολιορκου-
μένους εἰς ἔξοδον τὴν νύκτα τῆς 10 Ἀπριλίου, καθ' ἥν ἔπαθον δεινὴν
συμφοράν· ὁ Ἰθραῆμ ἐπανῆλθεν εἰς Πελοπόννησον, καταστρέφων αὐ-
τὴν, ὃ δὲ Κολοκοτρώνης παρηγάγγει καὶ ἔβλαπτεν αὐτὸν· οἱ ἔχθρο-
κοι στόλοι ἀπῆλθον εἰς τὰ ἴδια· ὁ Κιουταχῆς ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς
Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ ἐποιούρκησε τὴν Ἀκρόπολιν Ἀθηνῶν· ἡ
Εὐρώπη πάσα συνεπάθησεν, ιδίως δὲ ἡ Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ρωσία
ἀπεράσισαν νὰ προστατεύσωσι τὸν ἐλληνικὸν ἀγῶνα διὰ τῶν ὅπλων.

Ἐτι δὲ συνεκροτήθη ἐν Ἐπιδιχύῳ ἡ τρίτη Ἐθνικὴ Συνέλευσις·
διωρίσθη ὁ Καραϊσκάκης Ἀρχιστράτηγος τῆς Στερεάς Ἑλλάδος·
συνῆψεν οὗτος τὴν μίχην τοῦ Χαϊδαρίου· ἐπεγείρησε τὴν τετράμηνον
εἰς Ρούμελην ἐκστρατείαν του, κατατροπώσας τοὺς ἔχθρους πολλα-
γοῦς καὶ ιδίᾳ ἐν Ἀραχωβῇ, ἐπανελθὼν δὲ εἰς Ἐλευσῖνα τὴν 28 Φε-
βρουαρίου 1827· ὁ Φαθιέρος ἐνίσχυσε τοὺς ἐν τῇ Ἀχροπόλει πολιορ-
κουμένους· κατὰ θάλασσαν δὲ κατεναυμάχησαν οἱ Ἐλληνες τοὺς
ἔχθρους περὶ Σάμου καὶ ἐν Μυτιλήνῃ· καὶ κατέπλευσεν εἰς Ναύπλιον
τὸ ἀτμόπλοιον «Καρτερία». Καὶ οὕτως ἔληξε τὸ 1826.

1827

ΕΒΔΟΜΟΝ ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

49. Ἰωάννης Καποδίστριας.—Τζώτζ. Κόχραν.

1. Ἡ τρίτη Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων, ἐπεναντι-
βοῦσσα μετὰ ἐν σχεδὸν ἔτος, ἦτοι τὴν 19 Μαρτίου 1827, ἐν
Τροιζῆνι τὰς διακοπέσσας ἐν Ἐπιδιχύῳ ἐργασίας της, ἀντι-
γόρευσε Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος τὸν Ἰωάννην Κα-

ποδίστριαν, δστις εἶχε χρηματίσει 'Υπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἐν Ρωσίᾳ, ἦτο δὲ Κερκυραῖος τὴν πατρίδα, ἐπιφανῆς τὸ γένος, διαπρεπέστατος ἐν Εὐρώπῃ διπλωμάτης καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ σοφός.

2. Ἡ αὐτὴ Συνέλευσις διώρισε προσέτι γενικὸν ἀρχιστράτηγον μὲν τὸν Ἀγγλον στρατηγὸν **Τζωρτζ**, ἀρχιναύαρχον δὲ τὸν ἐπίσης Ἀγγλον ναύαρχον **Κόχραν**, οἵτινες εἶχον καταπλεύσει εἰς Ἑλλάδα. Ἔπαυσε δὲ τὰς ἑργασίας της τὴν 5 Μαΐου 1827.

50. Θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη (22 Απριλίου 1827).

1. Ὁ Γεωργίος Καραϊσκάκης ἐκ τῆς μεγάλης ἐκστρατείας του ἐπανελθὼν εἰς Ἐλευσῖνα, μετεστάθμευσεν ἔκειθεν εἰς Νέον Φάληρον, ἐγγὺς τῶν Ἀθηνῶν· ἐσχεδίαζε δὲ νὰ ἐπιτεθῇ τὴν 23 Απριλίου κατὰ τοῦ Κιουταχῆ καὶ νὰ μεταβάλῃ αὐτὸν ἀπὸ πολιορκητοῦ εἰς πολιορκούμενον.

2. Ἄλλα τὴν προτεραίαν, ἦτοι τὴν 22 Απριλίου, Κρήτες τινες τοῦ ἐν Φαλήρῳ στρατοπέδου μεθύοντες ἐπυροβόλησαν ἀκίρως κατὰ ἀποσπάσματος Τούρκων, ἐστρατοπεδευμένου πλησίον. Οἱ Τούρκοι ἀντεπυροβόλησαν, ἔλαυνον δὲ καὶ ἄλλοι μέρος, καὶ τοιούτοτρόπως ἀσκοπος συμπλοκὴ μετεβλήθη εἰς φονικὴν μάχην.

3. Ὁ Καραϊσκάκης, πυρέσσων ἐν τῇ σκηνῇ του, ἐξώρυγκεν ἔριπος, ἵνα ἴδῃ τί συμβολίνει. Ἄλλα σφαιραὶ ἐχθρικὴ τραχυμάτιζε αὐτὸν εἰς τὴν κοιλίαν. Ἐπονῆθεν εἰς τὴν σκηνήν του, ὅπόθεν τὸν μετεκόμισαν εἰς τὸ ἐν Φαλήρῳ πλοῖον τοῦ Τζωρτζ, ὃπου ἐξωμολογήθη μὲν ἀφ' ἐσπέρας, ἐξέπνευσε δὲ τὴν νύκτα. Τὴν ἐπομένην δὲ μετηνέγκθη καὶ ἐτάφη λαμπρῶς ἐν Σαλαμῖνι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, κατὰ τὴν ἐντολὴν του. Ἐν Φαλήρῳ δέ, ὅπου ἐτραχυμάτισθη, ἡ Πατρὶς εὐγνωμονοῦσα ἀνήγειρε βραχδύτερον μνημεῖον κύτου· ἔτι δὲ ἐν Πειραιεῖ τὴν 23 Απριλίου 1894.

51. Ἡττα τῶν Ἐλλήνων (24 Απριλίου 1847). Πτώσις Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν. (24 Μαΐου 1827)

1. Ἀποθανόντος τοῦ Καραϊσκάκη, οὐδεὶς ἀνεδείχθη ἀξιος διάδοχος κύτου· ἡ δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἀνεγερθεῖσα Στερεά Ἐλλὰς ἐδοχμάζετη πάλιν ὑπὸ τῶν Τούρκων εὐκόλως.

2. Ο ἀρχιστράτηγος Τζώρτζ, ἐφορμήσας κατὰ τῶν Τούρκων τὴν **24 Απριλίου** ἐν Ἀθήναις, ἐνικήθη δεινῶς, οἱ δὲ Ἕλληνες κατεστράφησαν· μεταξὺ δὲ τῶν φονευθέντων ἦτο καὶ ὁ Ἰωάννης Νοταρᾶς, τὸ ἀρχοντόπουλον. "Ωστε πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος πάλιν οἱ Τούρκοι: ἔθριψμευον.

3. Η ἡττα αὕτη τῶν Ἑλλήνων ἐν Φαλήρῳ ἐπήνεγκε καὶ τῆς Ἀκροπόλεως τὴν πτῶσιν τῇ **24 Μαΐου 1827** διὰ συνθηκολογίας μετὰ τοῦ Κιουταχῆ, μετὰ δεκάμηνον πολιορκίαν. Ο δὲ Κιουταχῆς ἀνεγώρησεν εἰς Θήβας καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἰωάννινα. ἀφήσας ἀντιπρόσωπον ἐν τῇ Ἀντολικῇ Ἑλλάδι: τὸν Ὁμέρο μπενη τῆς Εὐθοίκης.

32. Η ἐν Ναυαρίνῳ ναυμαχία (8 Οκτωβρίου 1827).

1. Ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν Πελοπόννησον.

2. Ο **Ιθρανός** τὴν ἀνοιξιν τοῦ **1827** ἐξεστράτευσεν εἰς Ἡλίδα καὶ Ἀχαίαν, ὁ ἀκάματος δὲ Κολοκοτρώνης πανταχοῦ παρηγάλλει αὐτόν. Η ἐπανάστασις δύμως ἦτο πανταχοῦ σχεδὸν ἐσθεσμένη. Μόνον ἐν Μεσσηνίᾳ, Σπέτσαις καὶ Ὅρδοι ἐδείκνυεν ἀκόμη ζωήν.

3. Τότε αἱ τρεῖς **Προστάτιδες Δυνάμεις** Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ρωσία διὰ πρωτοκόλλου ὑπογραφέντος ἐν Λούδινῳ τὴν **24 Ιουλίου 1827**, ἀπεφάσισαν νὰ θέσωσι διὰ τῶν δπλων τέρμα εἰς τὸν ἄγῶνα.

4. Εν τῷ λιμένι τῆς Πύλου εἶχον συγκεντρωθῆ κατὰ Σεπτέμβριον **126** ἔχθρικὰ πλοῖα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ιθρανοῦ, ἐξ ὧν **82** πολεμικά, τὰ δὲ λοιπὰ φορτηγά. Εἰς τὴν αὐτὴν θάλασσαν κατέπλευσε μετ' ὀλίγον μοῖρα τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου ὑπὸ τὸν ναύαρχον **Κοδριγκτώνα**. Ἐντὸς ὀλίγου ἐφάνη καὶ ὁ Γάλλος ναύαρχος **Δερινύ**. Βραδύτερον δέ, τὴν **1 Οκτωβρίου**, ἔφθασε καὶ ἡ ρώσικὴ μοῖρα ὑπὸ τὸν ἀντιναύαρχον **"Εύδεν**. Οὕτω δὲ ὁ συμμαχικὸς στόλος* ἀπετελέσθη ἐξ **26** σκαρφῶν,, ών **11** ἦσαν ἀγγλικά, **7** γαλλικά καὶ **8** ρώσικά, πάντα

* Πάντα τὰ σκάφη τότε ἦσαν ιστιοφόρα, διότι δὲν εἶχον ἀκόμη κατασκευασθῆ ἀτμόπλοια πολλά. Ο ἄτμος τότε ἤρχισε νὰ χρησιμεύῃ καὶ εἰς τὰ πλοῖα,

δὲ ὑπὸ τὴν ἀργηγίαν τοῦ Κοδριγκτῶνος, ὡς ἀρχαιοτέρου ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ. Ἐφερον δὲ ἐν συνόλῳ 1270 τηλεθόλα.

5. Οἱ Ἰεραῖμ ὥργιαζε θηριωδῶς ἐν Ἀρχαδίᾳ καὶ Μεσσηνίᾳ, καταστρέφων καὶ πυρπολῶν τὰ πάντα, ἀνθρώπους, κώμας, δένδρα.

6. Τότε εἰς τὸν ἀντιπρόσωπόν του ἐν Ναθαρίνῳ ἐδήλωσαν οἱ τρεῖς ναύαρχοι, δτι ὁ τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος ὄφειλει ν' ἀναχωρήσῃ πάραυτα εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ Ἀλεξάνδρειαν, νὰ παύσωσι δὲ αἱ ἔχθροπραξίαι καὶ νὰ ἐκκενωθῇ ἡ Πελοπόννυσος.

7. Ἐπειδὴ δὲ ἡ διαταγὴ αὕτη δὲν ἔξετελέσθη, οἱ Ἄγγλοι καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Γάλλοι ἐπλευσαν ἐντὸς τοῦ λιμένος καὶ ἐπανέλαβον τὰς αὔτας διαταγὰς τὴν 8 Ὁκτωβρίου 1827· ἡγυρούσαν δὲ πολὺ πλησίον τοῦ τουρκοαιγυπτιακοῦ στόλου.

8. Ο στόλαρχος τοῦ ἔχθρικοῦ στόλου *Moucharabé Mπένης* ἔστειλε καὶ παρεκάλεσε τὸν "Ἄγγλον ναύαρχον νὰ μὴ εἰσπλεύσῃ εἰς τὸν λιμένα μεθ' ὅλου τοῦ στόλου. Ο δὲ Κόδριγκτων ἀπήντησεν ἀγερώχως· «*Ἡλθον νὰ δώσω, οὐχὶ δὲ νὰ λάβω διαταγάς*».

9. Μετ' ὀλίγην ὥραν, ἔχθρικὸν πλοϊον ἐπυροβόλησεν ἄγγλος καὶ ην λέμβον, καὶ οὕτω ἥρχισεν ἀμέσως δεινοτάτη ναυμαχία. Μετὰ μίαν ὥραν, πνεύσαντος ἐλαφροῦ ἀνέμου ἔρθασαν καὶ τὰ ρωσικὰ σκάφη. Τέσσαρας ὥρας διήρκει ἡ ναυμαχία. Πεντήκοντα καὶ ἑπτὰ πολεμικὰ πλοῖα καὶ πλεῖστα φορτηγὰ ἀπώλεσαν οἱ Τουρκοαιγύπτιοι, ἀνδρας δὲ ἐξακιοχιλίους. Τῶν δὲ τριῶν συμμάχων ἐφονεύθησαν 170 ἀνδρες, καὶ ἐπληγώθησαν 470· τὰ δὲ πλοῖα αὐτῶν ὑπέστησαν σπουδαῖας βλάβες.

10. Οἱ Ἰεραῖμ, ἐπανελθὼν εἰς Νεόκαστρον τὴν ἐπομένην τῆς ναυμαχίας, εὗρε γκυάγια ἀντὶ τῶν λαμπρῶν του στόλων.

11. Οἱ δὲ σύμμαχοι, θάψαντες τοὺς νεκροὺς καὶ διορθώσαντες ἐκ τοῦ προχείρου τὰ βεβλαχμένα πλοῖά των, ἀπέπλευσαν εἰς *Μελίτην* τὴν 16 Ὁκτωβρίου.

12. Τὸν δὲ Ἰεραῖμ, μὴ θέλοντα ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς Ηελοποννήσου, ἐξεδίωξεν ἡ Γαλλία τὴν 23 Σεπτεμβρίου 1828, ἀποστείλασα κατ' αὐτοῦ 14 χιλιάδας Γάλλων στρατιωτῶν ὑπὸ τὸν στρατάρχην Μαΐζωνα. Τοιοῦτο τέλος ἔσχεν ἡ ἐκστρατεία τοῦ φοβεροῦ Ἰεραῖμ κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐκ δὲ τῶν τεσσαράκοντα χιλιάδων Αἰγυπτίων μόνον 13 ἢ 20 χιλιάδες διεσώθησαν

53. Ἡ Ελλὰς ἐλευθέρα.

1. Μετά τὴν λῆξιν τοῦ ἑπτακοῦ πολέμου, ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, ὁ ἐκλεγθεὶς Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῆς ἐν Τροιζήνι τρίτης Ἐθνικῆς Συνελεύσεως καὶ ἀναγνωρισθεὶς ως τοιοῦτος ὑπὸ τῶν Δυνάμεων προσωρινῶς, κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα τὴν 6 Ιανουαρίου 1828, ἀρῷ προηγουμένως ἑπεσκέψη διαφόρους βασιλεῖς καὶ ἰσχυροὺς τῆς Εὐρώπης. Προσωρινὴ δὲ ἔδρα τῆς Κυβερνήσεως ὑπῆρξε τότε ἡ Λιγναία, κατόπιν δὲ τὸ Ναύπλιον. Οἱ σορός Καποδίστριας ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐπωτερικὴν διοργάνωσιν τῆς Ἑλλάδας διοικητικῶς. Ἐκυβερνητεῖ δ' αὐτὴν σορός, καὶ ως πατήρ ἐπὶ 44 μῆνας, μέχρι τῆς 27 Σεπτεμβρίου 1831, ὅτε δυστυχῶς ἐδολοφονήθη ἐν Ναυπλίῳ ὁ μέγας ἀνὴρ.

Ιωάννης Καποδίστριας

τῆς ἱμιαρεξαρτοίσας καὶ νὰ ζητήσῃ πλήρην ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.

3. Ἐν φ' δὲ ἐγίνοντα ταῦτα, ἀραιαὶ ἐγθροπραξίαι ἐξηλούθουν ἀκόμη ἐν τῇ Στερεάῃ Ἑλλάδι. Τότε, τὴν 12 Σεπτεμβρίου 1829, ὁ Δημήτριος Τύπολάντης ἐνίκησεν, ἐν τε-

λευταίκη μάχη, πολυάριθμον τουρκικὸν στρατὸν εἰς τὴν θέσιν **Πλέτραν**, μεταξὺ Θηβῶν καὶ Λεβαδείας. Οὗτω δὲ ἡ ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ἀρχίσασα διὰ τοῦ Ἀλεξανδροῦ ἐπέπρωτο νῦν τελειώσῃ διὰ τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου.

4. Αἱ Δυνάμεις τότε, εἰσακούσασαι τὴν αἰτησιν τῆς τετάρτης Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ἐκήρυξαν διὰ νέου Πρωτοκόλλου, ὑπογραφέντος ἐν Λουδίνῳ τὴν 23 Ἰανουαρίου 1830, ἡν̄ Ἑλλάδα **Κράτος ἀνεξάρτητον**, ἐλαττώσαντες κατά τι τὴν προτέραν ἔκτασιν αὐτῆς· ἀνηγγόρευσαν δὲ **Βασιλέα** τὸν πρίγκιπα τοῦ Κοζούργου **Λεοπόλδον Α'** (τὸν μετέπειτα βασιλέα τῶν Βέλγων), δοτις δύμως δὲν ἐδέχθη τὸ ἑλληνικὸν Στέμμα, ἐπειδὴ εὑρίσκει στενὰ τὰ ὅρια τῆς Ἐλλάδος.

5. Τότε αἱ Δυνάμεις διώρισαν νέον βασιλέα, τὸν **"Οθωνα**, δευτερότοκον γίδην τοῦ βασιλέως τῆς βασιλίας Λουδοβίκου. Ο "Οθων ἐδέχθη τὸ στέμμα, κατηλθεὶς δὲ εἰς τὴν τότε πρωτεύουσαν **Ναύπλιον** τὴν 23 Ἰανουαρίου 1833.

6. Ἐπειδὴ δὲ ὁ "Οθων ἦτο ἀνήλικος, ἐκυβέρνησε τὴν Ἐλλάδα **Αντιβασιλεία** ἐκ τριῶν ἀνδρῶν μέχρι τῆς 20 Μαΐου 1833, δτε ὁ "Οθων, κηρυγμέσις ἀνήλικος, ἀνέλαβεν αὐτοπροσώπως τὴν βασιλείαν, ἔγων πλέον πρωτεύουσαν τοῦ Κρήτους τὰς **Αθήνας**.

7. Διότι τὴν 1 Ἰανουαρίου τοῦ 1833 "Οθων βασιλεύει. μετετέθη ἡ καθέδρα τοῦ βασιλείου ἐκ **Ναύπλιου** εἰς **Αθήνας**, αἵτινες ἔτοτε εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ **Βασιλείου** τῆς Ἐλλάδος.

8. Τὸ **ποδίτευμα** τῆς Ἐλλάδος ἦτο μέχρι τοῦ 1843 **Μοναρχικόν**. Ο "Οθων δύμως ἐξηναγκάσθη καὶ παρεδέχθη τὴν 3 Σεπτεμβρίου τοῦ 1843 τὸ **Συνταγματικόν**, διεπει τὴν Ἐλλάδα μέχρι σήμερον.

9. Τὴν 10 Οκτωβρίου 1862 οἱ "Ελληνες ἐξεθρόνισαν τὸν "Οθωνα, ἐπειδὴ ἦτο ἀπολυταρχικός, θέλων τὰ πάντα νὰ πράττῃ αὐτός. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχε Διάδοχον, ὃν ἀτεκνος, τὸ Βρελειόν εἶμενεν σκένεν βασιλέως· μεγάλη δ' ἐπομένως ἀνωμαλία καὶ ταραχὴ ἐπηλθεν εἰς αὐτὸν τότε.

10. Άλλα μετὰ ἐν περίπου ἑτοις ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῶν Δυ-
νάρεων νέος **Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων Γεωργίος ὁ**
Α', δευτερότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Χριστιανοῦ,
Θ', πατέρας εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὄρκισθεις **τὴν 19 Ὀκτω-**
βρίου 1863 ως βασιλεὺς αὐτῆς. Τότε δὲ ἀνεθεωρήθη καὶ
διωρθώθη τὸ **Συνταγματικὸν Πολίτευμα** τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν
Πληρεξούσων τοῦ **Ἐθνους**.

11. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Γεωργίου ἡ Ἀγ-
γλία, δυνάμει συνθήκης τῶν Δυνάρεων (ὑπογραφείσης ἐν Λον-
δίνῳ τῇ 14 Νοεμβρίου 1863), ἀπέδωκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν
2 Ιουνίου 1864 τὰς **Ιονίους νήσους**. Τῷ δὲ 1881
προσετέθη ἡ Θεσσαλία καὶ μέρος τῆς Ἡπείρου. συνεπείρ τῆς
«Βερολινέου Συνθήκης» τοῦ **1878**. Τῷ δὲ **1898** ἡλευθερώθη
καὶ ἡ **Κρήτη**, ἔχουσα προσωρινῶς ἴδιον Ἅγεμόνα τὸν Ἑλ-
ληνικαὶ βασιλόπαιδα **Γεώργιον**, ἕως νὰ ἐνωθῇ καὶ αὕτη ὄρι-
στικῶς μετὰ τῆς Ἑλλάδος.

12. **Πόθος** δὲ ἐθνικὸς πάντων τῶν Ἑλλήνων εἶναι νὰ ἐλευ-
θερώθωσι καὶ οἱ **Ἡπειρῶται**, οἱ **Μακεδόνες**, οἱ **Θρα-**
κες, οἱ **Μικρασιάται**, οἱ **νησιῶται** καὶ λοιποὶ ἀδελφοὶ
ἡμῶν, δοῖοι στενάζουσιν ἔτι ὑπὸ τὸν βαρὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων.
Πρὸς τοῦτο πρέπει πάντοτε πάντες οἱ Ἑλληνες νὰ ἐργαζῶμεθα
καὶ νὰ ἀγωνιζῶμεθα, ἵνα οὕτω κατορθώσωμεν ἡμέραν τινὰ
ν' ἀποτελέσωμεν μίσχον μεγάλην καὶ ἐλευθέρων **Ἑλλάδα**, ως ἡτο
κῦτη τὸ πάλαι καὶ ως εἶναι δίκαιον καὶ πρέπον.

13. Οἱ εὐτυχῆς Βασιλεὺς Γεωργίος, δστις συνετῶς ἀνάσσει
μέχρι τῆς σήμερον, ἐνυπερεύθη τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1867 τὴν
ώραίν καὶ ἐνάρετον **Ολγαν**, μεγάλην Δούκισσαν τῆς **Ρω-**
σίας Ἔξ αὐτῶν δὲ ἐγεννήθησαν τέκνα πολλὰ καὶ καλά, ἐξ ὧν
τὸ πρωτότοκον ἐγεννήθη **τὴν 21 Ιουλίου 1868** καὶ εἶναι ὁ
λατρευόμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ Διάδοχος τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου
Κωνσταντίνος. ■

Τ Ε Λ Θ Σ

Τέτος

Ιωάννης Δεσπότης

Γεράσιμος

Γεράσιμος

Αριθμ.

Πρωτ. 8295
Διεκπ.

την Αθήνας, τη 22 Μαΐου 1902

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ
ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρόσ. τὸν κ. Θ. Ν. Ἀποστολόπουλον

(Περίληψις). "Ἐχούτες ὑπ' ὅφει τὸν νόμον ΒΤΓ" οὐλπ., τὸ σχετικὸν Β. Διάταγμα οὐλπ., τὰς προκηρύξεις περὶ διαγωνισμοῦ οὐλπ. καὶ τὴν ἔκθεσιν τῆς οἰκείας Ἐπιρροπείας, δηλοῦμεν ὑμῖν, ὅτι ἐγκρίνομεν τὴν ὑφ' ὑμῶν εἰς τὸν διαγωνισμὸν ὑποβληθεῖσαν ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, σπῶς εἰσαχθῆ ἐπὶ ΠΕΝΤΑΕΤΙΑΝΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν δημοσιωτηρίων καὶ ιδιωτικῶν καὶ

· Ο. Υπουργός

· Αντ. Θύμοφρος

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000160706

Σ. Μ. Παρίσης

"Ἡ ἀρχικὴ πόλησις ἐν τοῖς Βιβλιεμπορείοις Ἀποστολοπούλου (ἐν Ἀθήναις, πλατεῖα Ἅγιων Θεοδώρων). Πωλεῖται καὶ παρ' ἄλισι τοῖς ἀνταποκριταῖς τῶν Καταστημάτων.

Τιμᾶται λεπτῶν 50

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Σταύρος Λ. Μαυρομάνης
Mavromatis